

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Anette Askeland Lie

Livskvalitet i multifunksjonelle offentlige bygg - Inkludering og ekskludering

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 92

SAMMENDRAG

Offentlig rom og planleggingen av disse er noe som omfatter og påvirker oss alle i samfunnet. Formålet med denne studien i en samfunnsmessig kontekst er å bidra til økt søkelys på hvordan det bygde miljøet påvirker alle mennesker både bevisst og ubevisst i deres hverdag. Hvordan det å kunne bygge bedre, og å tenke mer helhetlig på mennesket og på hva som faktisk produserer rom og gode steder, kan bidra til å skape mer attraktive byer og steder, derav vektlegges det multifunksjonelle planleggingsprinsippet/begrepet i denne studien. Vi tar alle del ved offentlige områdene til ulike tider og gjennom våre liv, å sikre tilgjengelighet på gode byrom, trygge offentlige areal og inkluderende offentlige bygg, er derfor noe som det bør legges vekt på ved god samfunnsplanlegging. FNs bærekraftsmål, fokus på folkehelse gjennom menneskenes ulike livsfaser, medvirkning og innsikt fra publikum inn mot å skape gode byrom, hvordan opplevelse og arkitektur er bundet sammen er noe av det som kan bidra til dette.

Derav er formålet med denne studien å besvare følgende problemstilling:

Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?

Forskningsprosjektets problemstilling blir besvart ved å bruke en kvalitativ tilnærming til to case eksempler, i tillegg til datainnsamlingen. Studien består av intervju av informanter med kunnskap på gjeldene interessefelt for forskningsprosjektet, samt dokumentstudier av relevant materiale i tilknytning til dette. Analyse og diskusjon er gjort på bakgrunn av teoretisk rammeverk, i sammenheng med innsamlet empiri og relevant litteratur som tar for seg begrep som opplevelse, arkitektur, atmosfære, offentlig rom, bærekraft og multifunksjonalitet.

En sammenstilling av det teoretiske rammeverket for forskningsprosjektet med innsamlet data og dokument analyse, avdekker at ved å vektlegge det multifunksjonelle planleggingsprinsippet når man skal planlegge og designe nye offentlige bygg, kan man bidra til å skape attraktive og inkluderende steder, for mennesker i alle aldre og livsfaser, og dermed skape en merverdi gjennom gode opplevelser og følelse av trygget ved offentlig rom og offentlige bygg.

ABSTRACT

Public space and the planning of these is something that includes and affects us all in society. The purpose of this study in a societal context is to contribute to increased focus on how the built environment affects all people both consciously and unconsciously in their everyday lives. How being able to build better, and to think more holistically about people and what actually produces spaces and good places, can contribute to creating more attractive cities and places, hence the multifunctional planning principle / concept is emphasized in this study. We all take part in public areas at different times and throughout our lives, ensuring accessibility to good urban spaces, safe public areas and inclusive public buildings, is therefore something that should be emphasized in good community planning. The UN's sustainability goals, focus on public health through the different phases of people's lives, participation and insight from the public towards creating good urban spaces, how experience and architecture are linked together are some of the things that can contribute to this.

Hence, the purpose of this study is to answer the following question:

How can multifunctional buildings create public spaces and places that are perceived as attractive, inclusive and safe for the inhabitants throughout their different phases of life?

The research project's problem is answered by using a qualitative approach to two case examples, in addition to the data collection. The study consists of interviews with informants with knowledge of current fields of interest for the research project, as well as document studies of relevant material in connection with this. Analysis and discussion is done on the basis of a theoretical framework, in connection with collected empirical data and relevant literature that addresses concepts such as experience, architecture, atmosphere, public space, sustainability and multifunctionality.

A compilation of the theoretical framework for the research project with collected data and document analysis, reveals that by emphasizing the multifunctional planning principle when planning and designing new public buildings, one can help create attractive and inclusive places, for people of all ages and phases of life, and thus create added value through good experiences of public spaces and public buildings.

FORORD

Jeg vil først av alt takke min fantastiske veileder Anne Wally Falch Ryan som gjennom hennes inspirerende kurs *Sted, Arkitektur og Opplevelser* ved Nord Universitet i 2020, har formet og inspirert min interesse for denne master oppgaven i geografi. Denne oppgaven markerer slutten på min toårige Master i Samfunnsvitenskap – med fordypning i geografi ved Nord Universitet. Oppgaven tilsvarer 50 studiepoeng, og er utarbeidet fra høsten 2021, med levering våren 2022. Arbeidet har utfordrende, spennende og særdeles lærerikt både for meg som person og som student.

Jeg vil rette en takk til Nord Universitet for muligheten til å delta ved et spennende studie ved spesialisering i geografi på Masternivå, og derav ha hatt mange kunnskapsrike forelesere gjennom studieløpet mitt. Min veileder Anne Wally har gitt meg gode innspill, ny kunnskap, konstruktive tilbakemeldinger og god veiledning gjennom oppgaven min. Hun har bidratt til interessante diskusjoner, vært tilgjengelig for mine mange spørsmål og har kommet med gode råd når jeg har møtt utfordringer underveis. Jeg vil til slutt takke alle mine informanter som har bidratt til oppgaven min gjennom deres uvurderlige kunnskap og refleksjoner, og dermed bidratt med ny innsikt til studiefeltet mitt.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	i
ABSTRACT.....	ii
FORORD	iii
Innholdsfortegnelse.....	iv
1.0 Innledning – Betydningen av offentlig rom.....	1
Relevans og formål	4
1.2 Problemstilling.....	5
1.3 Studiens struktur	7
1.4 Kort presentasjon av case 1 Oodi Central Library Helsinki Finland.....	8
1.5 Kort presentasjon av case 2 Deichman Bjørvika Oslo.....	10
2.0 Litteraturgjennomgang.....	12
2.1 Offentlig rom	12
2.2 Bærekraft.....	16
2.3 Livskvalitet	18
2.4 Multifunksjonalitet.....	20
2.5 Atmosfære.....	21
2.6 Arkitektur og opplevelse.....	25
3.0 Teoretisk rammeverk – Lefebvre, produksjon av rom og rombegrep.	30
3.1 Representational spaces -Lived space – Hvor menneskene lever sine daglige liv.	32
3.2 Spatial Practice – Percieved space – Romlige praksiser, aktivitet og handlinger.	32
3.3 Concieved space – Representations of space – Det fysisk produserte rom.	33
4.0 Metode	35
4.1 Casesdesign	35
4.2 Valg av case - Presentasjon av case 1 – Oodi Central Library Helsinki.....	36
4.2.1 Presentasjon av case 2 Deichman Bjørvika	39
4.3 Datainnsamling	40
4.3.1 Dokumentanalyse.....	41
4.3.3 Gjennomføring og transkribering av intervju	43
4.3.4 Bearbeiding av intervjudata	45
4.4 Etikk.....	46
4.4.1 Validitet - gyldighet.....	47
4.5 Avvik fra planen(e) om datainnsamling og metode begrensninger	47
5.0 Analyse og funn	50
5.1 Analyse av case 1- Oodi Central Library Helsinki	51
5.2 Presentasjon av case 2 - Deichman Bjørvika	59
5.3 Resultat	68
6.0 Diskusjon	70

6.1 Konklusjon.....	74
7.0 Avslutning - videre forskningsveier.....	74
Referanser	76
Siterte verk	76
Vedlegg 1 Informasjonsbrev og samtykke	80
Vedlegg 2 – Eksempel på intervjuguide for studien.....	83
Vedlegg 3 – Utklipp av kodeskjema.....	86

1.0 Innledning – Betydningen av offentlig rom

Vi tar alle del i det offentlige rom til ulike tider, enten det er det *fysiske* offentlige rom når vi besøker et offentlig bygg, en offentlig park, eller deltar i det *virtuelle* offentlige rom gjennom en offentlig nett debatt ved en avis, et nettbasert kommunemøte og lignende. I følge Store Norske Leksikon er definisjonen på offentlig som følger; «Offentlig, som alle har adgang til, åpen, allmenn, eller som angår alle. Brukes også om det som gjelder stat eller kommune («offentlig sektor»). Som motsetning til offentlig brukes vanligvis privat» (Gundersen, 2020).

Det er kommunene, fylkes kommunene og staten som skal legge til rette for et godt offentlig rom for innbyggerne og besøkende, samt ordne for innbyggernes medvirkning for å kunne mulig påvirke og si mening om hvordan det offentlige rom og offentlige areal skal utformes, og hvilke behov som eventuelt skal vektlegges over andre. «Medvirkning er en grunnleggende forutsetning i et lokaldemokrati, og gir befolkningen muligheten til å delta og medvirke til bedre planløsninger. Befolkningens aktive rolle i plan- og beslutningsprosessen fremheves som viktig for å ta vare på felles verdier og grunnleggende levekår i et bærekraftig samfunn» (Regjeringen.no, 2018, s. 8). Et offentlig rom bør dermed oppleves som trygt og være tilgjengelig for alle. Alt som skjer i det offentlige rom påvirker oss alle til ulike grader, da vi alle er innom et eller flere av disse i løpet av vår hverdag. «En rekke plantemaer har direkte betydning for folks hverdag. Dette gjelder også for grupper som kan ha vanskelig for å fremme sine interesser i planleggingen» (Regjeringen.no, 2018, s. 20). Den fysiske utformingen av offentlig areal kan legge hindringer eller skape utfordringer i vår hverdag, gjennom dårlig tilgang til arealene for noen type brukere, eller at fremtidige avgjørelser som kan komme til å snu opp ned på alt dette, og som kan gjøre at alt blir bedre, og mer tilrettelagt for flere av innbyggernes behov og ønsker. «Det fysiske miljøet påvirker både hvordan og i hvilken grad vi har kontakt med andre mennesker og har på denne måten betydning for psykisk helse og trivsel. Det fysiske miljøet bør legges til rette for valgfri sosial kontakt gjennom naturlige møteplasser som parker og plasser» (Helsedirektoratet, 2014, s. 54). Og det er nettopp dette som gjør det offentlige rom og utformingen av disse områdene så interessante, hvor viktig det er for vår generelle fysiske og psykiske helse gjennom livets mange faser, våre «dagligdagse» steder er viktige brikker i et hvert menneskes liv. «Plats definierades och konstruerades i termer av människors levda erfarenheter. En plats blir så att säga till gjenom att människor tar den i anspråk, vitas och agerar där – den «laddas» med föreställningar och erfarenheter» (Rönnlund & Tollefsen, 2016, s. 21). Rom omfatter det

fysiske sted og lokalisering. “Space refers to the structural and geometrical qualities of a physical environment, while place includes dimensions of lived experience, interaction and use of space” (Lentini & Decortis, 2010, s. 408).

Hvordan et sted påvirker vår fysiske og psykiske helse kan settes i sammenheng med det offentlige rom, og hvordan et offentlig sted eller offentlig bygg oppleves. Vi har alle en oppfattelse av hvilke steder som oppfattes som trivelige og hvor man ønsker å tilbringe sin tid, og steder hvor man bare ønsker å passere gjennom for å slippe å tilbringe mer tid enn nødvendig der. Det er gjerne flere faktorer som spiller inn på hvordan opplevelsen formes, slik som menneskenes bakgrunn som utdanning, subjektive meninger og erfaringer, lysforholdene på stedet, om stedet oppfattes som trygt å ferdes eller å oppholde seg, hvordan arkitekturen er utformet, for eksempel å kunne gi en estetisk opplevelse når man besøker et offentlig bygg eller rom. Emner som estetikk, lysforhold og material valg er med på å forme atmosfæren på stedet, og derav også med på å forme hvordan mennesker oppfatter sted og offentlig rom. Da det er mange faktorer som er med på å skape gode byer og attraktive steder, må dette tas i betraktning ved utforming og planlegging av det offentlig rom og sted. Gjennom våre liv åpner og lukker verden seg for menneskene gjennom deres ulike livsfaser, når vi er barn har vi gjerne begrenset med plass å utfolde oss på da vi er små og sårbare, når vi vokser til, og blir unge voksne og voksne, åpner en ny og større verden seg opp med muligheter for mer mobilitet og reise aktivitet, og hvor vi over i fasene som godt voksne og til slutt gamle og ofte skrøpeligere, opplever at vår verden snevrer seg igjen og blir mindre. Vi blir gjerne mer stedbundne, vi blir mindre mobile og reisevirksomhet og besøk kan oppleves som større hindre enn før. I tillegg til at den fysiske verden gjerne påvirker den mentale verdenen vår, og da også gjerne vår livskvalitet, som gjør at vi opplever ting som *avstand* og *fysiske hindre* slik som dårlige gangveier, høye fortauskanter og *opplevelsen av trygghet*, på en annen måte enn før. Slik at vår verden på dette stadiet gjerne blir mer den *lokale boblen* med faste handleturer og ærend, og hvor lokale aktiviteter og møteplasser slik som for eksempel et offentlig lokalt bibliotek blir viktigere enn noensinne. «Regjeringen mener derfor det er viktig å skape et aldersvennlig samfunn. Det betyr blant annet å legge vekt på transport, planlegging av lokalsamfunn, styrking av frivilligheten, åpenhet i arbeidslivet og trygghet i lokalsamfunnet» (Fylkesmannen, 2019, s. 26).

Attraktive steder

Mange steder, byer og land konkurrer i dag på det «åpne» globale reiselivsmarkedet, samtidig som de også konkurrerer på sine lokale og regionale markeder om å tiltrekke seg turister og de lokale besøkende. “Throughout our world consumer goods propelled by hyperbolic advertising techniques serve to supplant out consciousness and diffuse our reflective capacity” (Holl, 2005, s. 8). Derav må det gjerne tenkes både kreativt og nytt for å vinne kampen om turistenes og innbyggernes oppmerksomhet og besøk, samt gjerne deres Instagram og Facebook likes for videre «gratis reklame» og anbefalinger til andre bekjente og reiselystne. «Creative cities, the creative industries, creative districts, and the creative individuals jostle for the attention of policy-makers, the media and the “creative class” in general” (Richards, 2011, s. 1225). Bjørvika er et av eksemplene hvor man over tid har forsøkt å bygge en attraktiv bydel både for de lokale innbyggerne, samt for å prøve å tiltrekke seg oppmerksomheten fra turister fra andre deler av verden på det globale reiselivsmarkedet, gjennom Fjordby prosjektet. «En overordnet målsetning i Fjordbyplanen er at allmennheten skal sikres nye store rekreasjonsarealer, og at byen skal åpnes mot fjorden på en måte som kommer hele befolkningen til gode» (Oslo Kommune, 2017, s. 6). Videre utdypes det målsetningen for utviklingen, den offentlige tilgjengeligheten og målgruppene for Fjordbyen i Oslo; «Fjordbyen skal ha et tilbud av aktiviteter og boliger som er egnet for alle befolkningsgrupper. Planen inneholder en rekke prinsipper for den fysiske utformingen av områdene, som skal sikre offentlig tilgjengelighet, variasjon i tilbud, og forbindelser som binder byen og fjorden sammen» (Oslo Kommune, 2017, s. 6).

Her finner man i dag blant annet Operaen, Deichman Bibliotek, og det nye Munch Museet. «Fjordbyens offentlige rom brukes av mennesker fra hele verden, og besøkende fra andre deler av landet, men majoriteten er fra Oslo. Basert på observasjoner og intervjuer ser det ut til at besøkende utenbys fra og fra utlandet holder seg mest i de sentrale delene av Fjordbyen, og beveger seg gjennom området på sightseeing, mens Oslos befolkning bruker Fjordbyen til rekreasjon på fritiden» (Oslo Kommune, 2017, s. 8).

Ser man mot en annen nordisk hovedstad som Helsinki i Finland, har man gjort lignende grep der, gjennom etableringen av Oodi som er det nye sentrale biblioteket i hjertet av Helsinki, og som ligger i nærheten av en rekke andre kultur institusjoner som Nasjonal museet, Helsinki Musikk senter, samt at det ligger like ved jernbanen for å sørge for god tilgjengelighet for både det lokale publikum og turister som besøker byen. I disse nye byggene som Deichman og Oodi, finner man ikke bare vanlige biblioteks tjenester, men her er det også satt fokus på *utformingen* av arkitekturen ved selve byggene, samt å gi et litt annet innhold og tilbud til publikum. (Jf. kapittel 1.4).

Relevans og formål

Formålet med denne studien i en samfunnsmessig kontekst er å bidra til økt søkelys på hvordan det bygde miljøet påvirker alle mennesker både bevisst og ubevisst i deres hverdag. Hvordan det å kunne bygge bedre, og å tenke mer helhetlig på mennesket og på hva som faktisk produserer rom og gode steder, kan bidra til å skape mer attraktive byer og steder, derav vektlegges *det multifunksjonelle* planleggingsprinsippet/begrepet i denne studien. I et geografisk perspektiv er relevansen for studien å bygge videre på den humanistiske geografien, med mennesket i sentrum, hvor man vektlegger en fenomenologisk og eksistensiell tilnærming til studien og emnene som inngår. «Introduksjonen af humanistiske tankegange i geografien trak på mange forskjellige filosofiske og litterære kilder, men som nævnt er de vigtigste helhedsorienterede filosofiske retninger som *fænomenologi* og *eksistentialisme*» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 65).

Da studien krysser flere fagdisipliner, kan den derav også være relevant for ulike fagområder. Selv om eksemplene i studien er satt til å være offentlige bibliotek, vil overførbarheten til andre offentlige bygg og offentlig rom være relevant, da det i studien også tas opp tema som omhandler livskvalitet, bærekraft, medvirkning, inkludering/ekskludering samt opplevelse av byer og sted. Dette er emner som berører hvordan mennesker oppfatter og erfarer dem, som da er noe av det grunnleggende ved fenomenologi; «Grundlæggende drejer fænomenologi sig om forståelse av fænomener, som mennesker *erfarer* dem» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 65). Innenfor den humanistiske geografien er hovedfokuset på det *opplevde* rommet, det vil si på møteplasser og steder hvor mennesker oppholder seg, samhandler med andre mennesker, og lever sine liv, for dermed å lage nye erfaringer, fortolkninger og finne ny mening.» Stedet som levet erfaring eller livsverdenens geografiske dimension bliver således et nøglebegrep for mange humanistiske geografer» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 67).

Formålet med denne studien er å bidra til økt fokus på hvordan det bygde miljøet påvirker alle mennesker både bevisst og ubevisst i deres hverdag, derav vektlegges *det multifunksjonelle* planleggingsprinsippet/begrepet i denne studien. “The disciplines of neuroscience and architecture intersect in their understanding of and obligation to their subject: the embodied human being, a being who can exist only in relationship; relationship to the place we inhabit, to each other, to the world” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 5). Denne studien er også relevant inn under flere andre fagretninger som for eksempel samfunnsplanlegging, arkitektur, reise og opplevelsesnæring, og samfunnsøkonomi. Atmosfære, menneskelig opplevelse av sted, livskvalitet og multifunksjonalitet er vanskelig å kvantifisere og tallfeste, man søker økt

forståelse og subjektive meninger, og fortolkninger av disse, derfor falt valget på en kvalitativ tilnærming til studien. «Vi sier, at tekster, sproglige uttrykk og menneskelige handlinger har mening. Det samme sier vi om kunstværker, trosopfatelse og arkitektur. Meningsbegrepet referer således både til menneskelige aktiviteter og til resultatene av menneskelige aktiviteter» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 118). To casestudier ble valgt for å kunne belyse problemstillingen, og som dermed er med på å avgrense målgruppen for potensielle informanter. «*En casestudie er en undersøkelse som benytter en allerede eksisterende grense for hva og hvem undersøkelsen inkluderer og ekskluderer.*» (Tjora, 2017, s. 41).

1.2 Problemstilling

Ut fra tematikken i foregående avsnitter er problemstillingen i studien; ***Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?***

Det har vært utfordrende å finne en god definisjon på begrepet med *multifunksjonalitet*, det er gjort undersøkelser på både norske og engelske uttrykk. I det engelske søket har det kommet frem mange søk som omhandler ingeniør- og byggeteknisk treff, mens ved det norske søket har kommet det frem begrep som *flerbrukshus* som nærmeste tilsvarende treff. I sammenheng med problemstillingen og temaene for studien er bakgrunnen for den videre definisjonen som er laget for begrepet med *multifunksjonelle bygg* som er lagt til grunn i studien hentet fra bokkapittelet «Et demokratisk flerbrukshus eller en lukket safe? Idealer for og oppfatninger av det nye Nasjonalmuseet på Vestbanen» i boken «*Rød Mix – Ragnar Audunson som forsker og nettverksbygger*» skrevet av Sunniva Evjen, Heidi Kristin Olsen og Åse Kristine Tveit (red.) (2020). «Ideen om å lage et flerbrukshus og en sosial arena med funksjoner som går utover det å vise frem den visuelle kunsten fremstår i intervjuene som en «oppskrift» på° suksess, og man viser til suksessfulle utenlandske museer som Tate og Louisiana for inspirasjon» (Uppstrøm & Larsen, 2020, s. 223).

Ut fra begrepet *flerbrukshus*, har dette blitt videreutviklet til å hete *multifunksjonelt*, da dette er et mer moderne begrep, og rommer mer enn bare flere *funksjoner*, hvor man her trekker inn arkitekturen av bygget i selv som en del av opplevelsen ved et besøk, samt at byggene det er satt til å gjelde ikke bare trenger å være kunst og kultur institusjoner, derav er det trukket inn i

definisjonen dette med tilbud av flere typer tjenester og tilgang på flere forskjellige arealer, samt at det skal tilbys til et bredt utvalg av publikum og besøkende, ikke bare forbeholdt mennesker som er kultur interesserte.

Derav er begrepet med *multifunksjonelle bygg* i denne studien satt til å menes ***bygg med en unik arkitektur, hvor det tilbys et utvalg av ulike tjenester, samt tilgang på forskjellige type arealer, eller opplevelser for et bredt utvalg av publikum.***

Med begrepet *livsfaser*, er dette brukt på bakgrunn av det rommer mer enn om man bare skulle brukt alder, eller om man skulle trukket ut visse grupper i samfunnet. Dette er nettopp valgt for å *inkludere* mennesker i *alle aldre og livs situasjoner*, fra gammel til ung, om man er uføretrygdet, arbeider, pensjonist eller elev. «Livsfaser er perioder som menneskelivet inndeles i. Hvor mange livsfaser som regnes med, vil variere fra ett samfunn til et annet.» (Wæhle, 2021), derav er det også lagt vekt dette med *opplevelsen* av offentlige steder som *inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser* i problemstillingen.

Offentlig rom, er som allerede beskrevet i innledningen, et sted som alle mennesker har adgang til.

Attraktive steder – man kan nok diskutere seg frem til flere definisjoner på hva som er et *attraktivt sted*, alt etter hvilken bakgrunn man har og hva man mener skal til for nettopp å skape et attraktivt sted, men begrunnelsen for bruken av uttrykket med å *skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive*, har det blitt hentet inn Jury vurderingen som er lagt til grunn for Attraktiv by prisen for 2021. Dette er statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling, og som tildelte prisen for 2021 til Skien/ Porsgrunn. «Attraktiv by - Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling skal belønne planlegging og gjennomføring av bærekraftig by- og stedsutvikling med høy kvalitet. Alle tre dimensjoner ved bærekraftbegrepet skal tillegges vekt; økonomisk, sosialt, miljømessig» (Regjeringen, 2022). I Juryen sin begrunnelse til deles prisen på bakgrunn av følgende; «I Skien og Porsgrunn er det bygget broer i både fysisk og overført forstand. Begge stedene yrer av gode prosjekter med fokus på bærekraftig stedsutvikling, uten å være redde for å eksperimentere seg fram til flere møteplasser, gode mellomrom og bedre arkitektur. Juryen mener at transformasjonen fra 'slitne', konkurrerende industribyer til attraktive byer som bygger på hverandres fortrinn, er forbilledlig» (Regjeringen, 2022). Det utdypes videre om langsiktig planlegging og bruk av kultur som et av virkemiddelene for å øke attraktiviteten.

«Utviklingen i Skien og Porsgrunn viser vilje fra både kommunalt og regionalt hold til å gjøre modige prioriteringer, evne til langsiktig arbeid og kultur for helhetlig virkemiddelbruk» (Regjeringen, 2022).

Det må altså flere virkemidler til for å skape attraktive steder, og her vektlegges det langsiktig planlegging og samarbeid, legge til rette for gode sosiale møteplasser og offentlig areal, bærekraft og bedre arkitektur. Alle disse elementene inngår derfor i begrepet med *attraktivt sted* i problemstillingen.

1.3 Studiens struktur

Denne studien består av i alt 7 kapitler, hvor det i det første kapitlet presenteres overordnet tema, videre relevans og formål med studien, deretter følger problemstilling, for så å kort introdusere casene som er valgt ut. I kapittel 2, blir det gjennomgått litteratur og teori som er lagt til grunn for analyse og fortolkning av innsamlede data og dokumenter. I kapittel 3 presenteres det teoretiske rammeverket, som sammen med teori presentert i kapittel 2 blir brukt i analysen og diskusjonen i kapitlene 5 og 6. I kapittel 4 presenteres metodene brukt for anskaffelse av datamateriale, etikk og metodebegrensninger. Kapittel 5 består av presentasjon av funn og analyse mot teoretisk rammeverk og teori. Kapittel 6 består av diskusjonsdelen av funnene, Kapittel 7 avslutter studien ved å svare på problemsstillingen og peker på videre forskningsområder. Tabell 1.1 oppsummerer oppgavens struktur og oppbygning.

Tabell 1.1 oversikt over oppgavestruktur

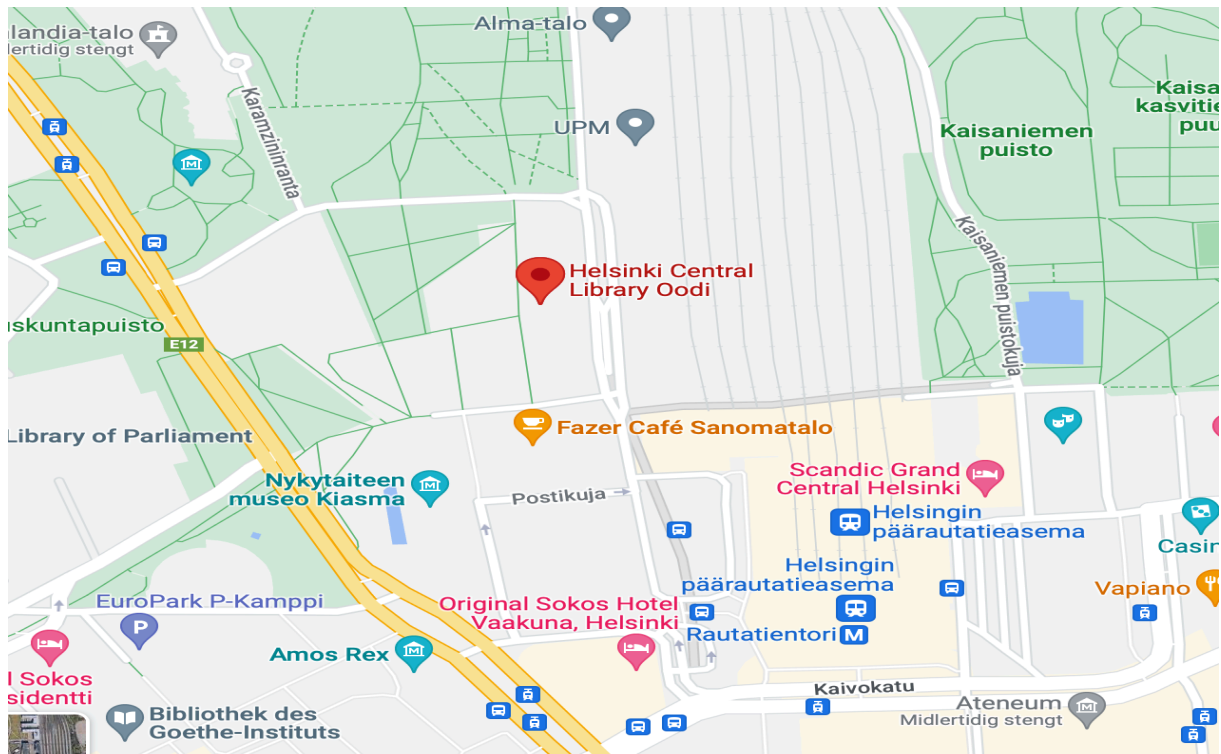
Struktur og oppbygging	
Kapittel 1 Innledning	Presentasjon av tema, relevans og formål, problemstilling og presentasjon av 2 case
Kapittel 2 Litteraturgjennomgang	Gjennomgang av teori og litteratur lagt til grunn for analyse i kapittel 5 og diskusjon i kapittel 6
Kapittel 3 Teoretisk rammeverk	Presentasjon av det teoretiske rammeverket lagt til grunn for analyse i kapittel 5 og diskusjonen i kapittel 6
Kapittel 4 Metode	Her redegjøres det for metodebruk, begrensninger og avvik
Kapittel 5 Analyse og funn	Presentasjon av funn fra case og datamateriale, samt analyse
Kapittel 6 Diskusjon og konklusjon	Diskusjon av funn
Kapittel 7 Avslutning	Videre forskning

1.4 Kort presentasjon av case 1 Oodi Central Library Helsinki Finland

Da de utvalgte casene blir grundigere analysert i kapittel 5, blir de bare gitt en kort introduksjon til dem i de neste seksjonene. Det offentlige biblioteket Oodi i Helsinki, Finland som åpnet i mars 2018 er valgt som første caseobjekt, fordi dette er et bygg med særegen arkitektur, varierende bruksområder i de forskjellige etasjene i bygget, og derav ulik atmosfære ved disse, samt at det fremstår som et moderne bygg på flere måter. Arkitektonisk og innholdsmessig skiller det seg fra andre typiske klassiske bibliotek, hvor man gjerne finner flere utlånsavdelinger, ofte en egen for barn og en for voksne, en utlånskranke og eventuelt noen lesesaler. Oodi fremstår som en interessant case i forbindelse med tematikken i studien, spesielt i sammenheng med multifunksjonalitet (jf. Kapittel 1.3), produksjon av det offentlig rom og den arkitektoniske opplevelses dimensjonen i og rundt bygget. Bygget består av 3 etasjer totalt, og er sentral lokalisert i nærheten av den sentrale togstasjonen i Helsinki. Her tilbys vanlige bibliotekstjenester, i tillegg til blant annet innhold som de kaller Urban Workshop, Gaming services, en egen barneavdeling, og musikk studio. (Oodi Central Library, 2022).

Figur 1.1 Bilde av Oodi. Foto: Kuvio (Oodi Helsinki Central Library, 2022).

Figur 1.2 Oversikts kart over Oodi (Google Maps, 2022).

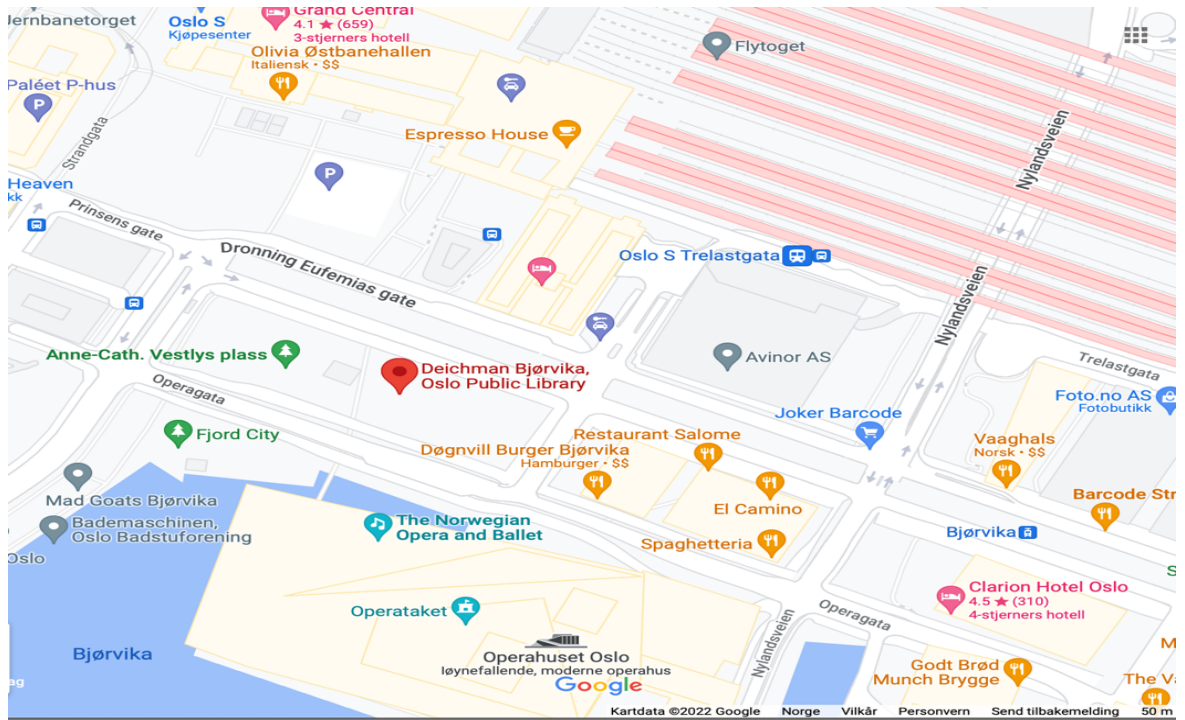
1.5 Kort presentasjon av case 2 Deichman Bjørvika Oslo

Norges tilsvar på Oodi er Deichmanske bibliotek avdeling Bjørvika som åpnet for publikum 18.juni 2020. Her det også fokus på særegen arkitektur, et offentlig og variert tilbud til publikum i henhold til multifunksjonalitetsbegrepet (Jf. Kapittel 1.3). Bygget består av 6 etasjer, med ulikt innhold, hvor noen av tilbudene blant annet er Folkeverkstedet, restaurant, barneavdeling, musikk avdeling og kino, i tillegg til vanlige bibliotekstjenester. (Deichman Bjørvika, 2022). Bygget er lokalisert bare minutters gange fra Oslo Sentralbanestasjon ved Anne Cath. Vestlys plass, med utsikt mot Oslofjorden. På fotoet under ser man vannspeilet på plassen foran Deichman Bjørvika, dette kan dreneres og lages om til en åpen tørr plass.

Figur 1.3 Foto av Deichman Bjørvika tatt av Helge Høifød (Wikipedia, 2020).

Under følger oversiktskart over Deichman Bjørvikas lokalisering sentralt i Oslo, hvor man kan observere nærheten til Operaen, Munch brygge og sentralbanestasjonen.

Figur 1.4 Oversiktskart over Deichman Bjørvika (Google Maps, 2022).

2.0 Litteraturgjennomgang

Litteraturen og teoriene som er avdekket i den forberedende delen av studien, knyttes opp mot de ulike konseptene tilknyttet problemstillingen. Ut ifra teorigjennomgangen har jeg tematisert sentrale deler, som inngår i det teoretiske rammeverket som er konsentrert til Lefebvres 'produksjon av rom. Lefebvres sin modell utgjør «stillaset» som både brukes i analysen og som forklarende rammeverk for studien i tillegg til teori. Relatert til problemstillingen i studien trekkes det deretter frem de mest sentrale emner og begrep, men både dybde og bredde innenfor disse begrepene og temaene kunne vært mer utforsket, men på grunn av tidsbegrensninger og omfangsbegrensninger på side antall er det derfor lagt vekt på de mest sentrale. Figur 2.1 oppsummerer de mest sentrale begrepene. ***Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?***

Figur 2.1 Oversikt over de viktigste emnene i tilknytning studien laget av kandidaten.

2.1 Offentlig rom

Med utgangspunkt i figur 2.1 begynner litteraturgjennomgangen ved offentlig rom, hvor dette begrepet er redegjort for i innledningen (Jf. kapittel 1.0). Når det gjelder forskningen gjort i sammenheng med offentlig rom, er det forskjellige vinkler som dukker opp, slik som vist i rapporten «Trygghet i det offentlige rom – åtte norske kommuner og bydeler» (Aas,

Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010), Her presenteres det ulike dimensjoner ved begrepet *trygghet*, det skilles mellom individuell og kollektiv trygghet (befolknings gruppe), samt at man viser at man kan bruke trygghets begrepet i sammenhenger som sosial-, økonomisk, - psykologisk trygghet. (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 21). I denne studien vektlegges det trygghet i sammenheng med livskvalitet og psykologisk trygghet, altså opplevelse av trygghet i det offentlige rom og bygg når man ferdes der, samt inkludering og trygg adgang for alle typer mennesker til offentlig rom. Rapporten fra Politihøgskolen fra 2010 tar for seg det som omtales som trygghetsskapende virksomhet, hvor det vektlegges kriminalitetsforebygging, «Det er først og fremst den faktiske, dvs. den objektive, tryggheten som styrkes gjennom slike tiltak, så sant de faktisk reduserer forekomsten av kriminalitet som skaper utrygghet» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 11). Deretter fokuseres det på å skape en økt trygghetsfølelse blant befolkningen. «En annen tilnærming handler om å påvirke trygghetsfølelsen i befolkningen, dvs. den subjektive tryggheten, først og fremst gjennom informasjon og opplysning» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 11). Følelsen av trygghet eller utrygghet når man ferdes i det offentlige rom kan kobles videre mot både livskvalitet, atmosfære og opplevelses begrepene, på bak grunn av hvordan mennesker selv opplever hele atmosfæren ved et offentlig rom, føles det trygt eller ubehagelig å ferdes her? Opplevs eller erfares det utrygghet og engstelighet for uønskede hendelser blant brukerne av offentlig rom? Stortingsmeldingen om en trygg hovedstad, hvor det settes fokus på at trygghet er et grunnleggende gode for alle innbyggere, er også med på å ta opp diskusjonen rundt det offentlige rom. «St.meld. nr. 31 (2006-2007) Åpen, trygg og skapende hovedstadsregion— Hovedstadsmeldingen» (Regjeringen, 2007). Her kommer det frem blant annet at;» Regjeringen ønsker å føre en samlet politikk for hovedstadsregionen, med det mål at den skal utvikle seg som en åpen, trygg og skapende region, til fordel for sine innbyggere og sitt næringsliv og for hele landet» (Regjeringen, 2007). Her trekkes også Oslos utfordringer med et stort mangfold av mennesker, med ulik bakgrunn frem som et av elementene det skal jobbes med; «Oslo har storbyens mangfold – kulturelt, sosialt og økonomisk. Det gir et godt grunnlag for kreativitet og nyskaping. En åpen og inkluderende holdning er derfor viktig for å trekke hele befolkningen med» (Regjeringen, 2007). Det blir også lagt vekt på Oslos muligheter på det globale markedet ved reiseliv, da det kommer frem av denne stortingsmeldingen at selv om Oslo har høyere kriminalitet enn mange andre byer i Norge, så er Oslo allikevel å regne som en sikker hovedstad blant annet i en global sammenheng.

«Regionens næringsliv har flere sterke sektorer og klynger som, i sterkere grad enn i dag, bør kunne utnytte sine muligheter i et globalt marked» (Regjeringen, 2007). Her kan man trekke inn at denne delen av Oslo som undersøkes i forbindelse med studien, Bjørvika, da har klart å få et samlet et stort antall museer, hotell og signalbygg som Operaen og Deichman bibliotek ved dette området, som dermed kan fungere som trekkplaster for turister fra det globale reiselivsmarkedet. «Hele landet har interesse av at hovedstaden utvikler seg videre som attraktiv og internasjonalt konkurransedyktig byregion. Regjeringen vil samarbeide med regionen for å styrke den rollen hovedstaden skal ha som drivkraft for alle deler av landet» (Regjeringen, 2007). I rapporten «Byrom- en Idehåndbok» på Regjeringen sine nettsider, kan man blant annet se hvor viktig det er at de hverdagslige byrommene som omgir oss er trygge, tilgjengelige og godt planlagt, samt at de er viktige for folkehelsen. «Inspirerende byrom kan skape større fysisk og sosial aktivitet. Det er viktig for folkehelsen – og for å motvirke ensomhet og skape større trygghet» (Regjeringen, 2016, s. 1). I Fafo rapporten «Levekår på vandring - Velstand og marginalisering i Oslo» (Bråthen, et al., 2007) tas det opp tema som kan knyttes opp mot levekår og mulighetene for å kunne leve trygge liv i hovedstaden, samt følelsen av selvopplevdlykke blant innbyggerne, med bakgrunn i faktorer som helse, inntekt, sosiale nettverk og muligheter for arbeid. Det trekkes frem at for samfunnsforskeren er Oslo by som et laboratorium; mennesker som på tross av lik biologi fra naturen, og som har relativ like behov, utsettes for hva som omtales som kaskader av muligheter, tilfeldigheter impulser og valg, alle disse former individenes liv og samspill dem imellom (Bråthen, et al., 2007, s. 15). Snur man oppmerksomheten mot hva som kan skape trygge offentlige rom på det fysiske planet, blir det trukket frem planleggingen av disse omgivelsene som en viktig faktor her; «Når det gjelder tryggheten i det offentlige rom er det først og fremst byplanlegging og utformingen av det fysiske rom i sentrumsområder som er de viktigste bidragene fra kommunen» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 11). Her kommer man da over på planleggingsstadiet, hvor det skal tilrettelegges for allmenn tilgang til offentlig areal for publikum, samt på å skape gode byrom, men dette kan også føre med seg at det kan oppstå ulike dilemma i sammenheng med trygghetsskapende virksomhet, samt at det kan være vanskelig å *måle trygghet* blant befolkningen «For det første kan det foreligge en konflikt mellom hensynet til trivsel og hensynet til trygghet. F.eks. kan trange smug være både spennende og trivelige, men også egnet til å skjule lovbruddsaktivitet» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 12). Så her pekes det på at det kan oppstå konflikter mellom aktører som kommune og planmyndighet, eventuelt entreprenører, ved bygging av offentlig rom og bygg, og fra trygghetsbevarende myndighet slik som politiet. «Politiet er imidlertid

den samfunnsinstitusjonen som ansvarliggjøres mest eksplisitt for den allmenne tryggheten i samfunnet. Samtidig er det klart at i den grad politiet kan gjøre noe med ulike lovbruddsformer, er de helt avhengige av å kunne samarbeide med andre aktører» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 12). Denne rapporten tar også for seg to andre begrep som kan knyttes mot denne studien og offentlig rom, nemlig dette med inkludering og adgang til offentlig rom; «For det andre foreligger det interessekonflikter når det gjelder tilgangen til det offentlige rommet. For marginaliserte grupper er følelsen av utrygghet bl.a. knyttet til opplevelsen av å være uønsket i bybildet» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 12). Et offentlig rom skal være åpent og tilgjengelig for *alle*, uansett sosioøkonomisk status eller helsetilstand. Opplevelsen av å *høre til*, er en viktig del av menneskers liv, og der kan vi koble dette opp mot *inkludering i samfunnet og det offentlige rom*. Når det tas opp interessekonflikt om hvem som har rett til å ferdes i bybildet, er det mulig å koble dette opp mot *hvem det planlegges for* når det gjelder ønskelig kundeklientell, lønnsomhet og bedrifter, selv om det ikke er mulighet å gå videre inn i disse temaene i denne studien, og at disse temaene havner litt på siden av akkurat studien, da det i denne studien primært er søkelys på offentlig bygg og sted med gratis adgang og tilbud til publikum. Noen av områdene som tas opp i rapporten fra Politihøgskolen er da *hvem som har rett til å bestemme* hvordan byrommet skal se ut, og i denne sammenheng kommer vi da også inn på dette med medvirkning og makt i planleggingsfasen. «Innbyggerne i en kommune vil ha ulike oppfatninger om hva som trygt, trivelig eller pent» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 77). I Finland rapporteres det om en høyere følelse av trygghet for eksempel når man er ute i det offentlige rom etter at mørket har senket seg, i sammenligning til andre OECD land; «Personal security is a core element for the well-being of individuals. Do you feel safe out walking, alone at night, for example? In Finland, about 88% of people say that they feel safe walking alone at night, more than the OECD average of 74%» (OECD, 2022). Samtidig trekkes det frem at Finland har en lavere drapsrate enn gjennomsnittet fra andre OECD land. (OECD, 2022). I denne indeksen, OECD better life index, ser man på flere faktorer som påvirker livskvalitet, som tilgang på arbeid, trygghet, helse, tilfredshet, miljø og utdanning for å nevne noen. (OECD, 2022). Dette kan også gjenspeile opplevelsen av trygghet blant befolkningen. Det viktigste å oppsummere for det offentlige rom er at det er svært mange hensyn å ta og veie opp mot hverandre når det gjelder alle fasene av slik planlegging, utføring og ønsket sluttresultat. «Et felles, overordnet mål for styring og utvikling i enhver kommune bør være at det offentlige rommet er imøtekomende, tilgjengelig og trygt for alle» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010, s. 78).

Medvirkning

Målet med medvirkning fra publikum inn i planprosesser er å få tilgang på «usynlig» kunnskap blant innbyggerne, muligheter for publikum til å belyse områder og tema som planmyndighet ikke nødvendigvis vet at er et problem/hinder for beboere, samt å styrke lokal demokratiet. Kommunene har et særlig ansvar for at barn og ungdommer blir hørt i sammenheng med planlegging og medvirkning ifølge Regjeringen sine nettsider om medvirkning inn i planprosesser (Regjeringen, 2018). Dette er også nedfelt i Plan og Bygningsloven. «Medvirkning omfatter alt fra informasjonsutveksling til omfattende involvering og deltakelse over tid. I norsk sammenheng er medvirkning nedfelt som et krav i plan- og bygningslovens §5, samt i veiledere som finnes om temaet, som tydeliggjør de statlige føringene om medvirkning» (Andersen & Skrede, 2021). Under §5 i Plan og Bygningsloven trekkes er det et eget avsnitt som lovfester barn og unges rett til medvirkning i kommunen de bor i; «Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte» (Lovdata, 2008). Men som alltid kan det være vanskelig å være enige på alle plan om akkurat hva det er man skal *medvirke om*, da det er ulike hensyn som også her må veies opp mot hverandre. Dette er noe av det Andersen og Skrede tar opp i sin artikkel fra 2021, «Medvirkningsideologiens inntog i byplanleggingen – en invitasjon til grubling». Her kommer det fram at forskning på medvirkning og at resultatene fra prosesser rundt dette ikke alltid like lette å få øye på, eller å måle. «Med andre ord kan medvirkningen forbli symbolsk snarere enn materiell. Medvirkning fører ikke alltid til ønsket endring eller merverdi, selv om intensjonene og idealene er gode» (Andersen & Skrede, 2021, s. 14). Både Regjeringen og Oslo kommune sine nettsider finner man veiledere som går på dette med medvirkning inn i planprosesser. «Medvirkning fra innbyggerne er en forutsetning for å få et godt kunnskapsgrunnlag, bedre planløsninger og legitim planlegging» (Regjeringen, 2018).

2.2 Bærekraft

Tema med bærekraft er kommet for å bli på agendaen da Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal legges til grunn, og være det politiske hovedsporet for å bekjempe store utfordringer slik som fattigdom, klimaendringer og bekjempe ulikhet i samfunnet. Disse målene skal stå for rammeverket man skal jobbe ut ifra, og er integrert i lovverket gjennom Plan og Bygningsloven. «Arbeidet for en bærekraftig utvikling er godt forankret i plan- og

byggningsloven, der formålsparagrafen slår fast at loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner» (Regjeringen, 2021). Ifølge FN sine nettsider er det også flere delmål tilknyttet de overordnede bærekraftsmålene, og det er noen av disse som er mest aktuelle for denne studien, og trukket frem i tabell 2.1. Bærekraft kan for øvrig også kyttes opp mot multifunksjonalitet (jf. Kapittel 2.4). Bærekraftsmålene blir også trukket frem når det gjelder fremtidig arbeid samfunns og arealplanlegging rundt om i kommuner og offentlige planmyndigheter. «I Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging uttrykker regjeringen en forventning om at bærekraftsmålene legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen» (Regjeringen, 2021). Stortingsmeldingen Meld. St. 40 (2020–2021) på Regjeringen sine nettsider, «Mål med mening— Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030» gir en oversikt over hvordan det skal jobbes innenfor rammeverket med å nå bærekraftsmålene innen 2030. Den siste statusrapporten fra Regjeringen for Norges arbeid mot å nå bærekraftsmålene ble lagt frem i juni 2021 (Regjeringen, 2021). Her trekkes det blant annet frem at Covid – 19 pandemien har påvirket arbeidet med å nå bærekraftsmålene, da det blant annet har vært registrert økt forekomst av vold i hjemmet, og at Norge scorer ikke så bra som ønsket innenfor forbruk, biologisk mangfold og klima utslipp. Men at det allikevel finnes lyspunkt slik som at; «Norge gjør det spesielt godt på digital inkludering, og har lenge hatt blant den beste lovgivningen i verden for å sikre at alle inkluderes, både i offentlig og privat sektor» (Regjeringen, 2021).

Tabell 2.1 Oversikt over noen av FNs bærekraftsmål- og delmål aktuelle for studien.

FNs bærekraftsmål
Nr. 3 God helse og livskvalitet - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder (FN, 2021)
Nr.10 Mindre ulikhet – Redusere ulikhet i og mellom land (FN, 2022)
Nr.11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige (FN, 2021)
Nr.11.1 Innen 2030 sikre at alle har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder (FN, 2021)
Nr.11.3 Innen 2030 styrke inkluderende og bærekraftig urbanisering og muligheten for en deltakende, integrert og bærekraftig samfunnsplanlegging og forvaltning i alle land (FN, 2021)

Nr.11.7 Innen 2030 sørge for at alle, særlig kvinner og barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, har tilgang til trygge, inkluderende og tilgjengelige grøntområder og offentlige rom (FN, 2021)

I sammenheng med bærekraft kommer man også inn på ulike former for bærekraft, slik som sosial bærekraft og sosialt bærekraftige samfunn. «Vi har kalt dette prosjektet "Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling". Vi er usikre på om man trenger enda et nytt begrep eller et nytt planparadigme. Kanskje er "sosial bærekraft" et godt nok begrep, som bare må fylles med tydeligere og klarere innhold?» (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 128). Sosial bærekraft og sosialt bærekraftige samfunn kan man koble mot *livskvalitet* og helse, og betydningen av god livskvalitet gjennom de ulike fasene i livet til menneskene. «Sosialt bærekraftige samfunn handler om samfunn preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø» (Folkehelseinstituttet, 2020). Dermed er det naturlig at *livskvalitet* er det neste temaet som inngår studien og er neste begreps-boble i modell 2.1.

2.3 Livskvalitet

Det er svært mange elementer som kan påvirke menneskers livskvalitet, og begrepet med livskvalitet kan derfor brukes på flere måter ifølge Folkehelseinstituttet; «I psykologi og helsefagene brukes begrepet vanligvis for å dekke rent subjektive opplevelser som tilfredshet, glede, mestring og mening, samt fravær av psykiske plager og negative følelser. I andre sammenhenger benyttes det om ytre, objektive levekårsforhold, som inntekt, sosial deltakelse og boforhold» (Folkehelseinstituttet, 2021). Livskvaliteten i Norge er generelt høy i Norge, men i følge FHI sin rapport «Folkehelse rapporten» (2021) er den derimot skjevfordelt i befolkningen, da det er ulike grupper som opplever flere psykiske plager, økt ensomhet og dårligere livskvalitet. Og her kan man jo også koble på hvordan nedstengingen av Norge i forbindelsen med pandemien bidro blant annet til dette. «Andelen som opplever dårlig livskvalitet ser ut til å ha økt under koronapandemien, og til å variere med grad og/eller varighet av smitteverntiltak» (Folkehelseinstituttet, 2021). Det er flest mennesker som oppgir å ha dårligere livskvalitet enn andre, hvor mye av denne problematikken er tilknyttet levekårene deres, slik som uføre, personer med dårlig økonomi, har psykiske eller fysiske plager. «Personer med flere levekårsbelastninger har særlig høy risiko for å oppleve dårlig livskvalitet» (Folkehelseinstituttet, 2021). Innenfor livskvalitet kommer også opplevelsen av trygghet inn, da dette er en forutsetning for å kunne bevege seg ut verden og samhandle med

andre mennesker på ulike arenaer og møteplasser. Derav er det å være sikker på at man kan bevege seg fritt rundt på de offentlige stedene og byggene man har behov foruten å møte hindringer, Universell Utforming (UU) har vært en bidragsyter for å kunne inkludere flere mennesker har tilgang til offentlig arealer og blant annet IKT tjenester gjennom dette. «Universell utforming bygger på tanken om at tenester skal vere tilgjengelege for alle, uavhengig av alder, funksjonsevne og utdanningsnivå. Ved å gi rom for mangfaldet i befolkninga gir vi den enkelte rom for å utfalde seg, bestemme sjølv og delta på like vilkår» (UUtilsynet, 2022). Men som det kommer frem i rapporten til Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, « Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling» (2018), har det vært mye fokus på å legge tilrette ved funksjonsnedsettelse, men mindre fokus på hvilke tilrettelegging andre sårbare grupper slik som blant annet bar/unge kan trenge. «Mange kommuner er godt i gang med å implementere universell utforming i sitt planarbeid. Arbeidet har imidlertid så langt vært mye rettet mot tilrettelegging for personer med funksjonsnedsettelse. Blant andre eldre og barns brukerperspektiv er bare delvis trukket inn i dette arbeidet» (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 126). Og det kan være en utfordring å avdekke slike behov ved barn/unge og eldre hvor man eventuelt ikke har språk eller ordforråd til å forklare eller formidle disse behovene, og dette kan være en faktor som kan spille inn på graden av livskvalitet man opplever å ha. Det foretas Levekårsundersøkelsen (Statistisk Sentralbyrå, 2021), Folkehelse rapporten (Folkehelseinstituttet, 2021) og andre undersøkelser slik som for eksempel gjort ved HUNT undersøkelsene og HUNT databanken (NTNU, 2022) i tilknytning til faktorer som kan påvirke og si noe om den fysiske og psykiske helsen til mennesker i samfunnet, og derav også noe om *livskvaliteten* til menneskene. I Finland rapporteres det også om generelt høy livskvalitet I Finland ifølge OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), som er en internasjonal organisasjon som arbeider for å bedre menneskers livskvalitet. «The OECD is an international organisation that works to build better policies for better lives. Our goal is to shape policies that foster prosperity, equality, opportunity and well-being for all» (OECD, 2022). Av OECD sine nettsider kommer det frem at finnene scorer generelt høyere på livstilfredhet enn gjennomsnittet for OECD land; “When asked to rate their general satisfaction with life on a scale from 0 to 10, Finns gave it a 7.9 grade on average, much higher than the OECD average of 6.7 “ (OECD , 2022).

2.4 Multifunksjonalitet

Multifunksjonalitet begrepet ble redegjort for i forbindelse med problemstillingen (Jf. Kapittel 1.2) Her handler det om mulighetene for blant annet fleksibilitet både i tilbud til publikum, i organiseringen og innholdet i byggene, samt muligheten for innovasjon og medvirkning fra publikum, dette kan igjen resultere i å bidra til et mer bærekraftig bygg og sosialt bærekraftig lokalmiljø. Dette tas blant annet opp i artikkelen «Towards a Mixed-use Index (MXI) as a tool for urban planning and analysis» (2009) av Joost Van Den Hoek, her tar han for seg hvordan man kan planlegge og utnytte urbane by-areal bedre gjennom det han kaller Mixed use perspektiv/flerbruks perspektiv. “Mixed-use environments are more sustainable since they can change incrementally by transforming functions in individual buildings over time” (Van Den Hoek, 2009, s. 71). I SINTEF rapporten «Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling», trekkes det også frem at *multifunksjonalitetsprinsippet* bør utnyttes bedre og brukes mer for å skape gode løsninger i offentlig bygg og areal. «For å nå disse målene om bedre utnyttelse om «felles rom» trekkes det frem følgende mulige løsninger; «arbeid på tvers av sektorer i kommunen, samarbeid mellom private og offentlige aktører, forsøk på å utnytte kommunenes arealer som skole, sykehjem, bibliotek og så videre på en bedre måte» (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 128). Her vil jeg spesielt trekke frem at de nettopp nevner *bibliotek* som et av disse «felles rommene» som det bør tenkes nytt om. “Many reflections on mixed use are lost in a single-aspect analysis. a good overview is required to understand the complexity of mixed-use development» (Van Den Hoek, 2009, s. 72). Nettopp dette med å tenke på *hvem* og for *hva* det skal planlegges for, å vite hvem som er brukerne og prøve å forutse deres behov, er viktig å ha søkelyset på før og under planleggingsfasen, samt å kunne kvalitetssjekke om disse brukerne og deres behov er fanget opp i resultatdelen. When regarding a return of mixed-use development as a planning principle, it is essential to define the main functions and the functions that can be mixed to result in certain effects» (Van Den Hoek, 2009, s. 73). Dette med å tenke multifunksjonelt bruk og utenfor boksen når det gjelder offentlige bygg og offentlig rom blir også trukket frem i SINTEF sin rapport «Vi tror man i større grad kan tenke på tvers av båser ved å utnytte "fellesrom" og skape nye løsninger som kan brukes av flere» (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 128). Samtidig som et offentlig bygg bør være multifunksjonelt på innsiden med tanke på tilbud og funksjoner, så er et fortsatt en del av det offentlige areal på utsiden, derav spiller også arkitekturen inn på det multifunksjonelle, gjennom å kunne gi en egen opplevelse i seg selv til besøkende, foruten om den rent funksjonelle delen selv, som

å ly mot være elementene, romme tjenester og møteplasser for menneskene. Og da er vi over på neste temaboble i modell 2.1 som er *atmosfære*.

2.5 Atmosfære

Når det gjelder begrepet med atmosfære er dette noe som av mange som kan oppleves som litt diffust, eller uhandgripelig. Det finnes definisjoner på atmosfære relatert til dens naturvitenskapelige funksjon; «En atmosfære er et lag av gasser som ligger rundt en planet. Atmosfæren blir holdt på plass av planetens tyngdekraft. Det vil si at tyngdekraften trekker atmosfæren til seg» (Norsk Romsenter, 2016). Men det kommer ikke opp så mange definisjoner på hva atmosfære er slik mange bruker det i dagligtalen; «Atmosfæren på restauranten var bare så romantisk» eller «hele atmosfæren nede i den mørke kjelleren der var så ufattelig ubehagelig at jeg fikk helt frysninger» Anne Wally Ryan trekker frem i sin artikkel «Festivalens estetikk – fasade eller drivkraft?» at atmosfære begrepet består av flere deler. «Atmosfære er et romlig begrep som innehar både en fysisk, emosjonell og sosial del.» (Ryan, 2012, s. 125). Söker man på engelske bidrag inn i atmosfærebegrepet kommer det opp tilsvarende naturvitenskapelig definisjon slik som nevnt oven, i tillegg til å beskrive dette begrepet som en stemning eller en følelse; «Atmosphere - the character, feeling, or mood of a place or situation: There's a very relaxed atmosphere in our office» (Cambridge University Press, 2022). Derfor snakkes det også ofte om hvordan atmosfæren *oppleves*, men gjerne også «følt» på kroppen, eller sanset når man kommer inn i et bygg eller rom. Elementer som lysforhold, temperatur, lukt og fuktighet er blant noe av det som påvirker vår opplevelse i denne sammenhengen, da det er disse værphenomenene vi opplever på selve kroppen og registrerer når vi er ute i naturen og vi opplever stemningen, atmosfæren og naturelementene. Eivind Kasa legger også vekt på atmosfærebegrepet i tilknytning til opplevelse av blant annet arkitektur i sin artikkel «The making of Atmosphere in Architecture» (Kasa, 2014). Men han er også opptatt å problematisere nettopp dette at det er et lite *målbart begrep*. Hvor starter og stopper atmosfære, hvordan kan vi egentlig måle dette? «In fact, it seems difficult to describe a way of producing atmosphere according to what we call rational methods – which at one level is the ordinary way of producing architecture. It even seems difficult to point at the spatial limits of the presence of this phenomenon as well as its exact nature» (Kasa, 2014, s. 7). Kasa går videre å beskrive dette problemet avgrensning ved å sette det i kontekst av atmosfæren registreres på bakgrunn av livserfaring og minner hos mennesket, med å si at «Its main argument is that the reason for this is that atmosphere is an *aesthetic phenomenon* Therefore it is not produced through modern, rational methods but effected though *aesthetic*

mimesis.” (Kasa, 2014, s. 109). Dette vil si at i naturen skapes det naturlig atmosfære, og menneskene prøver å etterligne dette gjennom sine bidrag til kunst og arkitektur, erindringer av tidligere erfaringer og opplevelser hos designere, kunstnere, og ingeniører er med på å forme den estetiske prosessen gjennom arkitektur og dermed atmosfæren som skapes ved disse stedene. Vi kan snakke om menneskeskapt eller naturlig skapt atmosfære. «En ingeniør og en designer som sentral i produksjonen kan påvirke og `manipulere` virkeligheten, men de er ikke selv i direkte kontakt med forbrukeren.» (Ryan A. W., 2012, s. 6).

Vi kan skille mellom naturlig atmosfære og menneskeskapt atmosfære, da naturlig atmosfære nettopp er skapt av naturen og de skiftende vær- og klimatiske forholdene som oppstår gjennom året. Lys og fravær av lys, temperatur, akkurat hvor og når man befinner seg på jorden er noe av det som kan påvirke hvordan mennesker oppfatter naturlig atmosfære ved et sted. Norberg-Schulz er en viktig bidragsyter når det kommer til litteratur på stedtopplevelse, arkitektur og opplevelse, samt nordisk lys og atmosfære. Norberg-Schulz forklarer i sin bok «Nattlandene - Om byggekunst i Norden» (1993), om hvorfor akkurat nettopp dette med *lyset* er en så viktig del av hverdagslivet i Norden; «Da en utstilling av nordisk malerkunst ble vist i USA i 1982-83, valgte en som tittel Northern Light, «Nordisk lys». For det er nettopp lyset som bestemmer den nordiske verden, idet det legger seg over tingene som stemning, eller rettere, som et mangfold av stemninger» (Norberg-Schulz, 1993, s. 11). Mange kunstnere har brukt det naturlige lyset som atmosfæreskaper i sine verk, et av eksemplene på en slik kunster var Edvard Munch. Under følger et eksempel på et av hans verk i denne sammenheng.

«Munch deltok på Thaulows «friluftsakademi» på Modum i 1883, der han året etter malte Morgen, sitt første modne arbeid. Bildet viser en ung, halvkledd pike på sengekanten – en mesterlig gjennomført naturalistisk lys- og atmosfærestudie» (Kirkholt, 2022).

Figur 2.2 «Morgen» malt av Edvard Munch (1883) Public Domain.

«Når vi sier at det er *lyset* som bestemmer den nordiske karakter, innebærer det at vi forstår et «klimatisk» forhold som kvalitet. Lyset er knyttet til *været*, og i Norden er været viktigere enn i Sydens mer stabile verden.» (Norberg-Schulz, 1993, s. 13).

Figur 2.3 Foto tatt av kandidaten ved Stokkøya februar 2020 – Eksempel på naturlig atmosfære

«I en retning er himmelen kanskje klar og blå, i en annen er den dekket av mørke regnskyer, mens i zenit er i stadig oppbrudd. Det eneste vi har å stille opp mot denne foranderlighet, er årstidenes sikre rytme.» (Norberg-Schulz, 1993, s. 15). I “Mind in Architecture” gis det et eksempel på hvordan den naturlige atmosfæren kan forandre seg og påvirke hvordan et bygg oppleves ved for eksempel et vær skift; “The house shifts from a state of dormancy to one of active response. The storm changes the atmosphere; awakens the house, converting it into a sensitive instrument – a living container endowed with physical and moral energy” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 2). Norberg-Schulz går videre inn på kontrastene mellom den lyseste tiden og mørketiden i Norden; «Vi kan aldri være sikre på hva dagen bringer, men at våren kommer, det vet vi.» (Norberg-Schulz, 1993, s. 15). Han utdyper videre med å fremheve at vi feirer sommeren og sollyset, og likens hvor alt oppslukende vintermørket kan være; «Slik overtar natten dagens rolle som den tiden da vi feirer St. Hans, brenner bål og danser. Da

opplever vi naturens krefter på sitt vennligste. Mørket, det farlige, er nesten borte, og tingene blir nesten forståelige i sommernattens diffuse halvlys» (Norberg-Schulz, 1993, s. 15). Under følger to eksempler på nordisk lys ved tatt ved to ulike årstider, og som kan vise to ulike naturlige stemninger.

Figur 2.4 Foto tatt av kandidaten i Steinkjer januar 2021. Eksempel på naturlig stemning og nordisk vinterlys.

Figur 2.5 Foto tatt av kandidaten i Steinkjer mai 2021. Eksempel på nordisk vår/sommerlys.

Menneskeskapt atmosfære kan sies å være alt som *iscenesettes* av menneskene for å skape en stemning eller følelse. Menneskeskapt atmosfære kan spille på de naturlige atmosfære elementene slik som lysforhold i løpet av året, gjennom å bruke store vinduer for å slippe til naturlig daglys, eller menneskene kan velge å manipulere atmosfære helt på egne premisser, slik som restauranten Maaemo i Oslo gjorde da de valgte nye lokaler for sin restaurant som åpnet i Bjørvika i 2020. Ifølge driveren Esben Holmboe Bang så var det for å kunne manipulere og produsere atmosfæren *selv* ved restauranten at de nye lokalene ble valgt. «Ideen bak nye Maaemo er en svart boks hvor man hverken kan se inn eller ut. Så sånn sett var ikke location så viktig. Men vi ville skape noe helt nytt fra grunnen av, en helt ny og magisk atmosfære for gjestene, og for å få til det, trengte vi et nytt og større lokale» (Morgenbladet, 2021). Her ønsker man å skape en varig atmosfære på stedet, og ha

muligheten til å kontrollere den. «Ordet «varig» er betydningsfullt fordi det antyder at alle de forandringer som kjennetegner livet, må refereres til noe som forblir, for å være meningsfylte. Og det som forblir fremfor alt er *stedet*.» (Norberg-Schulz, 1993, s. 21).

«Derfor har *stabilitas loci* fra gammelt av vært erkjent som et grunnleggende behov. For at stedet skal forbli «det samme» gjennom forandringene, må dets «ånd» eller *genius loci* *bevares* (Norberg-Schulz, 1993, s. 21). På fotoet under kan man se bilde av nye Maaemo, hvor de har produsert sin egen atmosfære i restauranten.

Figur 2.6 Foto av nye spisesalen ved Maaemo tatt av Skjalg Bøhmer Vold (2020) for DN.

«Den nye spisesalen er større, men har plass til færre gjester som skal sitte i spesialtilpassede stoler med utsikt til et servicekjøkken i svart marmor. Bildet på veggen er av Olav Christopher Jenssen» (Hambro, 2020). Etter å ha introdusert atmosfære og dens tilknytning til arkitektur, er det på tide å å ta for seg den midterste temaboblen i figur 2.1 – Opplevelse og Arkitektur som da blir neste avsnitt.

2.6 Arkitektur og opplevelse

Byggene som omgir oss til daglig har ulike funksjoner slik som å beskytte oss fra vær og vind, være husrom for menneskene eller å tilby tjenester og ulike funksjoner ved disse. Arkitekturen kan være med på gi en ekstra dimensjon i tillegg til basis funksjonene her gjennom opplevelsen den kan skape når vi besøker ulike bygg og steder. «Although we spend more than ninety percent of our lives inside buildings, we understand very little about how the

built environment affect our behavior, thoughts, emotions, and well-being” (Robinson & Pallasmaa, 2015). Dette er også noe av bakgrunnen for hvorfor det er viktig å tenke på hele den menneskelige opplevelsen når man skal designe nye bygg og skape nye steder i fremtiden, derav er «*Mind in Architecture – Neuroscience, Embodiment, and the Future of Design*»(2015), av Sarah Robinson og Juhani Pallasmaa, et viktig teoretisk bidrag inn i litteraturoversikten, da de tar for seg hvordan arkitektur og det bygde rom påvirker menneskene på et nevrologisk nivå. Dette kan igjen knyttes opp mot problemstillingen i studien; ***Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser.*** De tar for seg flere av emnene som berører arkitektur, opplevelse, offentlig rom og sted, samt hvordan den kroppslige følelsen av atmosfære i et bygg påvirker mennesker både bevisst og ubevisst. “The disciplines of neuroscience and architecture intersect in their understanding of and obligation to their subject: the embodied human being, a being who can exist only in relationship; relationship to the place we inhabit, to each other, to the world” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 5). Eivind Kasa skriver følgende om sammenhengen mellom arkitektur og atmosfære «The link towards a natural phenomenon actually has significance, not only to the understanding of the notion of the raw in the architecture, but with the respect to the history of architecture at large,” (Kasa, 2017, s. 110). Han går videre med sin utdypning og kobling til arkitektur ved å si: “However, the main point in this connection is that linking architecture to a natural phenomenon through the concept of atmosphere place this discussion at the heart of architectural thought” (Kasa, 2017, s. 110). Arkitektur, opplevelse og atmosfære er dermed tett forbundet til hverandre, og selv om det er mange oppfatninger og idder om hva som er “god arkitektur”, trekker Pallasmaa frem hva “god/betydelig arkitektur ” kan gjøre for et menneske; «Significant architecture makes us experience ourselves as complete embodied and spiritual beings. In fact, this is the great function of all meaningful art” (Pallasmaa, 2005, s. 11).

Arkitektur kan være med på å skape meningsfulle opplevelser og steder for menneskene som ferdes og besøker slike plasser. Tuan skriver i sin “Sense of place: what does it mean to be human?” (1997), om betydningen av møteplasser og steder med mening for mennesker at “The standard model of the “sense of place”, with its stress on direct and complex experience over a period of time, appeals to common sense. But it fails to account for a curious phenomenon, which suggests the possibility that we can have a strong feeling for a place, not just a visual appreciation or abstract understanding of it, even though no complex experiencing is possible; and this, not because the scale is too big, but because there has been

no appreciable lapse over time” (Tuan, 1997, s. 51). I møte med kunst beskriver Pallasmaa; “In the experience of art, a peculiar exchange takes place; I lend my emotions and associations to the space and the space lends me its aura, which entices and emancipates my perceptions and thoughts.” (Pallasmaa, 2005, s. 12). Atmosfæren man opplever i møte med kunst eller arkitektur kan føre til det som Pallasmaa her referer til, som er en utveksling av følelser, stedsidentitet og tilhørighet. I «The eyes of the skin. Architecture and the senses” (2005). trekker Steven Holl frem hvor den kroppslige opplevelsen av et sted eller et bygg har like mye å si for selve opplevelsen som hvordan ting sanses og oppleves gjennom synet. «The way spaces feel, the sound, the smell of these places, has equal weight to the way things look.” (Holl, 2005, s. 7).

I boken “*Mind in Architecture*” (2015), trekkes det frem et eksempel fra metodene som den berømte arkitekten Frank Lloyd Wright (1867-1959), brukte for å lære studentene sine om betydningen av *stedet og mennesket i relasjonen til stedet* når de skulle designe nye bygg, han sendte sine studenter ut i ørkenen for å bygge ly og bo i telt. (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 2). “He considered this experience to be the fundamental existing ground for being an architect. In order to design a building, and not an inert box, one must first experience what it means to truly dwell.” Det forklares videre viktigheten av *følelsen av tilhørighet* for studentene ved den øvelsen. «Wright understood that profound learning could not only take place until the student sensed her own identity and belonging within this broader continuity of self, building and world” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 2). Livet foregår i krysningen mellom det fysiske miljøet vi befinner oss, samt det indre sjelsliv som bygges opp av våre erfaringer, bakgrunn og opplevelser. “We live and become what we are only in and through our engagements with our many environments. All our perceptions, feelings, emotions, thoughts, valuations, and actions are thus consequent on our embodied transactions with our physical surroundings, our interpersonal relations, and our cultural institutions and practices” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 34). Alle våre forforståelser og det fysiske miljøet påvirker hvordan mennesker oppfatter og knytter seg til sted, eller føler seg utenfor, eller ikke føler tilhørighet til en plass på grunn av sin «bagasje med forforståelse». Utformingen av det fysiske miljøet kan føre til bevisst eller ubevisst ekskludering av grupper som eldre, barn og unge, og deres tilgang på møteplasser og utearealer. Lefebvre setter på en måte alt av litteratur på feltet i en kontekst og modell i sin modell «The Production of Space» som blir grundigere gjennomgått i kapittel 3. Her oppsummeres hele prosessen av produksjonen av rom mellom mennesker og det fysiske miljøet, mellom menneskene selv i romlig praksisene, samt utformingen av det fysiske/offentlige rommet, gjennom makt elitens utforminger.

Mening og dypere mening, er mye mer enn bare ord eller setninger, opplevelser, og spesielt opplevelser tilknyttet til arkitektur og kunst, gjør at ord ofte ikke er nok til å beskrive opplevelsene relatert til disse. «The first obvious thing to point out about this mainstream conception of as linguistics is that such a view can have almost no significant application to our experience of architecture, or of any art, for that matter» (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 34). Tenk bare på hvordan barn eller for eksempel demente opplever kunst, selv om de ikke kan finne de rette ordene, eller har lært ord som kan beskrive kunst, betyr ikke at de ikke opplever den, eller føler noe i kontakt med kunsten. Kunst og arkitektur er noe som kan oppleves fysisk på kroppen i noen tilfeller, og emosjonelt, uansett bakgrunn, alder eller ulike språklig kunnskaper. «Meaning of any object, quality, event, or action is what it points to by way of some experience. Meaning is relational, and the meaning of a certain object would be the possible experience it affords us – either now, in the past, or in the future (as possibilities) (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 35).

I boken “*Mind in Architecture*” av Juhani Pallasmaa og Sarah Robinson (2015), forklares det nærmer hvordan å oppleve et objekt ikke bare en visuell opplevelse, men det forklares nærmere hva som skjer i kroppen og hjernen når vi ser et objekt. “We know from neural imaging studies that seeing a cup is not just a visual experience, but also activates some of the neurons in the motor and premotor cortical areas of the brain that would be activated if we actually picked up the cup, manipulated it, or drank from it” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 37). Det utdypes videre hva som skjer under denne prosessen; “These so-called *canonical* neuron clusters are what make our concepts multimodal, involving activation of various modes of perception and interaction connected to a particular object.” Det beskrives også hvordan hjernen fungerer når vi ser andre utføre en handling, og hvordan hjernen aktiverer “speiling” av handlingen i vår egen hjerne; ”There are also *mirror neuron* systems, so that when we see someone performing a specific action, many of the same sensory and motor functional clusters of neurons are activated in our brains as if we were performing that action” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 37). Det blir presisert at denne forskningen ikke er gjort på mennesker, men at den allikevel kan være overførbart til det kognitive hos mennesker. “Although this research began with monkeys, it has been extended to human cognition, and we now know that mirror neuron effects are present even when we imagine performing an action, read about such an action or hear someone describing the action. This is embodied meaning in the most direct and intimate sense” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 37). Nettopp derfor er det så viktig å vite hvordan det fysiske miljøet og objektene påvirker oss, og tildeler det mening. Vi kan se et bilde av et objekt, for eksempel innsiden av Deichman eller Oodi og

med en gang forstille oss hvordan det vil være å ta på bøkene, være i den åpne aulaen, se på mennesker som sitter i og ved de ulike sofaene og lese-områdene, og dermed automatisk forstille oss hvordan det vil være å være til stede der. Under følger et foto fra Oodi Helsinki for å illustrere dette.

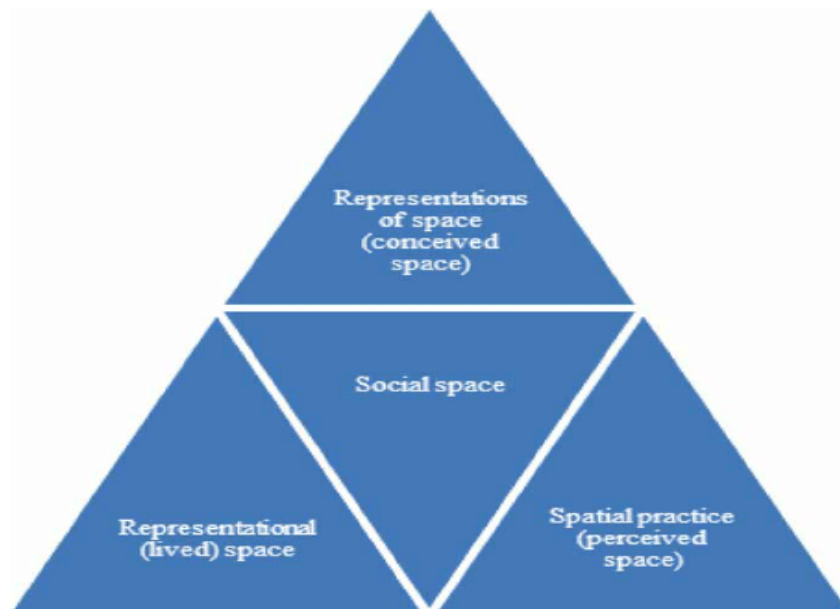

Figur 2.7 Foto av Oodi bibliotek i Helsinki, i 3 etasje, bokhimmelen av Olli Urpela (Rockfon, 2022).

3.0 Teoretisk rammeverk – Lefebvre, produksjon av rom og rombegrep.

Før det etableres en kobling mellom studien og Lefebvre sin modell med for å produsere rom, må det redegjøres for begreper tilknyttet rom, da dette står sentralt innenfor samfunnsgeografien, og er tilknyttet til teori og dermed det teoretiske rammeverket for studien. «Forståelsen af rummet som *absolut* betyder, at det oppfattes som en «ting i seg selv», som havende en eksistens uafhængig af si tindhold. Det besidder en egen struktur, som vi kan anvende til at sortere fænomener eller udskille dem fra helheden» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 167). Det absolutte rommet omhandler det *fysiske stedet* hvor menneskelig handlinger og aktivitet finner sted. Satt i sammenheng med denne studien, blir det absolutte rom her de to fysiske caselokasjonene som er Oodi Helsinki Finland og Deichman Bjørvika i Oslo. Det relative rom omhandler hvordan de unike fenomenene står i relasjon til hverandre, i tilknytning til studien kan dette sees på som caselokasjonenes beliggenheter i forhold til byen det er lokalisert i, Oodi Central Library i hjerte av Helsinki, Deichman Bjørvika sentralt ved byens havnefront, begge bare minutters gange fra sentrale jernbanestasjoner og begge dermed tilgjengelige for en større publikumsmasse. «Det interessante bliver fænomenenes (fx byernes) relative beliggenhed i forhold til hindanden» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 168). Ved det relasjonelle rommet kommer menneskene inn i bildet, og skaper enda en dimensjon til de romlige begrepene, her blir det satt fokus på menneskenes aktivitet og samhandling med objektene, det vil si at det er et forhold mellom menneskene, i dette tilfellet; deres aktivitet ved og i bibliotekene ved Deichman og Oodi. «Det relative rommet kan defineres av omfanget av kontakter, reisetider og tilgjengelighet mellom områder; det absolutte rommet blir modifisert. Fører vi inn avhengighetsbånd mellom mennesker og virksomhet i ulike strøk, kan vi tale om det relasjonelle rommet» (Store Norske Leksikon, 2022). For å sette Lefebvre i sammenheng med rom, beskriver Kristen Simonsen Lefebvre sin tilnærming til produksjonen av rom slik; «Lefebvre does not seek knowledge directed towards space in itself, in the form of models, topologies, or prototypes of space. Rather, he offers an exposition of the *production of space*» (Simonsen, 1992, s. 81). Lefebvre redegjør i sin bok «The Production of Space» (1991), at han forstår rom og det romlige som en *sosial konstruert prosess* som oppstår og skapes på bakgrunn av 3 perspektiver som han omtaler som *concieved space* – representations of space, videre *percieved space* – spatial practices og *representational space* – lived space. Lefebvre peker også på at det er dialektisk forhold mellom de ulike delene i triangelet. Kristen Simonsen skriver i sin bok «Praksis rum og mobilitet» (2001), at hun anser Lefebvres triade bak produksjonen av rom til å være hans viktigste bidrag til å forstå

prosessene bak rom og romlighet; «Denne begrepslige triade er kun en lille del af Lefebvres rige teoretisering af the sociale rum. Når det kommer til at utvikle en forståelse af den sociale rumlighet, anser jeg imidlertid denne del som hans viktigste og mest enestående bidrag» (Simonsen, Praksis, rum og mobilitet - Sosialgeografiske bidrag, 2001, s. 39). Under følger et eksempel på hans modell om produksjonen av rom.

Figur 3.1 Lefebvre sin modell «The Production of Space» Kilde; (Hansen, 2013, s. 489).

“I merely wish to point up the dialectic relationship which exists within the triad of the perceived, the conceived and the lived” (Lefebvre, 1991, s. 39) Han utdyper videre hva han mener; “A triad: that is, three elements and not two. Relations with two elements boil down to oppositions, contrasts or antagonisms. They are defined by significant effects: echoes, repercussions, mirror effects.” (Lefebvre, 1991, s. 39). Han oppfatter at denne prosessen er dynamisk, det vil si at det er stadige skiftninger og dragninger mellom de ulike delene i triaden, som gjør at det sosiale rommet aldri er «stillestående», det er alltid i forandring etter hvilke ideer, praksiser og oppfatninger som er gjeldende ved de ulike «hjørnene» av triaden. “The perceived-conceived-lived triad (in spatial terms: spatial practice, representations of space, representational spaces) loses all force if it is treated as an abstract “model”. (Lefebvre, 1991, s. 40).

Lefebvre og hans måte å forklare produksjonen av rom, er viktig for å bidra til vår måte å forstå rom og romligaktivitet, da vår forståelse av rom hele tiden veksler og utvikler seg, derav reflekterer dette tilbake på hvordan vi selv former det fysiske rom, gjennom nye ideer, eller romlig praksiser og regler, skrevne eller uskrevne. Relatert til studien er blant annet FN's

bærekraftsmål lagt til grunn for nye måter å tenke planlegging, utforming på flere plan, nærmere bestemt; klimavennlig, som byggmessig(miljøvennlige bygg) og utslipps vennlighet, sosial bærekrafts vennlig, inkluderende samfunn, som igjen påvirker vår t dagligliv da vi ta med oss disse «rules of space»/ romlig praksis til vårt daglig liv, og igjen tar de med oss til vår arbeidssted eller motsatt, som kan være med på å forme våre ideer om romlig og fysisk utforming på planleggingsstadiet. Videre forklares de 3 aspektene ved Lefebvres sin modell, og de kobles sammen med materialet for studien, for så å gi en oversikt over en bearbeidet modell av Lefebvres triade på bakgrunn av studien.

3.1 Representational spaces -Lived space – Hvor menneskene lever sine daglige liv.

Henry Lefebvre redegjør for denne delen av triaden som stedet hvor menneskene opplever, tillegger meninger og lever sine daglige liv. “Space as directly *lived* through its associated images and symbols, and hence the space of “inhabitants” and “users”, but also of some artists and perhaps those, such as a few writers and philosophers, who *describe* and aspire to do no more than describe” (Lefebvre, 1991, s. 39). Lefebvre forklarer at dette rommet ligger “over” det fysiske rommet, da menneskene er med på å gi det fysiske stedet mening, gjennom emosjonell opplevelse av det. “This is the dominated – and hence passively experienced – space which the imagination seeks to change and appropriate. It overlays physical space, making symbolic use of its objects” (Lefebvre, 1991, s. 39). Det er her vi har vårt hjem, vi opplever og kan føle tilhørighet til sted. “Representational space is alive: it speaks. It has an affective kernel or centre: Ego, bed, bedroom, dwelling, house; or: square, church graveyard” (Lefebvre, 1991, s. 42). I relasjon til studien, ser vi her at dette er hvordan brukernes *opplever* bibliotekene Oodi og Deichman. Hvordan de opplever arkitekturen, atmosfæren og hele opplevelses dimensjonen ved et fysisk besøk ved et av disse bibliotekene.

3.2 Spatial Practice – Percieved space – Romlige praksiser, aktivitet og handlinger.

Kirsten Simonsen og Fank Hansen omtaler dette rommet som det *erfarende rom*, etter Lefebvres uttrykk (l’*espace percu*), «Denne rumlighed kaldes også det erfarede rum, fremkommet i konflikt/samvirken mellom institutionelle systemer og daglige erfaringer og praksiser. Det er således i stor udstrækning de sociale relastionersrum, der det er på dagsordenen her» (Hansen & Simonsen, 2004, s. 171). Relatert til studien blir dette romlig praksis og observerte handlingsmønstre ved de to bibliotekene Deichman og Oodi. Det vil si hvilke skrevne og uskrevne regler man lærer, etterlever, og hvilke handlinger og aktiviteter

som utføres der. Dette er det sosiale handlingsrommet menneskene samhandler i. «From an analytic standpoint, the spatial practice of a society is revealed through the deciphering of its space” (Lefebvre, 1991, s. 38). Under følger et eksempel på romlig praksis ved en av avdelingene ved Deichman Bjørvika.

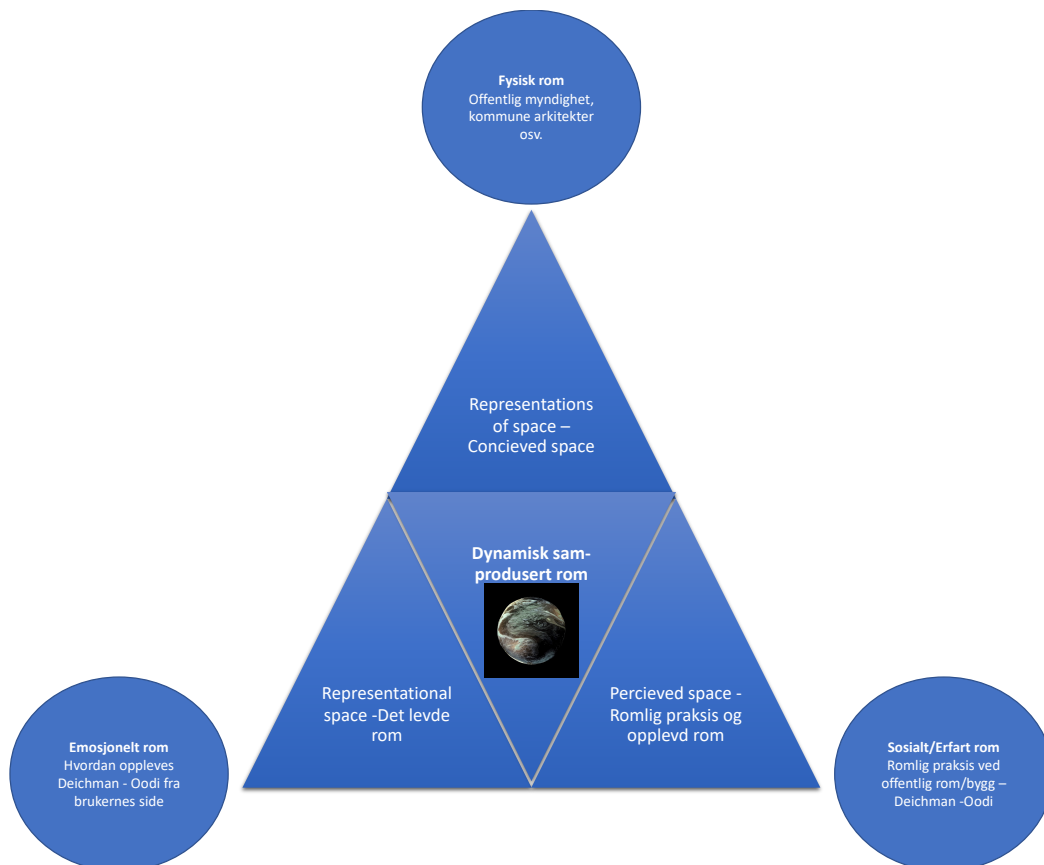

Figur 3.2 Foto av romlig praksis ved Deichman Bjørvika ved barneavdelingen, barn som leser og filosoferer. Fotograf Erik Thallaug (Deichman Bjørvika, 2020).

3.3 Concieved space – Representations of space – Det fysisk produserte rom.

Lefebvre om taler det fysisk produserte rom som konseptuelt rom, etter ideene, planarbeidet og planleggingen som utformer det fysiske rom. «Conceptualized space, the space of scientists, planners, urbanists, technocratic. Subdividers and social engineers, as of a certain type of artist with a scientific bent – all of whom identify what is lived and what is perceived with what is conceived” (Lefebvre, 1991, s. 38). Han går videre og betegner dette som det mest dominante rommet i produksjons triaden. “This is the dominant space in any society (or mode of production)” (Lefebvre, 1991, s. 38). Relatert til studien finner man her offentlig myndigheter som stat og kommune, planmyndigheter slik som Plan og bygningsetaten i Oslo,

finansiering, arkitekter og andre offentlige regelverk for utforming av den fysiske verden. Under følger modellen fra Lefebvres videre utviklet og tilpasset studien.

Figur 3.2 Lefebvres modell tilpasset studien, videre utviklet og laget av kandidaten.

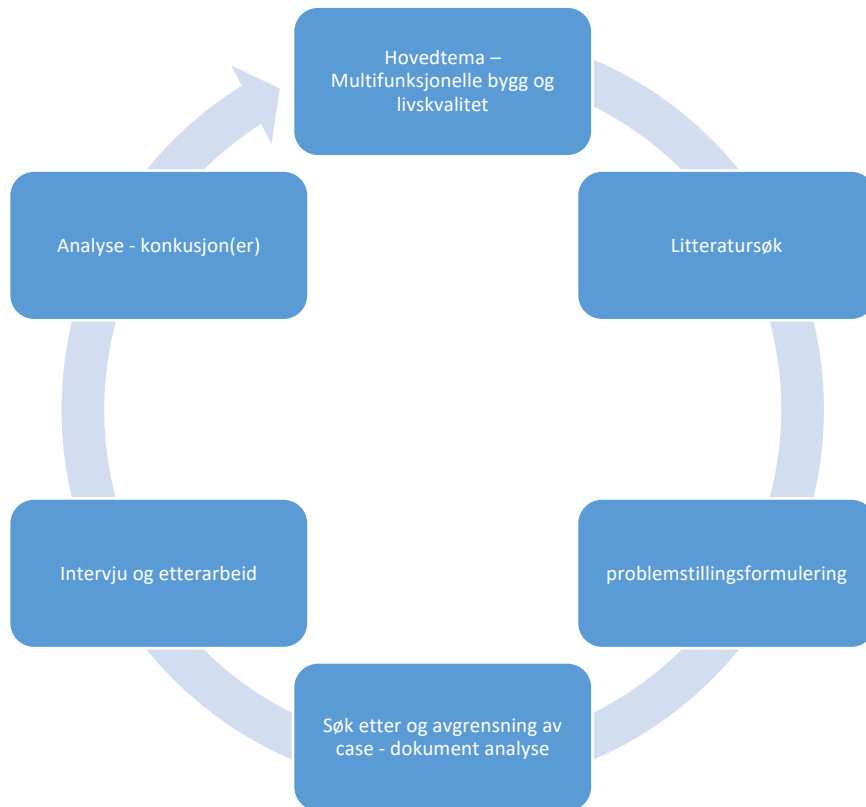
4.0 Metode

Sentrale tema i studien faller inn under den sanselige humanistiske delen av geografifaget, som blant annet innebærer forståelse av de ulike menneskelige sansene, opplevelsene disse er med på å gi, og derav ble det valgt en kvalitativ metode ved denne studien. «As geographical conceptualization of humans gained complexity, they themselves moved closer to the center stage of interest. To the extent that such a move has occurred, geographers enter the ranks of humanists” (Tuan, *A View of Geography*, 1991, s. 100). Innen samfunnsgeografien ser man blant annet på mennesket i sammenheng med rom og sted, menneskets tilhørighet til sted og opplevelse av sted, samt interaksjon med andre mennesker i samfunnet. “True humanist geographers explore the earth less for its own sake than for what it can tell about its human residents and their character. Without doubt much of human character is revealed in the innumerable ways that people traffic with external reality” (Tuan, *A View of Geography*, 1991, s. 100). Det er nettopp her denne studien får sin relevans, i møte med mennesker og det bygde rom, og menneskers interaksjon med steder, bygg og andre mennesker. “To geographers it is revealed above all, in the synergies of land and life” (Tuan, *A View of Geography*, 1991, s. 100). Et valg av kvalitativ metode for denne studien vil kunne utnytte styrken ved kvalitativ metode som nettopp er å *avdekke* menneskers meninger og holdninger når det kommer til ulike fenomener rundt dem i samfunnet, enten det er spesifikke tema som skal undersøkes, eller man ønsker informasjon om prosesser eller hendelser som rammer dem. Mennesket og dets følelser og opplevelser er i sentrum av en kvalitativ undersøkelse. «Qualitative data, with their emphasis on people’s lived experiences, are fundamentally well suited for locating the *meanings* people place on events, processes, and structures of their lives and for connecting these meanings to the *social world* around them” (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 11). Og ved denne linken til nettopp *den sosiale verden* gjør at kvalitativ metode er svært egnet til undersøke problemstillingen i lys av Lefebvres sin teori om produksjonen av offentlig rom. «I samfunnsvitenskap utgjør forskningsmetodene de systematiske og planmessige framgangsmåtene som brukes for å etablere pålitelig kunnskap og holdbare teorier om mennesker i ulike samfunn.» (Grønmo, 2022). Det har derav blitt valgt å foreta 2 casestudier for å kunne gi innsikt i tema tilknyttet problemstillingen, i tillegg til dokumentanalyse av relevant litteratur og kilder.

4.1 Casedesign

«I utgangspunktet omfatter en case-studie kun ett enkelt tilfelle, eller en enhet. Såkalte komparative case-studier inkluderer to eller noen få enheter, som blir systematisk

sammenliknet. De enkelte enhetene blir da studert hver for seg, men på samme måte, slik at de kan sammenliknes» (Wæhle, Dahlum, & Grønmo, Store Norske Leksikon, 2022). Det skal ikke foretas en *ren komparativ studie* ved denne undersøkelsen, casene er valgt ut for å belyse problemstillingen og tema knyttet til denne.

Figur 4.1 Oversikt over forskningsprosessen og forskningsdesign. Laget av kandidaten.

«Tighter design are a wiser course for researchers working with well-delineated constructs. In fact, we should remember that qualitative research can be outright confirmatory – that is, can seek to test or further explicate a conceptualization” (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 19). Det ble valgt ut to case for å få dypere og bredere innsikt ved forskningsfeltet. “We suggest that multiple cases offer the researcher an even deeper understanding of the processes and outcomes of cases, the chance to test (not just develop) hypotheses, and a good picture of locally grounded causation” (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 30).

4.2 Valg av case - Presentasjon av case 1 – Oodi Central Library Helsinki

Oodi Central Library Helsinki ble valgt på bakgrunn av at dette biblioteket er et resultat av en arkitektur konkurranse blant annet med premissene om at det skal være et gratis offentlig tilbud midt i Helsinki by. Biblioteket er en gave til det finske folket i anledningen av 100

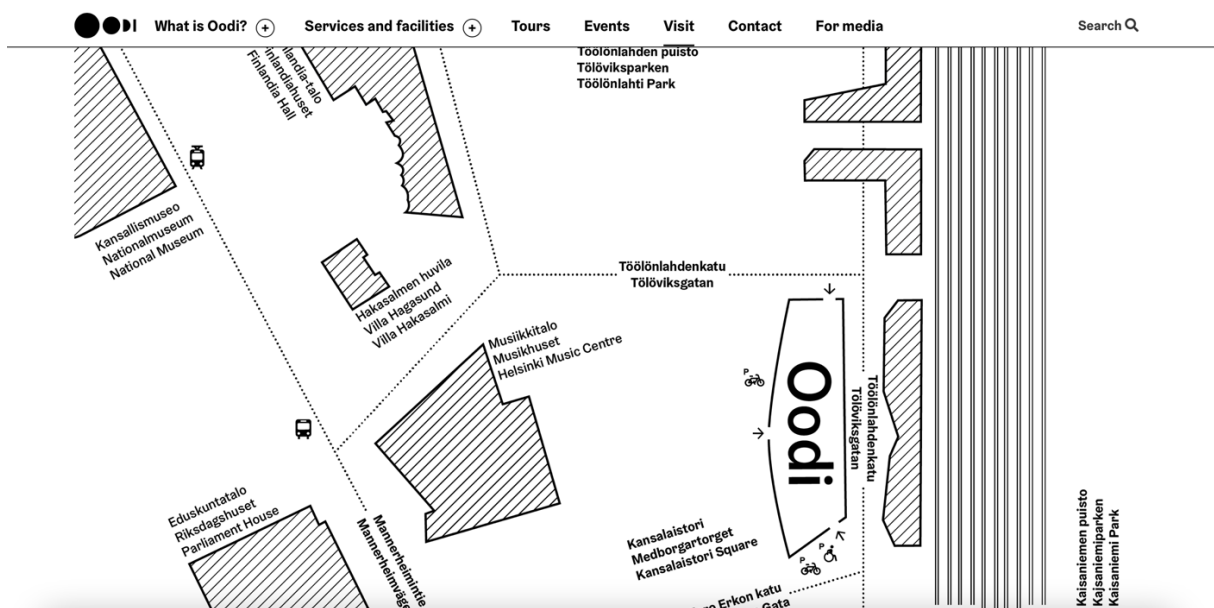
årsmarkeringen av Finlands uavhengighet. Biblioteket er offentlig bygg, med gratis inngang for alle besøkende, og er dermed med i produksjonen og formingen av offentlig rom i en nordisk hovedstad. Oodi er et tilbud til alle innbyggere og besøkende i Helsinki, og kan dermed brukes av besøkende i alle aldre, uansett ulik sosioøkonomisk status og utdanning. Byggeprosessen rundt dette bygget startet i 1. september 2015, og biblioteket ble åpnet for publikum 5. desember 2018. Oodi biblioteket er lokalisert sentralt ved Kansalaistori torget/Medborgertorget i Töölönlahti området, vis a vis parlamentsbygget. (Oodi Helsinki Central Library, 2020).

Oodi er et resultat av en åpen internasjonal arkitektkonkurranse som ble lansert i januar 2012, hvor 544 bidrag fra hele verden deltok, og hvor det ble valgt ut 6 bidrag for videre utvikling til siste steg av konkurransen, og som videre ble vunnet av ALA Architects i juni 2013. Noen av kriteriene for konkurransen var at bygget skulle være et offentlig bygg i hjertet av byen, som er trygt, gratis og åpent for alle. (Oodi Helsinki Central Library, 2020). Det nye sentral biblioteket er en del av 100 årsmarkeringen av Finlands uavhengighet, og er en gave til det finske folket. (ALA Architects, 2020, s. 3). ALA Architects er et finsk arkitekt firma grunnlagt i 2005, og er lokalisert i Helsinki, men opererer også på et globalt nivå. ALA Architects har også designet Kilden konsert og teater i Kristiansand. (ALA Architects, 2020).

Figur 4.2 Foto av Oodi Helsinki Central Library, (Colossal, 2019).

Oodi har 3 publikums innganger og består av 3 etasjer. På bakkeplan finner man bibliotek tjenester, kino, lobby, kafe og event lokaler. I andre etasje finner man musikkstudio, gamingrom, kurs og møterom, samt plass for å kunne arbeide. I tredje etasjen finner man det biblioteket omtaler som bok himmelen, og enda en kafe, hvor man kan lese eller nyte utsikten over byen fra balkongen. (Oodi Helsinki Central Library, 2020). Biblioteket er ellers også åpent 7 dager i uken, som gjør dette bygget meget tilgjengelig for publikum og tilreisende til Helsinki som ønsker å oppleve dette bygget. Under følger en oversikt over Oodi Helsinki Library sin lokasjon ved Töölönlahti området, samt hvilke kulturbygg og offentlige institusjoner som er lokalisert i området rundt. Her kommer det tydelig frem at dette området hvor Oodi er lokalisert, har en tydelig kultur og kunst profil, gjennom samlokalisering av ulike kunst og kultur institusjoner her.

Figur 4.3 Oversiktskart over kulturinstitusjoner ved Oodi Helsinki Central Library Kilde: (Oodi Helsinki Central Library, 2021).

Man ser den sentrale jernbanestasjonen og tilhørende linjer til høyre i bildene for Oodi.

4.2.1 Presentasjon av case 2 Deichman Bjørvika

Deichman Bjørvika ble valgt som case nr. 2, da dette er Norges «tilsvar» på Oodi Central Library som ligger i Helsinki. Dette biblioteket er også et resultat av en åpen arkitektkonkurranse, hvor denne ble vunnet av firmaene Lundhagem og Atelier Oslo. «Tilbakemeldingen fra juryen var at konseptet skilte seg ut, og hadde potensial til å bli et sant ikon for litteratur og kunnskap» (DOGA, 2022). Deichman består av 22 bibliotek spredt over hele Oslo, og hvor Deichman Bjørvika er hovedbiblioteket av alle disse. Biblioteket er lokalisert ved Anne-Cath. Vestlys plass 1, som ligger mellom Operaen og Oslo S (Deichman, 2021). Biblioteket skulle egentlig ha åpnet for publikum 28.03.2020, men på grunn av koronapandemien, ble denne utsatt til 18.06.2020. Åpningstidene er mellom 08-22 på hverdager og 10-18 på lør/søndag. (Deichman, 2021). Ifølge offisiell brosjyre materiell fra Deichman Bjørvika så viderefører dette nye bygget Deichmans 235 år lange historie som Oslos folkebibliotek, samtidig som at det skal stake ut en ny kurs for hva et bibliotek kan være. Det hele ble startet da Carl Deichman testamenterte sine 6000 bøker til Norges hovedstad i 1785. Under følger et foto tatt av kandidaten ved Deichman Bjørvika.

Figur 4.4 Foto av Deichman Bjørvika tatt av kandidaten 2022.

Deichman består av til sammen 6 etasjer, 5 etasjer over bakken, samt en etasje som befinner seg under bakkenivå (U). Hele bygget er på 13 500kmv., og har 3 publikums innganger på bakkeplan, hvor man også finner restauranten Centropa, tjenester som hurtiglån, hente og levere, tidsskrifter og en betjent informasjonsdisk. I underetasjen finner man blant annet kino, barnelitteratur, flerspråklig samling samt Deichman salen som har plass opptil 200 mennesker. 2.etasje inneholder barnelitteratur og barneavdeling, samt skjønnlitteratur og litteraturhistorie. I 3 etasje har man lokalisert Folkeverkstedet med sine 3D-skrivere, symaskiner og andre gjør-det-selv verktøy, i tillegg til at det er her man finner musikk avdelingen, med mulighet for podkast innspilling, konsertscene, spillrom, film-avdelinger og mini-kino. 4.etasjen består av studieplasser og grupperom samt blant annet natur-, språk- og kunstillitteratur. I øverste etasjen finner man PCer, lesesal, enda flere studieplasser og grupperom, Deichmans boksamling fra 1700-tallet, samt litteratur fra psykologi, filosofi og historie for å nevne noe, i tillegg til at man kan se utover byen fra overhengen i bygget.

4.3 Datainnsamling

Innsamlingen av data startet med litteratursøk både på engelsk og norsk (Jf. Kapittel 2), for deretter å få en oversikt over potensielle informantkandidater. Mail og kontakt med bedrifter i tilknytning til begge casene ble også brukt for å få mer informasjon om prosessene rundt planlegging, bygging og bruk, for til slutt å lage intervju avtaler. Dataene inkluderer dybdeintervjuer, (jf. 4.5), offisielle nettsider, og dokumenter tilknyttet prosessene med å planlegge, utforme og bygge Oodi og Deichman, samt annen relevant litteratur tilknytning til emnene i studien, samt observasjon og egne foto. (jf. 4.5) Det ble spurt om tillatelse ved informasjonsdisken inne ved Deichman Bjørvika til å fotografere, andre foto brukt i sammenheng med studien er kreditert fotografer og tilhørende kilder.

Tabell 4.1 Oversikt over dokumenter.

Oversikt over dokumenter	
Helsinki	Oslo
Helsinki Central Library Oodi Description of the project_12_2019.pdf	Sosialt bærekraftige lokalsamfunn - FHI 04.03.2020
Helsinki_competition_programme.pdf	FNs bærekraftsmål /

	Bærekraftige byer og lokalsamfunn – 23.02.22
Central Library The Heart of the Metropolis – the Heart of Helsinki.	Tildelingsbrev 2022 Deichman bibliotek (PDF).
A Dream Come True of Citizens – the New Helsinki Central Library – Tuula Haavisto 2017.	Årsberetning Deichman 2021 (PDF).
Public Libraries Act – (1492/2016)	Oslo bys arkitekturpris Juryens begrunnelse for Oslo bys arkitekturpris 2021 – Deichman Bjørvika
Helsinki Central Library Oodi: An Ode to Literacy, Learning, and Democracy – Harri Annala – 2020.	Rom- og funksjonsprogram – Deichmanske hovedbibliotek – fyrtårn og møteplass i Bjørvika
Principles for safer space – Oodi Helsinki Central Library – 2020.	Vinnere av DOGA merket – Deichman Bjørvika
	Meld. St. 40 (2020–2021) Mål med mening – Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030
	Plan og bygningsetaten Oslo– Veileder for bymessig utforming (Oslo kommune, 2019)
	Oslo kommune Plan og bygningsetaten Avdeling for byutvikling Fra havneby til Fjordbyen Hvem bor der, hvem bruker den og hvordan oppleves den? (Oslo kommune, 2017)
	Deichman Bjørvika - Hele Oslos hovedbibliotek - Tilgjengelig brosjyre materiell fra Deichman Bjørvika
	Oslo Kommune – Deichman Bjørvika – Lars Ø. Ramberg – Brainstorm - Tilgjengelig brosjyre materiell fra Deichman Bjørvika

4.3.1 Dokumentanalyse

Dette delkapittelet og delkapittel 4.3.4 er grunnlaget for Kapittel 5, analysen, Der vil jeg redegjøre nærmere for koblingen til Lefebvres triangel som jeg også anvender som analytisk rammeverk. (Jf. Kapittel 5.1, 5.2, 5.3). «Innholdsanalyse er en samfunnsvitenskapelig metode

for analyse av innhold i skriftlige eller muntlige tekster, samt bilder, videoer eller filmer. Metoden anvendes særlig for å analysere tekster i ulike typer av tradisjonelle eller sosiale medier» (Grønmo, Store Norske Leksikon, 2022). Jf. tabell 4.1, så er det valgt ut dokumenter som er tilknyttet begge casene i studien, samt relevant litteratur rundt byggeprosesser, veiledere og offisielle nettsted slik som FHI og FN. Disse har blitt gjennomgått og det har blitt tatt notater fra dem for å se om det finnes koblinger til hovedemnene i studien, samt for å finne data for å kunne svare på hovedproblemstillingen gjennom det teoretiske rammeverket fra Lefebvre som er lagt til grunn. «Generelt innebærer kvalitativ innholdsanalyse å systematisere utvalgte tekstsiter, bilder eller andre typer dokumentariske kilder som er relevante for å belyse spesifikke problemstillinger. Slike kilder kan identifiseres både før og under datainnsamlingen og brukes etter hvert som de viser seg å være relevante for problemstillingen. Under gjennomgangen av materialet genereres gjerne ulike kategorier av innholdet» (Grønmo, Store Norske Leksikon, 2022). Denne prosessen har da ikke vært en lineær prosess, da det i tillegg til eget litteratursøk på nettet, har kommet tips fra informantene om hvilke dokumenter som kan være nyttige tilknytning til studien, derfor har det blitt vekslert mellom å ha intervjuer, samt å hoppe frem og tilbake mellom de ulike dokumentene. 4.3.2

Intervju og valg av informanter

I følge Lefebvres triangel (jf. Kapittel 3), vil her offentlig etat og entreprenører stå for den *concieved space* delen av triangelet, gjennom deres potensielle makt til å utforme og forandre det fysiske rommet menneskene befinner seg i. *Percieved space* delen av triangelet omfatter hvordan man oppfatter det offentlige rommet med alle de praksiser som utføres der på bakgrunn av sosiale normer og regler. Til slutt har man *representational space*, som er det fysiske levde rommet, hvor mennesker samhandler med det fysiske stedet man befinner seg, i disse tilfellene i og rundt bibliotekene. Valg av informanter til studien ble gjort for å kunne belyse temaet fra flere vinkler/perspektiver, og for å kunne danne en solid grunnmur for studien, en triangulering av informasjonskilder. (Offentlig etat, entreprenører/utviklere og disponenter/brukere) «Stripped to its basics, triangulation is supposed to support a finding by showing that at least three independent measures of it agree with it or, at least, do not contradict it» (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 299). Informasjonskildene innebærer intervju og dokumentanalyser. «The aim is to pick triangulation resources that have different foci and different strengths, so that they can complete each other» (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 299). I følge Lefebvres triangel (jf. Kapittel 3), vil her offentlig etat og

entreprenører står for den *concieved space* delen av triangelet, gjennom deres potensielle makt til å utforme og forandre det fysiske rommet menneskene befinner seg i.

Aktører fra følgende organisasjoner har blitt valgt;

Tabell 4.2 Oversikt over informanter.

Organisasjon	Informantens rolle	Informant
Offentlig bibliotek - Helsinki	Bibliotekar/koordinator	Kandidat B
Offentlig bibliotek – Oslo	Prosjektleder/koordinator	Kandidat A
Oslo kommune	Avdelings direktør - Arkitekt	Kandidat C
Oslo kommune	Avdelings direktør - Arkitekt	Kandidat D

Disse kandidatene ble valgt for å kunne gi innsikt i bruker- og opplevelses dimensjonen, og prosessene rundt planlegging og bygging, samt informasjon om mulig medvirkning fra publikum inn i disse prosjektene. Under følger tabell over informanter som har besvart via mail.

Tabell 4.3 Oversikt over informasjon gitt via mail korrespondanse.

Organisasjon
Arkitekt firma Helsinki
Arkitekt firma Oslo

4.3.3 Gjennomføring og transkribering av intervju

Hensiktene med intervjuene var å få førstehånds informasjon og innsikt fra personer med bred erfaring og kunnskap om temaer knyttet til problemstillingen for studien. I intervjuguidene ble søkelyset satt på de 5 hovedtemaene; atmosfære, livskvalitet/behov, multifunksjonalitet, bærekraft og offentlig rom, ved intervjustrukturen, for deretter å kunne være sikker på at disse ble bakt inn i de ulike intervjuguidene. Et semi-strukturert intervju kjennetegnes av at det lages en delvis fast plan, med for eksempel tema/spørsmål, som man skal lede informanten igjennom under intervjuet. «Semistrukturerte intervjuer brukes ofte som en annen betegnelse på dybdeintervjuer» (Tjora, 2017, s. 264). Valgte å lage litt forskjellige

semi-strukturerte intervjuguider til de ulike kandidatene for å kunne belyse Lefebvre sin triangel modell gjennom datamaterialet (Jf. Kapittel 3 og analysen i kapittel 5). De 5 hovedtemaene ble gjort om til spørsmål ved grunnstrukturen ved intervjuguidene, for deretter å tilpasse dem litt mer spesifikt til hvert intervju/informant. «Dybdeintervjuet kan formes på mange ulike måter, men i grove trekk går det gjennom tre faser – oppvarming, refleksjon og avrundning – som preges av ulike type spørsmål og ulik grad av forventet refleksjon fra informantens side» (Tjora, 2017, s. 145).

Det ble tatt kontakt med informantene via e-post, noen ble også oppringt da de ikke svarte innen «rimelig» tid. Flere av kandidatene ble også spurt om de visste om andre potensielle kandidater til å belyse studien, i håp om å få en så kalt «snøball effekt». «Snøballmetoden brukes for å rekruttere deltakere i undersøkelser, ved å spørre allerede påmeldte deltakere om forslag til nye deltakere. En ulempe er at det kan begrense variasjon» (Tjora, 2017, s. 265). Her er det bevisst gjort for at kandidatene allerede er svært kunnskapsrike om sine fagfelt, og derav kan besitte god kunnskap om andre kandidater som kan belyse problemstilling og hovedtema.

De 5 hovedtemaene ble introdusert i informasjonsbrevet som ble sendt ut i sammenheng med forespørselen om intervju til de ulike kandidatene. Det ble valgt å holde intervjuene via Teams på grunn av pandemien. «Samtidig som dybdeintervjuet også tilstreber en uformell situasjon som kan ligne på en prat over en kopp kaffe, er det intervjueren som har som ansvar for å etablere rammen for intervjuet.» (Tjora, 2017, s. 119). De 5 hovedtemaene ble gjort om til eksempler på mulige spørsmål under intervjuet, og for å gi kandidatene innsikt i hvilke tema som det trengs informasjon om. Det ble klargjort i informasjonsbrevet at det ville bli foretatt lydopptak under intervjuene, og det ble spurt hver informant om at dette var i orden, og det ble godkjent av dem før lydopptaket ble startet. Det ble også fortatt notater underveis i intervjuet, for å kunne fange opp ting som man ikke klarer å få med på et lydopptak, som ansikts mimikk, kroppsspråk og, eventuelle oppfølgingsspørsmål som kan dukke opp mens informanten prater. Kandidatene ble møtt online etter avtaler ble gjort ut fra deres tidsplan, det ble gjort innkallelser via Teams etter bekreftet avtale. Intervjuene ble utført i et stille rom for å få best mulig kvalitet på lydopptaket, og for å kunne redusere risikoen for transkriberings-feil i etterkant av intervjuene.» For at dybdeintervjuer skal kunne brukes i detaljert analyse i tråd med SDI bruker vi konsekvent lydopptaker. Problemet med støyende omgivelser kan i noen tilfeller være så kritisk at det er en fare for opptaks kvaliteten om det gjøres i urolige omgivelser.» (Tjora, 2017, s. 122). Alle informantene ble spurt om de hadde

sett over og forstått informasjonsskrivet som var blitt sendt på epost, og om det var noen spørsmål i forhold til dette før intervjuet startet.

Det ble valgt å skrive en delvis notatjournal underveis i prosessen for å hjelpe meg å sortere ideer og tanker rundt prosjektet. Dette valget ble også tatt for å hjelpe til med å være bevisst rundt forskerens rolle oppi selve prosjektet, men også i selve intervjusituasjonen når det ble intervjuet de ulike kandidatene. «Forskerens verdi som forskningsinstrument er dermed avhengig av at forskeren er konstant selvbevisst sin rolle, sine interaksjoner, sitt teoretiske ståsted og sitt empiriske materiell» (Nilssen, 2012, s. 139).

4.3.4 Bearbeiding av intervjudata

Dette delkapittelet inngår også som grunnlaget for Kapittel 5, analysen, der vil jeg redegjøre nærmere for koblingen til Lefebvres triangel som jeg også anvender som analytisk rammeverk. (Jf. Kapittel 5.1, 5.2, 5.3). Transkriberingen startet så snart anledningen bød seg etter hvert intervju, for at intervjuene skulle være så ferske i hukommelsen som mulig. Dette var en svært tidkrevende prosess, og intervjuguiden var med under hvert intervju som skulle transkriberes, for å kunne se hva som kunne forbedres, eller måtte forandres foran hvert intervju, samt for å lettere kunne oppdage mønster, eller tema under transkriberingsprosessen, som en tidlig forberedelse til analysefasen. «*Ideer til koding dukker også ofte opp under transkripsjonen. Ord som gjentar seg og viktige setninger blir lett synlige*» (Nilssen, 2012, s. 47) Det ble brukt SDI metoden under kode og analysefasen. Ifølge Tjora (2017) så arbeides det etappevis gjennom den stegvis induktive metoden, slik at man går fra å ha såkalte rådata til å utvikle teorier eller konsepter. Intervjuene ble gjennom arbeidet for koding og analyse i den rekkefølgen de ble foretatt, da det virket som den mest hensiktsmessige rekkefølgen. Tjora (2017) fremhever i samme kapittel at de viktigste elementene av SDI metoden er å ekstrahere selve essensen i det empiriske materialet, det vil si hva sier informanten, samt å redusere materialets volum, for deretter å legge til rette for det han omtaler som idègenerering.

Etter at kodingen av intervjuene var gjort, resulterte dette i mange koder (63 stk.). «Når vi følger prinsippet med empirinær koding, vil vi som regel generere et betydelig antall koder. I neste trinn vil vi gruppere disse kodene tematisk for å begynne å forme en struktur for analysen» (Tjora, 2017, s. 207). Deretter ble alle kodene fra intervjuene samlet for videre

bearbeidelse. «I SDI metoden opererer vi kun med ett nivå av koder og holder fast ved en ren induktiv strategi» (Tjora, 2017, s. 197). Disse kodene ble så gjennomgått for å få en oversikt over hva informantene faktisk sier gjennom datamaterialet, og for å se om disse har bestått «kode testen» etter SDI metoden. «Et sett av koder som bare kunne vært generert ut fra empirien og ikke på forhånd, og som presist gjengir en detalj fra empirisk data, er god koding innenfor SDI rammeverket» (Tjora, 2017, s. 203). Neste steg i prosessen er å sortere kodene generert ut fra datamaterialet tematisk for videre analyse, også her gjøres dette induktivt ved at man samler koder som har sammenheng i grupper, og sorterer ut koder som er ikke lenger relevante/overflødige. (Tjora 2017). Pattern coding as a Second Cycle method, is a way of grouping those summaries into smaller number of categories, themes or constructs» (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 86). Det ble arbeidet frem 16 tematiske hovedkoder fra datamaterialet som blir videre presentert i kapittel 5 under funn, og settes i sammenheng med det teoretiske rammeverket for studien. «Dette arbeidet strukturerer med andre ord undersøkelsens resultatdel, noe som kan ende opp som kapitler eller delkapitler i en rapport, oppgave eller avhandling...» (Tjora, 2017, s. 208). Etter dette arbeidet var ferdig ble gruppekodene plassert under de 5 ulike hovedtemaene for studien, samt satt i sammenheng med det teoretiske rammeverket for studien fra Lefebvre.

4.4 Etikk

«I forbindelse med selve gjennomføringen av intervjuet er forskningsetikken først og fremst knyttet til kravet om at informanten ikke skal *komme til skade*» (Tjora, 2017, s. 175). Informantene er informert skriftlig at de når som helst kan trekke seg, samt at dette ikke vil kunne ha noen negative konsekvenser for dem, og at de har anledning til å avstå fra å svare på spørsmål under intervjuet, gjennom NSDs offentlige informasjons og samtykkebrev som er fylt ut og designet for denne studien via deres nettportal (Jf. Vedlegg1). Intervjuene ble slettet straks de var ferdig transkribert, og tabell over informanter og deres kontakt informasjon er blitt oppbevart på separate enheter med kodelås, uten at noen andre har tilgang på noen av disse, for å kunne forhindre at informantenes intervjuer og informasjon skal havne på avveie. Det ble ikke behandlet noen andre personopplysninger om informantene enn deres navn og kontaktinformasjon. Informantene har blitt gitt generelle arbeidstitler over deres roller i informanttabeller for å forhindre identifisering, men man kan aldri være hundre prosent sikker på at en informant ikke vil kunne bli gjenkjent gjennom en studie. I analysedelen vil utsagn brukt fra intervjuene bli merket med kandidat og bokstav for også å forhindre identifisering av

informantene. «Mye av etikken i forbindelse med intervjuer er knyttet til presentasjon av data, for eksempel når det gjelder anonymisering og transparens» (Tjora, 2017, s. 175).

Intervjueren har ingen kjennskap eller tilknytning til noen av informantene fra før, derav kan rollen som uavhengig og formell intervjuer sies å være intakt, samt at det er reflektert over egen forsker rolle og ideer under hele forskningsprosessen for å unngå forutinntatthet(bias).

4.4.1 Validitet - gyldighet

«Validitet, eller gyldighet, betyr i hvilken grad man ut fra resultatene av et forsøk eller en studie kan trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som formål å undersøke» (Dahlum, 2022) Da det er tatt utgangspunkt i to ulike caser fra virkeligheten, med tilhørende intervjuer, samt at dokumentene som er lagt til grunn for dokumentstudiene også er offisielle dokumenter, vil forskeren hevde at analyser og slutninger tatt ut fra disse kan sies å være gyldige. Dataene har blitt bearbeidet og analysert etter teori og samfunnsvitenskapelige metoder. «Validitet handler om forskningsmessige fallgruver, eller snarere om det å unngå fallgruver. Validitet betyr rett og slett gyldighet... forstand» (Skog, 2010, s. 87).

Reliabilitet – pålitelighet

Dataene i tilknytning til studien er hentet inn etter innenfor relevant teori og rammeverk for studien, samt at forskeren stadig har vært bevisst sin rolle under studien i henhold til forutinntatthet når det kommer til datamateriale håndtert. «The underlying issue here is whether the process of the study is consistent, reasonably stable over time and across researchers and methods» (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 312). Når det kommer til innhenting av data i forbindelse med intervjudelen, så har datagrunnlaget ikke vært like bredt som først forespeilet, på grunn av ulike utfordringer tilknyttet pandemien og innhenting av informanter (Jf. avsnitt 4.5). Alle kandidatene var profesjonelle og fremstod som svært kunnskapsrike ved sine felt under samtlige intervjuer, som sørger for å at informasjonen hentet fra dem fremstår som pålitelig/troverdig datamateriale.

4.5 Avvik fra planen(e) om datainnsamling og metode begrensninger

Helsinki – Finland Da prosessen med denne studien har blitt utført midt oppi en pågående pandemi, har dette dessverre gitt utslag i at den planlagte innsamlingsfasen har blitt forandret, og dermed ikke helt som ønsket. Ifølge Tjora (2017), så vil det alltid være pragmatiske

hensyn å ta i sammenheng med all forskning som gjøres. «Alle former for forskningsaktivitet preges av begrensede ressurser, som gjerne begrenser metodologisk mangfoldighet» (Tjora, 2017, s. 36). Det planlagte felt arbeidet ved den finske delen av undersøkelsen har måttet utgå helt på grunn av nedstengning, stadige skiftende reise restriksjoner, nasjonale og internasjonale retningslinjer, vaksinepass regler og tilhørende kaos. «Den mest umiddelbare vurderingen er ofte knyttet til hva slags tilgang man har til aktuelle informanter, hvor god tid disse har, om det er sannsynlig at de lar seg rekruttere til for eksempel intervjustudier, om det vil være enklere å få dem til å fylle ut spørreskjemaer og så videre» (Tjora, 2017, s. 37). Dermed måtte alle intervjuavtaler og informasjonsinnsamling foregå via internett. Dette innebærer også at planlagt deltakende observasjon ved Oodi for å få en inngående innsikt i *hvordan* mennesker bruker biblioteket og området rundt, samt hvilke typer mennesker (alder, kjønn, livsfasen og lignende) som er til stede ved Oodi, dessverre også måtte utgå på grunn av pandemien. «Metoden brukes for å få inngående innsikt i og forståelse av sosiale aktiviteter, samhandlingsmønstre og prosesser i avgrensede kontekster. Kontekstene kan for eksempel være lokalsamfunn, organisasjoner, institusjoner, bedrifter, arrangementer eller hendelsesforløp» (Grønmo, Store Norske Leksikon, 2022). Dette innebærer også at det ikke har vært anledning til å selv fysisk å være til stede og få tatt egne bilder av bygget for dokumentanalyse, samt å oppleve atmosfæren der, og dermed må det foretas analyse av eksisterende bilde materiale tilsendt, eller som finnes på offisielle nettidere, dette påvirker også da den delen av analysen angående atmosfære temaet når det kommer til å trekke paralleller eller finne forskjeller mellom Oodi og Deichman i tilknytning til atmosfære begrepet.

Det var også planlagt å delta på en arkitektur walkabout tour (Architecture tour) i Helsinki, med en byplanlegger tilknyttet Universitetet i Helsinki som profesjonell guide, hvor et av stoppene blant annet er Oodi biblioteket, og hvor arkitekturen og historien rundt blir presentert, i tillegg til flere av de andre offisielle byggene i området rundt Oodi også blir gjennomgått på denne turneen. (Ataman Tours, 2022). Her er det også informasjon som kunne vært relevant for studien som da ikke har kunnet bli innhentet og analysert.

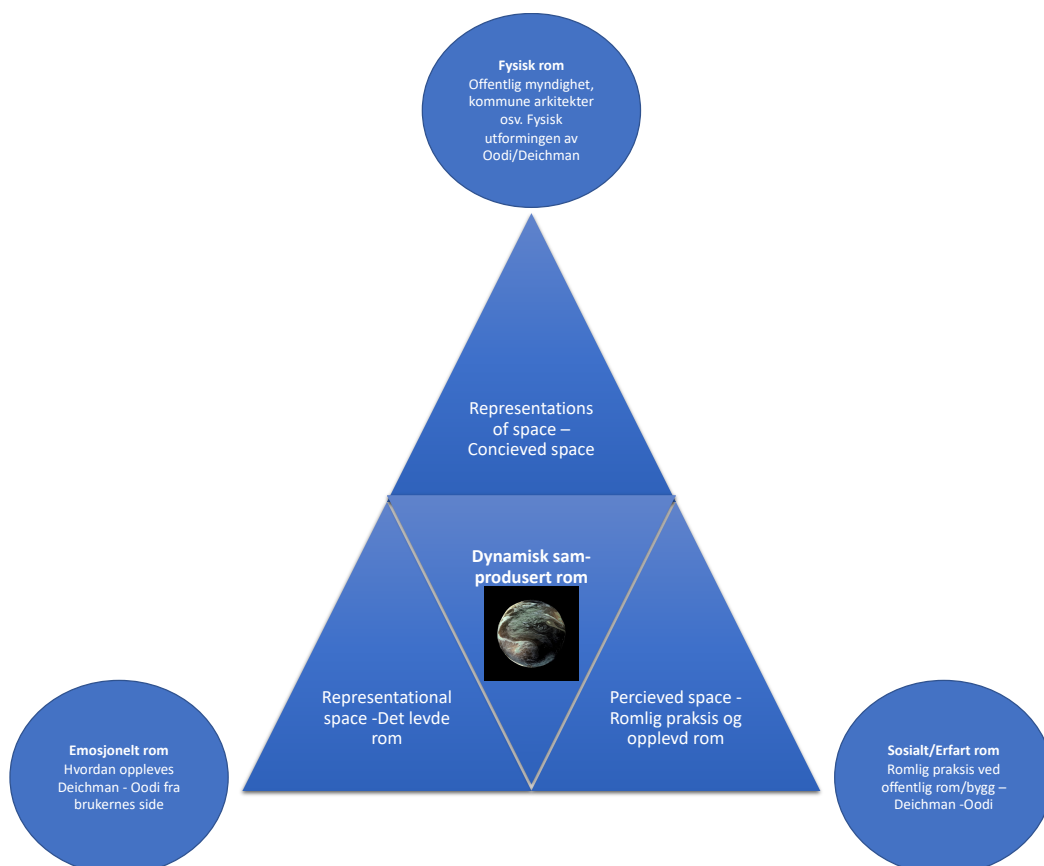
Når det gjelder offentlig myndighetsinstans i Helsinki, så hadde en av de sentrale kandidatene dessverre gått av med pensjon, og den nye personen som da hadde overtatt kandidatens rolle, var ikke involvert i prosjektet tilknyttet studien min, så dermed ble den ene informasjonsrekken brutt her. Det har dessuten vært store omstruktureringer ved ulike etater i Helsinki by i Finland, slik at det var vanskelig å komme kontakt med den rette

personen(e) til å begynne med. Noen av informantene hadde ikke anledning til å stille til intervju, derav har noen svart på spørsmål via mail.

Norge – Oslo – Det har vært svært utfordrende å få tak i enkelte informanter til studien, det er flere som ikke har besvart henvendelser, selv etter gjentatte forsøk, og henvisninger via andre informanter. Dette i tillegg til at man har begrenset med tid til å utføre studien, har ført til at man ikke har fått tak i så mange kandidater som ønsket til intervjudelen. I tillegg har ulike pandemi utfordringer også gitt utslag i begrenset reiseaktivitet ved den norske feltarbeidsdelen, slik at dette har måttet utsettes til det siste, og som igjen har gitt utslag i tidsklemme for å få studien ferdig i tide til innleveringsdato. Når det gjelder utvalget av dokumenter, har disse blitt valgt ut på bakgrunn av hoved temaene og casene i tilknytning til studien. Andre forskere hadde kanskje valgt annerledes, og opplevd at andre informasjonskilder heller hadde vært mer relevante, vi har alle ulik bakgrunn og dermed ser vi gjerne ulikt på viktigheten av elementer ved ulike tema. Dette gjelder for øvrig også for kodingen, da andre forskere hadde kanskje valgt andre koder eller kodet materialet helt annerledes enn hva som er gjort i denne studien. «Definitions become shaper when two researchers code the same data set and discuss their difficulties. A disagreement shows that a definition has to be expanded or otherwise amended” (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 84). Dette er også noe som kan komme med erfaring, da man med mer erfaring fra slikt arbeid kanskje hadde valgt færre koder, eller annerledes koder. «Team coding not only aids definitional clarity but also is a good reliability check” (Miles, Huberman, & Saldana, 2014, s. 84).

5.0 Analyse og funn

I dette kapittelet redegjøres det for funnene gjort fra de empiriske undersøkelsene fra intervjudata og dokument studier. Disse blir videre knyttet opp mot relevant teori og teoretiske rammeverk. De ulike funnene blir koblet opp mot de fem hovedtemaene for studien, offentlig rom, bærekraft, livskvalitet, multifunksjonalitet og atmosfære, som til sammen legger grunnlaget for opplevelses dimensjonen i tilknytning med arkitekturen, og for problemstillingen «*Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?*» Temaene blir deretter sammenstilt mot det teoretiske rammeverket under disse hovedtemaene, som igjen danner grunnlaget videre for diskusjonen i kapittel 6 opp mot problemstillingen. Da det er Lefebvres sin triade om produksjonen av rom som ligger til grunn, så blir denne gjentatt her for å vise rammen for analysen og resultatene ved de to casene. Under følger en videre utvikling av Lefebvres modell i tilknytning til studien.

Figur 5.1 Lefebvres modell tilpasset studien, videre utviklet og laget av kandidaten.

5.1 Analyse av case 1- Oodi Central Library Helsinki

Byggeprosessen rundt dette bygget startet i 1. september 2015, og biblioteket ble åpnet for publikum 5. desember 2018. I løpet av det første året Oodi var åpent for publikum ble det besøkt av over 3,1 millioner mennesker. (City of Helsinki Finland, 2020). Oodi biblioteket er lokalisert sentralt ved Kansalaistori torget/Medborgertorget i Töölönlahti området, vis a vis parlamentsbygget. (Oodi Helsinki Central Library, 2020). Oodi er et resultat av en åpen internasjonal arkitektkonkurranse som ble lansert i januar 2012, her deltok 544 bidrag fra hele verden, og hvor 6 bidrag ble valgt ut for videre utvikling til siste steg av konkurransen, og som videre ble vunnet av ALA Architects i juni 2013. Noen av kriteriene for konkurransen var at bygget skulle være et offentlig bygg i hjertet av byen, som er trygt, gratis og åpent for alle. (Oodi Helsinki Central Library, 2020). Det nye sentral biblioteket er en del av 100 årsmarkeringen av Finlands uavhengighet, og er en gave til det finske folket. (ALA Architects, 2020, s. 3). ALA Architects er et finsk arkitekt firma grunnlagt i 2005, og er lokalisert i Helsinki, men opererer også på et globalt nivå. ALA Architects står ellers også bak Kilden konsert og teater i Kristiansand. (ALA Architects, 2020). Oodi har 3 publikums innganger og består i alt av 3 etasjer. På bakkeplan finner man bibliotektenester, kino, lobby, kafe og event lokaler. I andre etasje finner man musikkstudio, gamingrom, kurs og møterom, samt plass for å kunne arbeide. I tredje etasje finner man det biblioteket omtaler som bok himmelen, og enda en kafe, og hvor man kan lese eller nyte utsikten over byen fra balkongen. (Oodi Helsinki Central Library, 2020) Besøkende kan få være aktive og deltakende ved den første etasjen, kreative i midt etasjen, og ha mulighet til å trekke seg tilbake og slappe av med en flott utsikt eller en bok i den øverste etasjen. Oodi et offentlig bibliotek og er dermed et *gratis* tilbud til publikum, men det finnes kafe og restaurantkafe, samt en kino i bygget, så selv om det her ikke er tradisjonell verdiskapning i form av enorme summer av penger, så finner man mer en verdiskapning av kulturell og opplevelses kapital for publikum og samfunnet, samt at biblioteket er med på å tillegge området for Töölönlahti enda en dimensjon til det kulturelle tilbudet, da man blant annet finner Helsinki Music Centre, Finlandia Hall, Nasjonalmuseet, Villa Hakalsalmi (tilhører Helsinki City Museum) og Töölönlahti parken.

Offentlig rom og trygghet

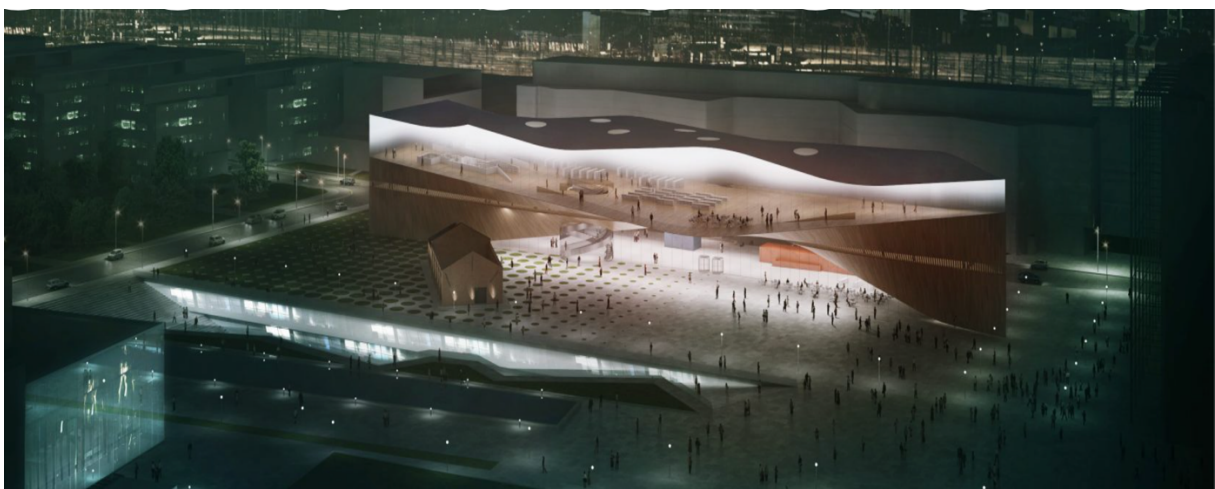
Når det gjelder det første hovedtema med trygghet så kommer dette frem i datamaterialet gjennom at det er tatt hensyn til trygghets- og sikkerhets momentet i design prosessen med tanke på at dette er et offentlig bygg som er lokalisert midt i sentrum, og at det kan

forekomme uønskede hendelser med svært mange typer mennesker på, og ved et tilgjengelig gratis offentlig areal hvor alle har lov til å oppholde seg, Kandidat B trekker frem dette; «yes, it is a relatively safe area, it is...yes, absolutely,... of course, that was one of the things in the design phase, we knew that we are in the city center...and...with kind of...large volumes of people...that these kinds of dilemmas might happen». Her kan man også se til litteraturen hvor man da ser på den kollektive tryggheten, derav som befolkningsgrupper og mengder av mennesker som beveger og oppholder seg i det offentlige rom, slik som i «Trygghet i det offentlige rom – åtte norske kommuner og bydeler» (Aas, Runhovde, Strype, & Bjørge, 2010), hvor de påpeker viktigheten av følelsen av både den *kollektive* og *personlige* sikkerheten ved deltakelse og menneskelig aktivitet ved disse offentlige arealene. Ifølge OECD indeksen når det gjelder trygghet blant den finske befolkningen i Finland, så rapporteres det om høy følelse av trygghet når man ferdes på offentlige steder også etter at det har blitt mørkt (OECD, 2022). Kandidat B forteller også at man har demonstrasjoner på torget foran Oodi, men at politiet er tilstede ved disse, og at de har mer fokus på det han omtaler som *soft safety*; «We spend more of our time focusing on the...I guess the...*soft*...safety, of inside the building...and those are then kind of more *these*...these soft values...*inclusion*, and people of *different backgrounds*...and *different identities*...so this...where...fortunately, our focus can be more on these kind of issues as opposed to...having security elements, hard doors, we don't have ...kind of...security gates or anything...like this so». Når det kommer til personlig sikkerhet og inkludering er også dette noe som er gjennomtenkt i design og sluttprodukt-fasen, og som kommer frem blant annet gjennom unisex toalettene ved Oodi, hvor man får en form for uformell sosial kontroll ved disse åpne og oversiktlige offentlige arealene, slik som kandidat B kaller beskriver; «when the design features- our bathrooms are all unisex, they are this large open space so we have kind of social control in that sense...so most of those things were already in the design element so». Under følger et bilde eksempel på disse unisex områdene;

Figur 5.3 Foto av unisex toalett i underetasjen ved Oodi, foto av Tuomas Uusheimo (ALA Architects, 2022).

Ved Oodi kan man knytte dette først til Lefebvres modell ved *the conceived space – fysisk rom*, ved utformingen av de offentlige arealene; det vil si at her er det et stort og åpent uteareal som gir god oversikt over området (jf. figur 3.1). Man kan også observere at dette området også er vel besøkt etter mørkets frembrudd slik som ved bildet tatt ved Oodi 06.07.2018 som følger under. Dette kan da trekkes mot følelsen av trygghet ved deltakelse i det offentlige rom.

Figur 5.2 Foto av Helsinki Central Library by ALA – areal by night (Oodi Helsinki Central Library, 2018).

Deretter også med den fysiske utformingen av selve bygget på innsiden og utsiden gjennom planleggingen og utførelsen i slutt designet, som sørger for et stort offentlig inne og ute areal som oppfattes som trygt å ferdes både før og etter mørket har senket seg. «The ground floor is a robust, busy and frequently updated space suitable for quick visits and walkthroughs. The active, zero-threshold public spaces are visible, attractive, understandable and welcoming to all visitors» (ALA Architects, 2022). Deretter kan man linke Oodi til Lefebvres *percieved space – det sosiale/ erfarte rom*; gjennom de romlige praksisene der, unisex toalettene er bare et av disse eksemplene, her er alle velkomne, uansett kjønn, alder og legning. Det er vanlig romlig praksis at alle deler toalett områder blant annet. Under følger et eksempel på romlig praksis ved den urbane work shopen som finnes i 2. etasje ved Oodi.

Figur 5.3 Foto av romlig praksis ved The Urban Work Shop ved Oodi, foto av Iwan Baan. (ALA Architects, 2022).

Derav er man også inne på dette med livskvalitet, da nettopp *alle typer mennesker* er inkludert her, hvor man kan linke dette til den siste delen av Lefebvres modell som er lived space – emosjonelt rom, hvor dette også kan oversettes til et av de andre hovedtemaene som er livskvalitet.

Livskvalitet

Her opplever jeg tilhørighet, her kan jeg være meg selv, her er det trygt å være og å ferdes, disse faktorene er blant noe av det som påvirker livskvalitet, i tillegg til personlig sikkerhet, helse og selvrealisering. Ifølge OECD indeksene for et bedre liv, så scores det høyest på livstilfredshet og lykke blant finnene her, sammenlignet med andre OECD land, «Happiness or subjective well-being can be measured in terms of life satisfaction, the presence of positive experiences and feelings, and the absence of negative experiences and feelings. Such measures, while subjective, are a useful complement to objective data to compare the quality of life across countries» (OECD, 2022). Dette kan man se av oppsummeringen av livstilfredshet for Finland av OECD better life indeksen i eksempelet under.

Figur 5.4 OECD Better Life indeksen for Finland – livstilfredshet. (OECD, 2022).

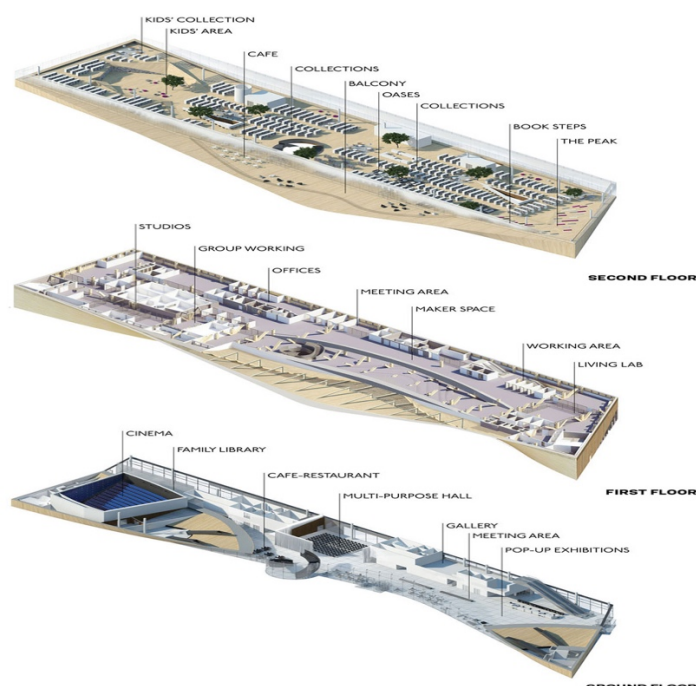
I følge kandidat B så er brukernes behov og ønsker sterkt integrert i deres daglige virke og planlegging for fremtidig tilbud og drift; «Oodi's *DNA*, if you could say...is that we...*constantly listening* to users, following ...*how* they use the building, and what they want, what do we need change...». Dette kan også kobles opp mot det multifunksjonelle planleggingsprinsippet. Man kommer også inn på sted i tilknytning til livskvalitet, menneskers sosio-økonomiske bakgrunn spiller inn på deres livskvalitet og forutsetninger for god fremtidig livskvalitet, slik som et godt sted å vokse opp, å føle tilhørighet til, og opplevelsen av å bli inkludert ved et sted. «In fact, it is meaningless to imagine anything happening without reference to a locality. Place is evidently an integral part of existence» (Norberg-Schultz, 2012, s. 273). Sted spiller på det menneskeskapte, men selve *opplevelsen*

av stedet spiller gjerne på alle de mer uåndgripelige følelsesmessige kvalitetene ved stedet, eller mangelen på disse.

Multifunksjonelt

Kandidat B trekker frem hvordan dialogene og tilretteleggingen foregår i samarbeid med publikum ved Oodi; både når det gjelder tilbud og tjenester på stedet; «*we are listening into their feedback, we are ...actively, ask “hey we are seeing that something’s not working, how do you want to use this space, what kind of services, what kind of contend would you like here...”*». Dette bygger på den multifunksjonelle måte å planlegge på, gjennom inkludering av publikum gjennom medvirkning, tilrettelegging for ulike typer mennesker, samt å eventuelt kunne tilby ulike tjenester og tilbud til et bredt utvalg av publikum og besøkende, samt at lokalene ved Oodi kan anpasses etter bruk og er tilgjengelige for alle mennesker i alle aldre og livsfaser. Kandidat B opplever at begrepet med *multifunksjonelle bygg*, som er satt til i denne studien å mene ***bygg med en unik arkitektur, hvor det tilbys et utvalg av ulike tjenester, samt tilgang på forskjellige type arealer, eller opplevelser for et bredt utvalg av publikum***, er en passende beskrivelse for Oodi; “I think it fits quite well, because...*there is a wide range of services...and the building has been designed...with this in mind...*”

Arkitektene bak Oodi trekker også frem at de har tenkt på det multifunksjonelle ved utførelsen av dette bygget; «The design divides the functions of the library into three distinct levels: an active ground floor, a peaceful upper floor, and an enclosed in-between volume containing the more specific functions» (ALA Architects, s. 1). Under følger et eksempel på etasjeløsningene ved Oodi.

Figur 5.5 Bilde av planløsningen ved Oodi (Arbitare, 2019).

Bærekraft

Når det kommer til bærekraft så kommer det frem av datamaterialet blant annet som fokus på lang leve tid og fleksibiliteten ved bygget «All public levels of the building are equipped with access floors to allow for changes in use during the estimated 150-year life span of the building» (ALA Architects, s. 3). Samtidig som det er fokus på energi effektivitet og bruk av materialer. “The library building will be extremely energy efficient. Its energy consumption level is that of a nearly Zero Energy Building (nZEB). This is mostly due to the efficiency of the building services” (ALA Architects, s. 3). Kandidat B beskriver at de ikke følger sette bærekraftsmål på biblioteks nivået, men at de heller følger de offisielle by-retningslinjene for dette. «the sustainability goals are not really for us at the library level... we follow them on kind of a...city strategical in that sense”, samt at kandidat B trekker frem at biblioteks tjenesten i seg selv er bærekraftige i bunn, da man har fokus på gjenlån og gjenbruk av bøker og materialer, samt at man kan reparere og skape nye ting ved verkstedet hos Oodi. «People, check out book, and reuse the, you know, so we don’t have to *buy the books*- a lot of our services, our urban workshops, you can visit refurbish or reuse old items”. Sosial bærekraft i form av inkludering av mennesker i alle livsfaser, og tilgang på kunnskap og utdanning må også trekkes frem her da Helsinki by blant annet klassifiserte Oodi om en samfunnskritisk tjeneste til folket under pandemien;» So where as other services were closed, we were considered essential services, *particularly* because of the....the short access to using computers» slik som Kandidat B forteller om her.

Atmosfære

Ved Oodi som da er en menneskeskapt sfære spilles det på ulik atmosfære i de ulike delene i bygget, dette kommer godt frem i den øverste etasjen som er omtalt som “Book Heaven”. Her er det utnyttet det naturlige dagslyset for å skape en himmelfølelse blant de besøkende, samt å skape en rolig atmosfære for mulighetene for at menneskene skal kunne utføre de stillere aktivitetene der. «The “Book Heaven” on the top floor, is a vast open landscape topped with an undulating cloud like white ceiling. Here the best features of the modernist library meet the possibilities provided by up-to-date technologies. A calm, serene atmosphere invites visitors

to read, learn, think, and relax» (ALA Architects, s. 1). Under følger et bilde eksempel på denne delen av biblioteket.

Figur 5.6 Foto av Book Heaven, 3 etasje ved Oodi, foto av Kuvio (Oodi Helsinki Central Library, 2022).

I datamaterialet dukker det opp svært mange koblinger til atmosfære, da dette omtales både av informantene samt at dette begrepet er å finne gjennom dokumentstudiene, slik som ved prosjekt beskrivelsene fra arkitekt firmaet ALA, Oodi sine hjemmesider. Kandidat B trekker dette frem blant annet her; »We have 3 floors...3 levels, and each one is quite *unique*, in its *atmosphere*, and its-the services that happens on there... and...these were, *consciously* done.... By the architect,...in also in understanding the *needs* and desire of the library, what we wanted, and what the residents wanted”. Her kan man tydelig se at atmosfæren er linket til det arkitektoniske ved bygget, og at man har utnyttet naturen som element når det gjelder lyssettingen ved store deler av bygget. Atmosfære begrepet blir videre diskutert i kapittel 6.

5.2 Presentasjon av case 2 - Deichman Bjørvika

Deichman Bjørvika er et resultat av en internasjonal arkitekt konkurranse som ble vunnet av samarbeidet mellom Lundhagem Arkitekter og Atelier Oslo våren 2009. Bygget skulle vært åpnet i mars 2020, men på grunn av pandemien ble det først åpnet for publikum i juni 2020. Deichman Bjørvika er en del av Bjørvika allmenningen, som igjen er en del av Fjordby planen i Oslo. «Planene for Fjordbyen ble påbegynt i 2000, og i 2003 startet realiseringen av arbeidet ved at reguleringsplanen for Bjørvika ble vedtatt av bystyret i august 2003» (Oslo Kommune, 2022) Visjonen bak Fjordbyen er at den skal frigjøre og gjøre om areal som tidligere har blitt brukt til havnevirksomhet til områder for byutvikling ved bolig, rekreasjon og næring. (Oslo Kommune, 2022). Deichman avdeling Bjørvika er lokalisert i den største delen av Fjordby prosjektet, som består av i alt 7 allmenninger. «Bjørvika, med de to vikene Bispevika og Lohavn, er det største av Fjordbyens utviklingsområder. Områdets areal er på cirka 75 hektar, eller på størrelse med 106 fotballbaner» (Oslo Kommune, 2018). Allmenningene i Fjordbyen er ifølge Oslo Kommune sine nettider beskrevet som; «Allmenningene er offentlig tilgjengelige fotgjengerområder som både visuelt og fysisk forbinder byen bak med sjøfronten og kobles sammen med Havnepromenaden» (Oslo Kommune, 2018). Deichman Bjørvika har vunnet flere priser etter at det åpnet, og har blant annet blitt kåret til Årets folkebibliotek for 2021 (International Federation of Library Associations and Institutions, 2021). I løpet av det første året Deichman Bjørvika var åpent for publikum var det ca. 1,2 millioner mennesker som var innom for et besøk, dette på tross av det har vært en pågående pandemi med ulike begrensninger og restriksjoner (Mynewsdesk, 2021). Bygget har i alt 6 etasjer, og hvor man ifølge nettsidene til Deichman Bjørvika, i underetasjen har anledning til å besøke kinosalen, få med seg en debatt eller annet arrangement i Deichman salen, samt besøke den store boksamlingen som nå er tilgjengelig for publikum. I første etasje hvor man kommer inn fra gateplanet, finner man Restauranten Centropa, informasjonsdisk, tilgang på tidsskrifter, vanlige bibliotekstjenester som utlån og levering av bøker, og man kan oppleve kunstverket «Brainstrom» av Lars Ø Ramberg. Under følger et foto tatt ved inngangen til dette området, hvor man kan se deler av dette kunstverket i taket.

Figur 5.7 Foto av inngangspartiet ved Deichman Bjørvika, man ser deler av «Brainstrom» kunstverket som neoninstallasjon fra taket, foto tatt av kandidaten.

Offentlig rom og trygghet

Det kommer frem av datamaterielt at det blant annet er lagt vekk på trygghet og forbyggende arbeid gjennom at Deichman som en av Oslos virksomheter skal følge kommunens reglement for samfunnssikkerhet og beredskap; «Virksomhetene i kommunen skal helhetlig og koordinert med samfunnssikkerhet og beredskap og være rustet til å ivareta sine oppgaver dersom en uønsket hendelse inntreffer». Videre legges det vekt på forebyggende arbeid; «Virksomhetene skal arbeide systematisk for å avdekke risiko og sårbarheter, og arbeide forebyggende for å forhindre at uønskede hendelser inntreffer» (Oslo Kommune, 2022). Kandidat A trekker frem at de fleste ikke opplever at Bjørvika området hvor Deichman er lokalisert til å være et utrygt område; «jeg tror ikke det oppleves som noe skummelt område, Bjørvika...rundt, rundt Sentralbanestasjonen er det kanskje noen som har en eller annen formening om at det er utrygt» Opplevelse av utrygghet her kan kobles opp mot at Sentralbanestasjonen er Norges største kollektivområde. Kandidat C trekker frem viktigheten av tilgjengeligheten og tilknytning til fjorden og det offentlige rommet ved Bjørvika; «vi vil

jo at det skal bli en, skal være tilgjengelig for alle og bli et felleseie for hele Oslos befolkning... så, så du er nå midt inne i den kanskje den viktigste allmenningen i Bjørvika fordi den kobler seg opp mot Karl Johans gate og de virkelig store folkestrømmen da i Oslo sentrum... og det er vel også den som ligger nærmest på Oslo sentralstasjon som jo er Norges største kollektivknutepunkt». Her kommer også trygghets aspektet frem, som fokus på kollektiv sikkerhet ved å ferdes i det offentlige rom, samt at Deichman også er en del av et byrom, og i rapporten «Byrom- en idehåndbok» (2016) er det viktig å legge til rette for gode byrom; «Gode byrom fungerer som byens lim og gjør stedene mer levende og inkluderende. De fremmer byliv og aktiviteter og gjør det attraktivt for lokalbefolkningen, besøkende og næringslivet» (Regjeringen, 2016, s. 6). Inkludering er også et viktig element som det blir har blitt tatt hensyn til ved utformingen av de offentlige arealene ved Deichman, det kommer frem gjennom flere eksempel i datamaterialet, men sideomfanget er for kort til å nevne alle, så det trekkes frem et eksempel her på observasjon fra feltnotatene; «Det ble også observert inne på biblioteket ved feltarbeidet, at det blant annet er en egen barnevogn parkering, og at den var flittig brukt av publikum, det ble også observert at var barselgruppetreff ved inngangen, samt i barneavdelingen i 2.etasje». Dette kan trekkes mot trygghets aspektet og det offentlige rommet i og ved biblioteket, at både biblioteket i seg selv oppleves som et trygt område å ferdes rundt og oppholde seg ved, både for voksne og barn. Under følger et bilde eksempel på at barnevognparkeringen er populær og brukt av publikum ved deres besøk, bildet er tatt på en gjennomsnittlig mandag rett etter kl.12.

Figur 5.8 foto av barneparkeringen ved Deichman Bjørvika, foto tatt av kandidaten.

I sammenheng med det teoretiske rammeverket til Lefebvre, så kan man koble denne delen opp mot *the conceived space* – hvordan biblioteket og området rundt er fysisk utformet og planlagt, *det fysiske rom*. (Jf. figur 3.1). Når det kommer til de romlige praksisene og

Lefebvres *percieved space* – kan man knytte dette opp mot hvordan menneskene erfarer og utfører disse ved Deichman, det vil si det *erfarte/sosiale rommet* ved Deichman Bjørvika. Til venstre er et bilde eksempel fra feltarbeidet på romlig praksis ved Deichman Bjørvika. Her kan man observere menneskelig aktivitet i flere av etasjene samtidig, hvor man blant annet ser at det studeres, nytes utsikt og tenkes, i tillegg til at det samarbeides ved studiestasjoner, samt annen aktiviteter der.

Figur 5.9 Foto av romlig praksis ved Deichman Bjørvika, foto tatt av kandidaten.

Kandidat D gir også eksempler på observert romlig praksis ved Deichman Bjørvika, samt at det er mange mennesker som velger å dra dit; «man har kollokvier, man leser, man studerer, man hører... på musikk man leser bok, avis....og den *egentlig* vel kanskje store forskjellen, er at det er mange som gjør det... mange som velger å dra dit for å gjøre det... og de opplever at det er positivt...»

I sammenheng med det teoretiske rammeverket til Lefebvres, så kan man koble hans *lived space -emosjonelt rom*, til hvordan Deichman Bjørvika *oppleves emosjonelt* av de besøkende, om man føler på blant annet tilhørighet og inkludering her, at det er et godt sted å være, det trekkes frem av Kandidat A dette med inkluderingsmomentet, og at alle skal kunne føle tilhørighet til Deichman Bjørvika her; «Vi er jo *by far*, Norges største kultur institusjon...og ,og det er klart at det... vi-, og det er *gratis*...så, vi, vi er i en helt sånn særstilling ..., sånn som kulturtilbyder i Oslo, sånn for vi trekker *...hele bredden*...alt fra professorer til de som skal

lære seg norsk...alt fra de som ikke eier nålen i veggen til de som har alt de trenger...» Nettopp dette med å tiltrekke seg et bredt spekter av mennesker i alle livsfaser og aldre, i tillegg til at dette er et gratis offentlig tilbud til alle deler av publikum, enten man er tilreisende eller Osloborger, gjør at mange kan oppleve å føle både tilhørighet og inkludering, og øke tilgjengeligheten til biblioteket gjennom dette, samt at biblioteket kan være med på påvirke livskvaliteten til mange mennesker med sin sentrale tilstedeværelse, med muligheter for tilgang på læring og kunnskap. Kandidat D trekker også frem hvordan man kan oppleve å føle seg velkommen og inkludert gjennom den bevisste planleggingen ved Deichman Bjørvika; «og jeg ville jo ikke tenkt at det ville bli så bra, men det å klare å lage en sånn storstue som du kommer inn i, og føler og opplever at det er på en eller annen måte *intimt*... Og at du er *velkommen* og at du får lov til, å og *ha lyst til*, å slå deg ned i en krok eller i en stol som faktisk er helt bevisst planlagt plassert der den er plassert...»

Livskvalitet

Lavterskel gratis møteplasser kan være med på å øke livskvaliteten til mange, gjennom at steder kan oppleves som trygge og mer tilgjengelige; «Flere fotgjengere og syklister gir liv i gatene og til stedet. Det gjør det tryggere å ferdes i byen og tettstedet, åpner opp for nye møter mellom mennesker «ansikt til ansikt» og gir bedre vilkår for et levende handels- og servicetilbud» (Regjeringen, 2016, s. 7). Det kan bekreftes av datamaterialet at Deichman Bjørvika er et populært tilbud til publikum, og har høye besøkstall, dermed kan det sies at det har vært en vellykket planleggingsstrategi som har gitt utslag i at dette tilbudet er med på å berike mange menneskers liv, og kan dermed være en bidragsyter til å utjevne forskjeller, lett tilgang på kunnskap, og være en attraktiv møteplass for mennesker. Det trekkes frem i «*Byrom- En idehåndbok*» (2016), at det kan være utfordringer knyttet til å skape gode møteplasser for befolkningen gjennom å bare fokusere på å designe signal bygg; «Det kan være en utfordring å få liv og aktivitet i byrommene. Dessverre finnes det mange eksempler på at kommuner har investert mye tid og penger i å anlegge nye byrom med høy arkitektonisk kvalitet, men som likevel står tomme.» Det blir videre utdypet; «Ofte skyldes det at brukerne ikke ble tatt med på råd da løsningene for byrommet ble utformet, eller at tilbud er plassert feil i forhold til hverandre» (Regjeringen, 2016, s. 10). I sammenhengen med Deichman kan man knytte dette opp mot at biblioteket iscenesetter for menneskelig aktivitet og sosialisering, bygget blir dermed bakteppet for å kunne skape lavterskel møteplasser, for utveksling av ideer, tanker og opplevelser. Det er flere faktorer som påvirker livskvalitet, velferd og helse,

men som det trekkes frem i Sintef rapporten «*Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling*» (2018); «Velferd måles ikke i mengden offentlige tjenester, men i gode liv. Velferd er derfor noe vi må skape i fellesskap, i relasjonene med hverandre» (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 126).

Bærekraft

Når det gjelder bærekraft så kommer dette tydeligst frem i datamaterialet i tilknytning til Deichman Bjørvika når det gjelder deres evne til å være blant annet brobygger i samfunnet, gjennom å kunne bidra til å kunne utjevne forskjeller mellom mennesker, skaper gode møteplasser for utveksling av ulike ideer og bakgrunner, samt at det er et lavterskel tilbud til alle mennesker i alle livsfaser, dette vil si som *sosial bærekraft*. Kandidat A beskriver; «så sann sett så...er vi...også en brobygger da...for man er i samme båt , når man er i Deichman...». Det utdypes videre med viktigheten av møteplasser for å kunne utveksle meninger, holdninger og ideer; «og at det, jeg tror det er veldig viktig...for å hindre for mange misforståelser og for, for kraftige bobler, hvor...man bygger holdninger, man har, har ...liksom, en liten gruppe som forsterker, en forståelse som kanskje ikke har... så er så *perspektiv*-rik da...for man er så enig med hverandre, man søker litt det samme...sånn at det, at *biblioteket* kan gjennom sitt program, og gjennom det at folk er i samme båt som jeg sier, man er i samme rom, ogat man skaper litt de større fellesskapene, at det er veldig sunt og viktig for en by da...« her kan man da trekke paralleller blant annet FNs bærekraftsmål nr.11 - Bærekraftige byer og lokalsamfunn - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige (FN, 2021), samt bærekraftsmål nr.10 «Å redusere ulikhet er avgjørende for å sørge for bedre helse i befolkningen og styrke samfunns robusthet» (FN, 2022), ved at man kan ha meningsutveksling, skape følelsen av inkludering og trygghet gjennom tilgang på kunnskap, møteplasser og utdanning. Det kommer også frem av datamaterialet at Deichman skal ha fokus på bærekraft i sammenheng med klima, blant annet gjennom redusert og bærekraftig forbruk; «Deichman skal jobbe for at egne bygg, infrastruktur og aktiviteter er rustet til å håndtere et klima i endring og bidra å nå målet om å gjøre Oslo om til en klimarobust by(Oslo Kommune, 2022). Det utdypes videre fokuset på bærekraft og klima gjennom reduksjonen av blant annet plastbruk; «Deichman skal bidra til bærekraftig og redusert forbruk – herunder reduksjon av unødvendig plast – og engangsartikler av plast» (Oslo Kommune, 2022). Dette er også i tråd med FNs bærekrafts delmål 11.b; «Innen 2020 oppnå en betydelig økning i antall byer og lokalsamfunn som

vedtar en integrert politikk og gjennomfører planer med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensning av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å stå imot og håndtere katastrofer...» (FN, 2021).

Multifunksjonalitet

I studien kommer det frem av datamaterialet at det ligger et multifunksjonelt planleggingsprinsipp til grunn, Kandidat A trekker frem dette gjennom et eksempel på at de store byene gjerne mangler det som omtales som *et samfunnshus*, slik at man ikke nødvendigvis får alle *en* «stor» offentlig møteplass med tilgang på informasjon og diskusjon for og blant folk flest i samfunnet; «...skillelinjene mellom folk i samfunnet da, og gjør at vi beveger oss på et parallelt og... ikke, ikke treffer på hverandre...men *biblioteket*...er da...kanskje det som er...det nærmeste man kommer et *samfunnshus* da...i en storby...». Et samfunnshus vil gjerne fylle flere funksjoner ved et mindre samfunn; informasjonssenter fra offentlig myndighet, møteplass, lavterskel tilbud til alle mennesker i alle aldre, debatt forum og så videre. Gjennom undersøkelsene kommer det frem at Deichman innehar svært mange av disse kvalitetene, og som inngår i det multifunksjonelle bygg begrepet lagt til grunn for studien; hvor det settes fokus på; *bygg med en unik arkitektur, hvor det tilbys et utvalg av ulike tjenester, samt tilgang på forskjellige type arealer, eller opplevelser for et bredt utvalg av publikum*. Deichmans utlån av grupperom, Deichman salen som kan romme opp mot 200 mennesker, det er et gratis tilbud alle mennesker i alle aldre og livsfaser, samt det er innehar en unik arkitektur (Deichman Bjørvika, 2022). Det trekkes også frem dette med samfunnet, kommunen og det offentliges plikter i møtet med sine borgere i Sintef rapporten «Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling» (2018); «Kommunens ansvar handler både om lokalisering av funksjoner, bygningsstruktur og å gjøre rekreasjon og møteplasser attraktive og inkluderende. Ordet kommune (community) betyr egentlig fellesskap, og vi må minne om at kommunens rolle er å ivareta fellesskapets interesser. Vi mener derfor at vi trenger modige kommuner og politikere som tør å tenke langsiktig og nytt. « (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 125). Her kan man si at Deichman sies å møte alle disse funksjonene gjennom sin fysiske tilstedeværelse, tilgjengelighet og arkitektur.

Atmosfære

Når det gjelder atmosfære så kommer dette frem i datamaterialet både ved å bli nevnt ved flere av dokumentene, samt av flere av kandidatene som har blitt intervjuet. Kandidat A beskriver atmosfære, og setter det i forbindelse med Deichman på denne måten; «Det er en helhetlig estetisk...opplevelse, som, som...som man ikke er så flink til å sette ord på, eller...eller sånne ting som lyskvalitet...akustisk kvalitet...stofflighet...materialitet, ikke sant, vi, vi vanlige dødelig mennesker vi er ikke noe flinke til å si at det er ikke *derfor*, *dette* er bra, dette er bra, dette er bra...» Kandidaten utdyper videre om atmosfære; «...men alle de tingene bidrar veldig, fargetoner...lydkvalitet da, er overraskende viktig når det gjelder atmosfære, men ...det man, ikke sant, man går inn og så er man, «nei, her var det ikke noe hyggelig»...eller «her var det ikke noe trivelig»....så kan det godt hende at det er lys- og lydkvaliteter som gjør at du ...eller... lukt for den saks skyld...» Her trekkes det inn hvilken rolle atmosfæren har til *helhets opplevelsen* når man besøker et bygg eller et sted. Under følger to bilde eksempler på ulik atmosfære ved Deichman Bjørvika.

Figur 5.10 og 5.11 Foto til venstre «Grønn atmosfære», man kan nesten lukte plantene og den grønne atmosfæren. Figur 5.11 «Kreativ atmosfære» ved Folkeverkstedet, begge foto tatt av kandidaten.

Ved fotoene kan man se slik som kandidat A trekker frem, at ulike farge og materiale valg skaper ulike atmosfærer, og dermed ulike opplevelser i tilknytning til dem. Kandidat A reflekterer videre over det litt uhandgripelige atmosfærebegrepet og setter det i sammenheng med menneskelig opplevelse, slik som Kasa satte søkelyset på problemet med avgrensning og produksjon av atmosfære i sin «*The Making of Atmosphere in Architecture*» (2014), ved å sette det i kontekst av atmosfæren registreres på bakgrunn av livserfaring og minner hos menneskene; «Its main argument is that the reason for this is that atmosphere is an *aesthetic*

phenomenon. Therefore, it is not produced through modern, rational methods but effected through *aesthetic mimesis*.” (Kasa, 2014, s. 109). Dette vil si at i naturen skapes det naturlige atmosfære, og menneskene prøver så å etterligne dette gjennom arkitektur og kunst. Og derav er erindringer av tidligere erfaringer og opplevelser hos designere, kunstnere, og ingeniører med på å forme den estetiske prosessen gjennom arkitektur og dermed atmosfæren som skapes ved disse stedene. Vi kan snakke om menneskeskapt eller naturlig skapt atmosfære, slik som ved eksemplet ved den nye Maaemo restauranten i Oslo, hvor man produserer en menneskeskapt atmosfære. (Jf. Kapittel 2.5). «En ingeniør og en designer som sentral i produksjonen kan påvirke og `manipulere` virkeligheten, men de er ikke selv i direkte kontakt med forbrukeren.» (Ryan A. W., 2012, s. 6). Kandidat A utreder atmosfærebegrepet videre; «Ting vi ikke er så flinke på å sette ord på...men, men atmosfære, sånn som det brukes det ordet, er jo ofte, ofte en menneskelig kvalitet av et miljø...altså...en stemning, hvordan...folk oppfører seg...at, at man sitter *konsentrert*...så skaper det en atmosfære, eller at det ...eller at det er livlig med barna som, koser seg med et eller annet, så er det en atmosfære...» Her kobler Kandidat A også da atmosfære begrepet til den romlige praksis hos Lefebvre, og dermed da også til både det *percieved space – erfart/sosial rom* her, og til *the lived space – emosjonelt rom* gjennom *opplevelsen* av atmosfæren ved Deichman Bjørvika. Atmosfæren kobles til både menneskene, arkitekturen og det fysiske stedet. Pallasmaa trekker frem viktigheten arkitekturen har for atmosfæren og de andre elementene man opplever i møtet med den; “The relevance for architecture of this conception of qualitative unity of a situation or experience is that any encounter with an architectural structure begins with a felt qualitative sense of our whole situation, prior to any definite attention to component parts, relations, or qualities” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 39). Pallasmaa utdyper videre hva som menes, og som bekrefter teoretisk Kandidat A sine refleksjoner omkring atmosfære og menneskelig kvalitet; “So, the sense of a situation or experience is felt as a meaningful whole within which we then discriminate relevant objects, qualities, events, relations, and persons that matter to us because they signify – point to- other objects, events, relations, and experiential consequences that are connected to our present situation” (Robinson & Pallasmaa, 2015, s. 40) Atmosfæren trekkes også frem ved Deichman Bjørvika sine nettider som et attraktivt element ved bygget, slik som ved Oodi Helsinki; “Hver etasje i det nye hovedbiblioteket i Bjørvika har ulike atmosfære, ulike funksjoner og muligheter. Her har vi noe for enhver smak” (Deichman Bjørvika, 2021).

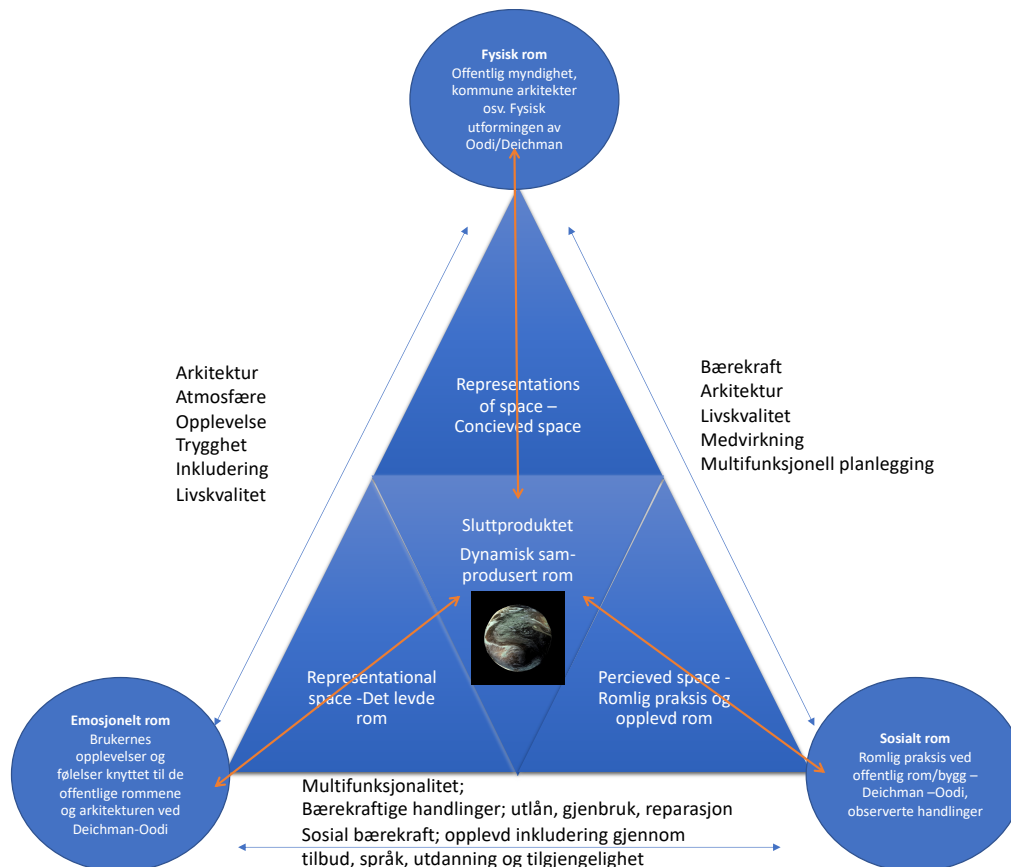
5.3 Resultat

Lefebvres modell består av et fysisk rom, et sosialt rom og et mentalt rom, sammenstillingen av casene med det teoretiske rammeverket blir da til at det er det fysiske stedet i seg selv og planleggingen bak det (bibliotekene) som står for det *concieved space-fysisk rom*, de sosiale interaksjonene mellom menneskene og de romlige praksisene som utføres der som står for det *erfartel/sosiale rom – percieved space*, og til slutt så er det brukerne/de besøkendes opplevelser og følelser i møtet med de offentlige rommene og arkitekturen ved Oodi/Deichman som står for *the lived space - emosjonelt/mentalt rom* ved Lefebvres modell. Sluttproduktet blir *den totale summen* av alle disse rommene hvor de *til sammen konstruerer* det dynamiske sosiale rom ved denne studien, og *social constructed space* hos Lefebvre, som derav er et *samskapt produkt* bestående av en fysisk del, en sosial del og en mental del.

I sammenheng med litteraturen og det teoretiske rammeverket for studien, så oppsummerer også dette «*midtre rommet*»/*dynamiske sosiale rommet*, den arkitektoniske og opplevelses dimensjonen som skjer når mennesker, fysisk sted og romlige praksiser møtes, og skaper atmosfære sammen, og derav er et gjennomgående tema for studien. Om atmosfære og koblingen mot arkitektur skriver Eivind Kasa følgende «The link towards a natural phenomenon actually has significance, not only to the understanding of the notion of the raw in the architecture, but with the respect to the history of architecture at large,» (Kasa, The Making of Atmosphere in Architecture, 2014). Han går videre med sin utdypning og kobling mot arkitektur: “However, the main point in this connection is that linking architecture to a natural phenomenon through the concept of atmosphere place this discussion at the heart of architectural thought” (Kasa, The Making of Atmosphere in Architecture, 2014, s. 110). I datamaterialet er det kommet frem hvordan menneskeskapt atmosfære gjennom arkitekturen ved Deichman og Oodi kan være med på å skape attraktive offentlige steder og bygg for menneskelig aktivitet. Kandidat B beskriver hvordan koblingen av atmosfæren, arkitekturen og opplevelsesmomentet skal oppfordre mennesker til å tilbringe sin tid der; “the 3rd floor, on the top...where the- and it’s really done *well*, it’s like a...there *are trees on the inside* as well, like a *park*...so it’s- it’s a *really nice atmosphere*-lots of light, and it’s encouraging people to just...*stay*...and comfortably”. Lefebvres triade, gjennom de ulike hjørnene i triangelet virker både inn mot hovedrommet, samt påvirker hverandre, det er dynamikken dem imellom, og inn mot sentrum som påvirker, avgjør, og er med på skape den konstante forandringen i det sosialt konstruerte rommet til Lefebvre, som utgjør det teoretiske rammeverket for studien, og

som nå er gjort rede for gjennom casene med Deichman Bjørvika og Oodi Helsinki Central Library.

Under følger en sammenstilling av det teoretiske rammeverket til Lefebvre, relevant litteratur, og analysert datamaterialet, og hvor det så er utarbeidet og videre utviklet en sluttmodell for studien på bakgrunn av alt dette. Denne ligger til grunn i den videre diskusjonen om opplevelse og arkitektur kapittel 6.

Figur 5.12 Resultat fra studien med bakgrunn fra det teoretiske rammeverket med Lefebvres triade om produksjonen av rom, videre utviklet av kandidaten.

6.0 Diskusjon

Ved dette kapitlet presenteres hovedfunnene opp mot det teoretiske rammeverket for studien, hvor det deretter skal svares på problemstillingen ved forskningsprosjektet;

Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?

Funnene blir diskutert i relevans med de fem hovedtemaene for studien, men som det har kommet frem av studien, så henger disse sammen, noen mer enn andre, og derav er det en mer flytende struktur på diskusjonskapitlet med hensyn til disse.

Gjennom aktivt bruk av det teoretiske rammeverket til Lefebvre ved de to case eksemplene, har jeg vist at det er flere faktorer som er med på å skape, forme og forandre den menneskelige opplevelsen av offentlig rom og offentlige bygg. I sammenheng med denne studien, er dette eksemplifisert gjennom de to offentlige bibliotekene Deichman Bjørvika og Oodi Central Library Helsinki.

Offentlig rom

Faktorer som planleggingen av den fysiske utformingen av byggene og deres samspill med offentlige areal i og rundt dem, påvirker hvordan mennesker opplever det å ferdes ved og i bibliotekene, samt den generelle trygghets følelsen i tilknytning til stedene de er lokalisert. «In fact, it is meaningless to imagine anything happening without reference to a locality. Place is evidently an integral part of existence” (Norberg-Schultz, 2012, s. 273). Gjennom den spesielle arkitekturen ved Deichman Bjørvika og Oodi gjør man nettopp et forsøk på det som Norberg-Schulz vektlegger i sin «*The phenomenon of place*» (2012), å gjøre en lokasjon om til et meningsfullt sted. «The existential purpose of building (architecture) is therefore to make a site become a place, that is, to uncover the meanings potentially present in the given environment” (Norberg-Schultz, 2012, s. 280). Tema med offentlig rom og utformingen av disse er blant annet satt på dagsorden ved offentlig myndigheter og det blir trukket frem hvordan samfunnet har forandret seg når det gjelder holdninger til planleggingen og aktualiteten av disse. «Grensen mellom offentlig og privat sfære er mer flytende i dagens samfunn enn tidligere. En framtidsrettet planlegging vil derfor være preget av flere berørte aktører. Når mange vil på banen i offentlige spørsmål, bør flere sektorer og fagmiljøer inkluderes. I tillegg er befolkningen mer mangfoldig og utdanningsnivået høyere enn før»

(Regjeringen.no, 2018, s. 11). I datamaterialet kommer det frem at medvirkning fra publikum inn i planprosesser også kan være med på å øke følelsen av inkludering; «Loven i Norge har et minstekrav til medvirkning i form av varsling og offentlig høring. I enkelte prosesser kan det være hensiktsmessig med aktiv medvirkning for å skape en god planprosess. Medvirkning kan bringe fram nyttig kunnskap om bruk og opplevelseskvaliteter ved steder, skape engasjement og bidra til et større tilfang av ideer. Medvirkning kan også skape forståelse for at det er ulike interesser i en planprosess» (Høyland, Denizou, Baer, Evensmo, & Feragen, 2018, s. 127). Dette med at begge bibliotekene er et gratis tilbud til alle deler av publikum trekkes frem som et positivt element av flere av informantene, Kandidat B er blant noen av informantene som trekker frem dette med adgangsbillett blant offentlige institusjoner; «Many, the majority of them are *admission based*...so require a fee to get into, and then they are, strongly, are *program oriented*...in that sense, so we don't have an admission...we are a place that's open...long hours...you know, morning to late evening, and everyone is welcome”.

Multifunksjonalitet

Begge bibliotekene vektlegger å være tjenesteyter til publikum på flere måter, gjennom god tilgjengelighet for publikum, gratis adgang, sentrale beliggenheter, og tilgang på store areal for de besøkende. Multifunksjonalitetsprinsippet kan være med på å øke attraktiviteten og tilgjengeligheten ved begge bibliotekene, som igjen kan være med på å øke besøkstall, skape media omtale og blest, samt muligheter for å øke følelsen av inkludering av menneskene i samfunnet; «Oodi represents a new era of libraries. The newly completed building in the heart of Helsinki consists almost entirely of public space and offers a wide selection of services. “ (ALA Architects, s. 1). Her kommer vi også over på et av hovedtemaene med atmosfære, og det er vist gjennom studien at det finnes naturlig eller menneskeskapt atmosfære, eller en mellom ting slik som ved Oodi hvor man utnytter det naturlige dagslyset for blant annet å påvirke atmosfæren i de ulike delene bygget gjennom dette, man ønsker å viske ut litt av skillene mellom utsiden og innsiden av bygget; «It has, however, a window, an opening which makes us experience the inside as a compliment to the outside” (Norberg-Schultz, 2012, s. 275). På grunn av de store vinduene i bygget blir det en slags forlengelse av det offentlige rommet ved Medborgerplassen utenfor bygget og inn i Oodi. Norberg-Schultz trekker også frem hvordan lysforholdenes forandring i løpet av dagen som et viktig element innenfor atmosfæren og påvirkningen denne har på stedsoppfatningen. “To some extent the character of a place is a function of time; it changes with the seasons, the course of the day

and the weather, factors which above all determine different conditions of *light*.” (Norberg-Schultz, 2012, s. 278).

Atmosfære

Atmosfære er vist gjennom studien å være sterkt tilknyttet stedet, arkitekturen og opplevelsesdimensjonen, og selv om dette begrepet er blitt kritisert for å være vanskelig å måle med konvensjonelle metoder, slik som Kasa tar opp i sin «The Making of Atmosphere in Architecture» (2014), så dukker atmosfærebegrepet allikevel opp flere steder i intervju materiale, teori og litteraturen som lagt til grunn ved analysen og diskusjonen. Begrepet blir brukt av flere av informantene i tillegg under samtlige intervjuer, og kan dermed ansees å være en del av dagligtalen, selv om ingen av informantene gir helt like definisjoner på *akkurat* hva *atmosfære* er. Kandidat D gir sin definisjon på atmosfære; «ja, det... den, den opplevelsen man har i et fysisk rom... som gjør at du enten føler ubehag eller velbehag...» Ved å innlemme bilder underveis i studien fra relevante eksempler, har dette vært med på å muliggjøre en visualisering av begrep som blant annet «atmosfære», og har vært med på å underbygge begrepene som har blitt undersøkt og brukt, og er bevisst brukt som virkemiddel for å vektlegge sammenhengen mellom opplevelse, arkitektur og menneske som har vært et gjennomgående fokus i studien. “The history of atmosphere in architecture is actually one about how a part of wild nature, atmosphere as a meteorological phenomenon, became the focus of the arts and started migrating from art to art until it finally, together with the rest of nature, influenced architecture.” (Kasa, 2014, s. 122). Atmosfære kan være en bidragsyter til å øke attraktiviteten, og opplevelses dimensjonen, ved å appellere til det uhandgripelige sanselige ved dette begrepet, man må *oppleve den* for å forstå den.

Bærekraft og livskvalitet

Det er vist gjennom studien viktigheten av å innlemme bærekraft i planleggingen av inkluderende offentlige bygg, og da spesielt sosial bærekraft, da fokus på aspekter ved sosial bærekraft kan være med på å skape følelsen av inkludering, bygge ned ulikhet i samfunnet, skape lavterskel møteplasser for mennesker fra alle deler av samfunnet, uansett sosio-økonomisk bakgrunn og livsfaser. Både informanter i Oslo og i Helsinki trekker frem bibliotekene som en viktig institusjon for samfunnet, da de er tilgjengelige for alle mennesker, og derav bør tilrettelegges deretter. Kandidat D trekker frem viktigheten av å inkludere et bredt spekter av mennesker inn i planleggingen av nye offentlige bygg; «så det å planlegge et

hus, et offentlig bygg, med tanke på å tiltrekke seg mennesker som nødvendigvis ikke kommer dit for den hovedfunksjonen... og også legge til rette for at de også har det bra... er jo et veldig viktig fokus i planleggingen og den type hus tenker jeg... « Her kan man også sette bærekraft i sammenheng med livskvalitet, da det er sammenheng mellom FNs bærekraftsmål slik som mål nr.3 God helse og livskvalitet - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder (FN, 2021), og hvor fokus på å nå dette hovedmålet og delmålene i sammenheng her, kan ha innvirkning på mennesker generelle livskvalitet i samfunnet. Oodi og Deichman bibliotekene har vist gjennom datamaterialet at de kan være en bidragsyter inn mot å nå de bærekraftsmålene, og da spesielt de som går på sosial bærekraft i samfunnene. «Sosial bærekraft handler om inkludering, utjevning av sosiale ulikheter og om å skape fysiske steder og sosiale forhold som er gode for mennesker å leve i» (Regjeringen, 2016, s. 100). Viktigheten av trygge byrom og offentlige areal har vist seg igjennom litteraturen og datamaterialet å være en viktig faktor inn mot livskvalitet og tilgjengelighet for mennesker i samfunnet. “It is evident that “life-enhancing” architecture has to address all the senses simultaneously and fuse our image of self with our experience of the world. The essential mental task of architecture is accommodation and integration” (Pallasmaa, 2005, s. 11).

For å svare på problemstillingen knyttet til forskningsprosjektet med livskvalitet i multifunksjonelle offentlige bygg; ***Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?***

Det er avdekket at trygge byrom og et trygt fysisk sted å oppholde seg er et premiss for å kunne ferdes til og fra Oodi og Deichman, samt gjør at man har lyst til å oppholde seg der. En sammenstilling av det teoretiske rammeverket for forskningsprosjektet med innsamlet data og dokument analyse, avdekker at ved å vektlegge det multifunksjonelle planleggingsprinsippet når man skal planlegge og designe nye offentlige bygg, kan man bidra til å skape attraktive og inkluderende steder, for mennesker i alle aldre og livsfaser, og dermed skape en merverdi gjennom gode opplevelser og følelse av trygget ved offentlig rom og offentlige bygg. En vektlegges av unik arkitektur, som kan skape en god atmosfære og dermed interessante og gode opplevelser for mennesket i møtet med den, er også et svært viktig element i å skape attraktive steder i byrommene.

6.1 Konklusjon

Begge bibliotekene klarer gjennom sitt fokus på menneskene, gode opplevelser i forbindelse med møte med arkitekturen, bevissthet rundt bruk av ulike atmosfærer gjennom byggene, tilgjengeligheten for de store massene av publikum, behovene som skal dekkes for å sikre tilgjengelighet og inkludering av alle typer mennesker, i alle livsfaser, som gjør at disse byggene oppfattes som svært attraktive, inkluderende og kan være med på å øke livskvaliteten til de mange mennesker i samfunnene og byrommene de er en del av. Vektleggelsen av den helhetlige *opplevelsesdimensjonen* er en svært viktig faktor når det gjelder ***Hvordan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser.*** Fysisk opplevelse av rommet man befinner seg i, erfarte praksiser og sosialisering muligheter med andre mennesker gjennom å lage gode møteplasser, og den emosjonelle opplevelsen av arkitektur og atmosfære er med på å forklare hvordan man kan skape multifunksjonelle bygg og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for mennesker i alle livsfaser.

«Og kanskje vil åpenbaringen også omfatte forståelsen av at natur, liv og arkitektur hører uløselig sammen» (Norberg-Schulz, 1993, s. 27). Dette oppsummerer alt det som et multifunksjonelt bygg skal kunne fylle, det skal ta hensyn til omgivelsene, det skal være trygt for menneskene, det skal gi en ekstra dimensjon til opplevelsen gjennom arkitekturen, samt falle inn som «naturlig» del av stedet/området, og som mennesket kan ta i bruk i alle deler og faser av livet sitt.

7.0 Avslutning - videre forskningsveier

Nå det gjelder hvordan atmosfære oppstår eller produseres, kan dette virke litt diffust, det er vanskelig å si akkurat *hvor* det er, eller å avgrense et slikt fenomen, og dette er noe av manglene ved dette feltet som Nordberg-Schulz trekker frem, Norberg-Schulz peker på en mangelfull fenomenologi innen arkitekturfeltet, «A phenomenology of architecture is therefore urgently needed» (Norberg-Schulz, 2012, s. 275). Kasa trekker frem dette problemet med hvordan akkurat å måle produksjonen av atmosfære. «In fact, it seems difficult to describe a way of producing atmosphere according to what we call rational methods» (Kasa, 2014, s. 109). Så her er det behov for mer forskning og avklaring av den samfunnsvitenskapelige definisjonen og anvendelsen av begrepet med atmosfære.

Når det gjelder medvirkning fra publikum inn mot planprosesser så er det også mangler ved dette feltet; «Vi har ikke nok kvalifisert kunnskap om hvordan medvirkningsprosesser

fungerer i praksis. Vårt utgangspunkt som forskere er at alle aspekter og påstander om medvirkning burde undersøkes empirisk, slik at både ideologer og skeptikere kan debattere ut fra et mer solid kunnskapsgrunnlag» (Andersen & Skrede, 2021, s. 16). Samtidig trengs det mer forskning på hvordan det bygde miljøet kan være med på å påvirke livskvaliteten til mennesker, hva skal til for å skape et godt sted å være og å leve.

Referanser

Siterte verk

- ALA Architects. (2020, April 30). Helsinki Central Library Oodi. Helsinki, Finland.
- ALA Architects. (2020). *ALA*. Hentet fra Who er are: <http://ala.fi>
- Alvar Aalto Foundation. (2017, Besøkt desember 2021 28). *Alvar Aalto Finland*. Hentet fra Alvar Aalto Architecture: <https://www.alvaraalto.fi/en/works/architecture/>
- Andersen, B., & Skrede, J. (2021, 1-2). Medvirkningsideologiens inntog i byplanleggingen - en invitasjon til grubling. *Kart og Plan* , ss. 7-21.
- Civita. (2018, April 5). *Civita - Den liberale tankesmien*. Hentet fra Offentlig: <https://civita.no/politisk-ordbok/hva-betyr-offentlig/>
- Colossal. (2019, november 8). *Not Just For Bookworms: Helsinki's Oodi Central Library Connects Residents Through Multi-Faceted Cultural Resources*. Hentet fra Design: <https://www.thiscolossal.com/2019/11/oodi-central-library/>
- Fiskars Group. (2020, Januar 03). *Iittala.com*. Hentet fra All Collections Iittala: <https://www.iittala.com/en-no/collections/all-collections>
- FN. (2021, 03 07). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FNs bærekraftsmål /: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/god-helse-og-livskvalitet>
- FN. (2021, 04 16). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FNs bærekraftsmål /Bærekraftige byer og lokalsamfunn: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>
- FN. (2021, 04 16). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FNs bærekraftsmål / Bærekraftige byer og lokalsamfunn: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>
- FN. (2021, 03 07). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FNs bærekraftsmål / God helse og livskvalitet: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/god-helse-og-livskvalitet>
- Folkehelseinstituttet. (2020, 03 04). *FHI - Folkehelseinstituttet*. Hentet fra Sosialt bærekraftige lokalsamfunn: <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/artikler/sosialt-baerekraftige-lokalsamfunn/>
- Gundersen, D. (2020, August 26). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra Store norske leksikon Ordforklaringer Fremmedord og låneord: <https://snl.no/offentlig>
- Hammond, L. (2020, August 11). Utilising the 'production of space' to enhance young people's understanding of the concept of space. *Geography Volume 104, 2019 - Issue 1*, ss. 28-37.
- Hansen, M. (2013, Juni). New geographies of conservation and globalisation: the spatiality of development for conservation in the iSimangaliso Wetland Park, South Africa. *Journal of Contemporary African Studies* , ss. 481-502.
- Høyland, K., Denizou, K., Baer, D., Evensmo, H. F., & Feragen, P. S. (2018). *Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling*. Oslo: SINTEF akademisk forlag .
- Holl, S. (2005). Thin ice. I J. Pallasmaa, *The eyes of the skin. Architecture and the senses* (ss. 6-8). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Norberg-Schulz, C. (1993). *Nattlandene - Om byggekunst i Norden*. Porvoo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Oodi Helsinki Central Library. (2020). *Oodi Helsinki Central Library*. Hentet fra What is Oodi?: <https://www.oodihelsinki.fi/en/what-is-oodi/>

- Oodi Helsinki Central Library. (2021). *Visit Oodi*. Hentet fra <https://www.oodihelsinki.fi/en/visit/>
- Oodi Helsinki Central Library. (2022). *Oodi Helsinki*. Hentet fra For Media: <https://www.oodihelsinki.fi/en/for-media/#photosofoodi>
- Pallasmaa, J. (2005). *The eyes of the skin. Architecture and the senses*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Regjeringen. (2022). *Regjeringen*. Hentet fra Kommuner og regioner By- og stedsutvikling Attraktiv by - Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling - JURYVURDERING ATTRAKTIV BY 2021: https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by--og-stedsutvikling/attraktiv_by/id2474509/
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The State of the Art. *Annals Of Tourism Research*, ss. 1225-1253.
- Robinson, S., & Pallasmaa, J. (2015). *Mind in Architecture*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Rockfon. (2022). *Rockfon*. Hentet fra Bruksområder Referanseprosjekter Helsinki Hovedbibliotek: <https://www.rockfon.no/bruksomrader/referanseprosjekter/helsinki-hovedbibliotek/>
- Stanek, L. (2011). *Henri Lefebvre on Space. Architecture, Urban Research, and the Production of Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Uppstrøm, I., & Larsen, H. (2020). Et demokratisk flerbrukshus eller en lukket safe? Idealer for og oppfatninger av det nye Nasjonalmuseet på Vestbanen. I S. Evjen, H. K. Olsen, & Å. K. Tveit, *Rød mix - Ragnar Audunson som forsker og nettverksbygger* (ss. 213-231). Oslo: ABM-media as.
- Van Den Hoek, J. W. (2009). *Joostvandenhoek.com*. Hentet fra Towards a Mixed-use Index (MXI) as a tool for urban planning and analysis: http://joostvandenhoek.com/mediapool/80/805179/data/PhD_proceedings_2009_layout_v10_spreads_hoek.pdf
- Wæhle, E. (2021, August 4). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra livsfaser Store norske leksikon Samfunn Samfunnsfag Sosiologi Sosiologisk teori: <https://snl.no/livsfaser>
- ALA Architects. (2020, April 30). Helsinki Central Library Oodi. Helsinki, Finland.
- ALA Architects. (2020). *ALA*. Hentet fra Who er are: <http://ala.fi>
- Alvar Aalto Foundation. (2017, Besøkt desember 2021 28). *Alvar Aalto Finland*. Hentet fra Alvar Aalto Architecture: <https://www.alvaraalto.fi/en/works/architecture/>
- Andersen, B., & Skrede, J. (2021, 1-2). Medvirkningsideologiens inntog i byplanleggingen - en invitasjon til grubling. *Kart og Plan*, ss. 7-21.
- Civita. (2018, April 5). *Civita - Den liberale tankesmien*. Hentet fra Offentlig: <https://civita.no/politisk-ordbok/hva-betyr-offentlig/>
- Colossal. (2019, november 8). *Not Just For Bookworms: Helsinki's Oodi Central Library Connects Residents Through Multi-Faceted Cultural Resources*. Hentet fra Design: <https://www.thisiscolossal.com/2019/11/oodi-central-library/>
- Fiskars Group. (2020, Januar 03). *Iittala.com*. Hentet fra All Collections Iittala: <https://www.iittala.com/en-no/collections/all-collections>
- FN. (2021, 03 07). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FN's bærekraftsmål /: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/god-helse-og-livskvalitet>
- FN. (2021, 04 16). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FN's bærekraftsmål /Bærekraftige byer og lokalsamfunn: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>

- FN. (2021, 04 16). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FNs bærekraftsmål / Bærekraftige byer og lokalsamfunn: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>
- FN. (2021, 03 07). *FN.no*. Hentet fra FN-sambandet / Om-FN / FNs bærekraftsmål / God helse og livskvalitet: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/god-helse-og-livskvalitet>
- Folkehelseinstituttet. (2020, 03 04). *FHI - Folkehelseinstituttet*. Hentet fra Sosialt bærekraftige lokalsamfunn: <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/artikler/sosialt-baerekraftige-lokalsamfunn/>
- Gundersen, D. (2020, August 26). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra Store norske leksikon Ordforklaringer Fremmedord og lånord: <https://snl.no/offentlig>
- Hammond, L. (2020, August 11). Utilising the 'production of space' to enhance young people's understanding of the concept of space. *Geography Volume 104, 2019 - Issue 1*, ss. 28-37.
- Hansen, M. (2013, Juni). New geographies of conservation and globalisation: the spatiality of development for conservation in the iSimangaliso Wetland Park, South Africa. *Journal of Contemporary African Studies*, ss. 481-502.
- Høyland, K., Denizou, K., Baer, D., Evensmo, H. F., & Feragen, P. S. (2018). *Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling*. Oslo: SINTEF akademisk forlag .
- Holl, S. (2005). Thin ice. I J. Pallasmaa, *The eyes of the skin. Architecture and the senses* (ss. 6-8). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Norberg-Schulz, C. (1993). *Nattlandene - Om byggekunst i Norden*. Porvoo: Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Oodi Helsinki Central Library. (2020). *Oodi Helsinki Central Library*. Hentet fra What is Oodi?: <https://www.oodihelsinki.fi/en/what-is-oodi/>
- Oodi Helsinki Central Library. (2021). *Visit Oodi*. Hentet fra <https://www.oodihelsinki.fi/en/visit/>
- Oodi Helsinki Central Library. (2022). *Oodi Helsinki*. Hentet fra For Media: <https://www.oodihelsinki.fi/en/for-media/#photosofoodi>
- Pallasmaa, J. (2005). *The eyes of the skin. Architecture and the senses*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Regjeringen. (2022). *Regjeringen*. Hentet fra Kommuner og regioner By- og stedsutvikling Attraktiv by - Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling - JURYVURDERING ATTRAKTIV BY 2021: https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by--og-stedsutvikling/attraktiv_by/id2474509/
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The State of the Art. *Annals Of Tourism Research*, ss. 1225-1253.
- Robinson, S., & Pallasmaa, J. (2015). *Mind in Architecture*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Rockfon. (2022). *Rockfon*. Hentet fra Bruksområder Referanseprosjekter Helsinki Hovedbibliotek: <https://www.rockfon.no/bruksomrader/referanseprosjekter/helsinki-hovedbibliotek/>
- Stanek, L. (2011). *Henri Lefebvre on Space. Architecture, Urban Research, and the Production of Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Uppstrøm, I., & Larsen, H. (2020). Et demokratisk flerbrukshus eller en lukket safe? Idealer for og oppfatninger av det nye Nasjonalmuseet på Vestbanen. I S. Evjen, H. K. Olsen,

- & Å. K. Tveit, *Rød mix - Ragnar Audunson som forsker og nettverksbygger* (ss. 213-231). Oslo: ABM-media as.
- Van Den Hoek, J. W. (2009). *Joostvandenhoek.com*. Hentet fra Towards a Mixed-use Index (MXI) as a tool for urban planning and analysis:
http://joostvandenhoek.com/mediapool/80/805179/data/PhD_proceedings_2009_layout_v10_spreads_hoek.pdf
- Wæhle, E. (2021, August 4). *Store Norske Leksikon*. Hentet fra livsfaser Store norske leksikon Samfunn Samfunnsfag Sosiologi Sosiologisk teori: <https://snl.no/livsfaser>

Vedlegg 1 Informasjonsbrev og samtykke

Vil du delta i forskningsprosjektet

«*Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?*»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke utformingen og planleggingen av offentlig rom og bygg, med tanke på inkludering og tilgang for disse arealene for mennesker i alle livets faser. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet er å gi mer innsikt ved et spennende felt som er i stadig utvikling, men hvor det fortsatt er behov for mer forskning når det kommer til innovasjon, planlegging, samt inkludering av ulike brukergrupper og brukervennlighet.

Med *multifunksjonelle bygg* menes bygg med en unik arkitektur, hvor det tilbys et utvalg av ulike tjenester, samt tilgang på forskjellige type arealer, eller opplevelser for et bredt utvalg av publikum.

Foruten mer forskning på selve fagfeltet, er også formålet med denne studien å få en dypere innsikt i hvordan å planlegge, drive og produsere et helt eget forskningsprosjekt, samt å få en mer inngående læring i prosessene med kvalitativ metodebruk.

Alle opplysninger som kommer frem i studien skal kun brukes i tilknytning til studien, og omfanget av studien er satt til å gjelde personer som kan ha aktuell informasjon om temaet og problemstillingen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Anette Askeland Lie som er mastergradsstudent ved Nord Universitet er ansvarlig for studien, med støtte fra sin veileder som er førsteamanuensis ved fakultet ved samfunnskunnskap ved Nord Universitet Anne Wally Ryan.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi ønsker informasjon fra nøkkelpersoner med kunnskap innen offentlig forvaltning og planlegging, samt av personer som arbeider ved og med offentlige bygg slik som bibliotek, museum og lignende institusjoner. Vi er også interessert i informasjon fra publikum/brukere av slike bygg og av områdene rundt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Intervjuene vil ta ca.25-45 min å gjennomføre. Du kan når som helst trekke deg fra studien uten å måtte oppgi noen årsak. Dine personopplysninger vil deretter blir slettet.

Du har også anledning til å la være å svare på spørsmål som vil bli stilt dersom du ikke ønsker å svare på noen av disse. Det vil bli brukt lydopptaker ved intervjuene, men disse slettes direkte etter at intervjuene har blitt overført som analyse data/transkribert. Du vil bli anonymisert i transkriberingen og analysen, og alle opplysninger behandles konfidensielt. Derav vil selvfølgelig all informasjon som kommer frem behandles etter gjeldende personopplysningslovgiving. Ingen data skal kunne brukes til å identifisere deg eller noen andre deltakere, eller brukes til andre formål enn denne studien.

Noen av hovedspørsmålene vil være:

- 1) Kan du med få ord beskrive betydningen av arkitekturen, atmosfæren i/rundt arealene, og tjenestene bygget har for publikum?
- 2) Hvordan opplever du at designet og selve utførelsen av bygget fyller tjenestene og behovene som det er satt til å utfylle/løse for publikum og det offentlige arealet hvor det er lokalisert?
- 3) Har det vært eventuelle mangler, eller positive overraskelser etter at bygget har blitt tatt i bruk, med tanke på publikums bruk eller utnyttelse av bygget, tjenestene på stedet eller området rundt?
- 4) Hva er dine tanker rundt at dere er med på å forme deler av det offentlige rom for publikum gjennom deres bygg og lokalisering?
- 5) «Sosialt bærekraftige samfunn handler om samfunn preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø» (Folkehelseinstituttet, 2020)
Hvordan opplever dere at publikum oppfatter bygget og området rundt med tanke på trygghet, opplevelsen av tilhørighet og tilgang på tjenester hos dere?

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun mastergradsstudent Anette Lie og hennes veileder ved Nord Universitet Anne Wally Ryan som vil ha tilgang til det innsamlede datamaterialet. Alle data som samles inn vil bli tildelt en kode for å forhindre identifisering av informanter, disse dataene oppbevares separat, og dataene vil bli innelåst frem til prosjektets slutt, for deretter å bli makulert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er juli 2022. Alle persondata tilknyttet studien vil da bli makulert og slettet.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,

å få rettet personopplysninger om deg,

å få slettet personopplysninger om deg, og

å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Nord Universitet ved førsteamanuensis Anne Wally Ryan anne.w.ryan@nord.no Tlf. +47 74 11 21 27

Mastergradsstudent Anette Lie anette.a.lie@student.nord.no
Tlf. +47 97 71 10 08

Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen ved Nord Universitet toril.i.kringen@nord.no
Tlf. +47 74 02 27 50

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Anne Wally Ryan
(Forsker/veileder).

Anette Lie - Mastergradsstudent

Om du ønsker å delta i studien, fyll ut samtykke erklæringen under og send til anette.a.lie@student.nord.no

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i et intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2 – Eksempel på intervjuguide for studien

Livskvalitet i multifunksjonelle offentlige bygg -Inkludering og ekskludering

Problemsstilling; Hvordan kan multifunksjonelle bygg skape offentlige rom og sted som oppleves som attraktive, inkluderende og trygge for innbyggerne gjennom ulike livsfaser?

Life quality in multifunctional public buildings – Including and excluding;

How can multifunctional buildings create public spaces and places which are considered to be attractive, inclusive and safe for its inhabitants throughout their different life phases/stages?

(Vi må se forbi de primært visuelle kvalitetene med arkitektur, et bygg er så mye mer, atmosfære, opplevelse, følelses-register, et sted å dvele eller få inspirasjon, et møtested eller et arbeidssted, forhåpentligvis for alle generasjoner og eventuelle funksjonshemninger, inkluderende og trygt, Et godt sted skal dekke menneskelige basis behov, men et sted med bra livskvalitet)

Introduction; please tell me a bit about yourself and the work that you do?

Atmosfære

If I say the word atmosphere, what does that mean to you?

What is your definition of atmosphere?

What was the reason for the selection of the materials for the building? Were you looking for particular feelings connected to the different materials? Being wood for natural, glass for an icy sensation or so on?

How has lighting or atmosphere influenced the buildings design, or different areas?

What can you tell me about the lighting in the building?

What kind of emotions were you looking for the visitors to experience with this building?

What has been the inspiration behind the execution of the building?

Have you chosen any staging – strategies in your design process?

How attractive would it be for you as a developer, if there was a «lexicon» over the different types of atmospheres? Or a syntax overview of the topics like atmosphere/space when it

comes to planning new buildings or sites? This in regard to seek out particular stages, ambiances and moods in your buildings in regard to your planning processes?

Multifunksjonalitet

Do you think people use it as intended, if not, how come?

Have you been surprised by other use by people as not predicted?

How has creativity played a role in your work with designing this building?

Can you describe the multifunctionality of Oodi? And how would you say multifunctional buildings can add attractiveness to a site or a building? If/ if not, how so?

(«Generelt er finnens byggede form *enkel*, noe som passer til mangelen på «spenninger» og distinkte gestalter i omgivelsene. Vegger og tak danne alltid «hud» omkring en «huke», eller om en vil, et skall omkring en struktur» (Norberg-Schulz, 1993, s. 45))

Trygghet og Livskvalitet

How do you conceive architecture? Is it “merely” a building, if its not then what is it/or how important is it for the end result of the building?

What kind of people have you been building for?

What kind of needs in the visitors have you been considering while designing the building?

How do you think the visitors experience your building in terms of enhancing their life quality?

How would describe the area around Oodi when it comes to crime or safety? Did you consider these things when designing, how so? Lighting etc.?

Can you as a developer tell me about if you can incorporate/emphasize life quality, feeling of security and the sense of being included in developing your new buildings or sites? And if so, how?

Offentlig rom og produksjon av rom

What are your thoughts about the fact that you’re a co-producer of public space? Do you think about the notion that you are shaping public space in planning new buildings/sites?

Did the public buildings already sited in the Töölönlahti bay affect the planning of your building in any way? How?

How does public rules and regulations affect your work or planning processes? How do you work with topics like including and accessibility of the “invisible” groups in societies? These being the likes of the elderly, disabled and children/youths? Are they heard regarding your

projects? And if so, does this information come from the official government or interest groups and so on?

Who does quality checks to ensure that your work ensures these accesses?

Opplevelsen av sted

Was there give any special consideration towards the area/location around the building when designing the building itself in regard for how you would want the public to perceive Oodi and the area surrounding it?

How do you conceive the area located around Oodi?

How can you as a developer be motivated to build better/smarter when it comes to topics like life quality and the sense of a place?

Bærekraft - Sustainability

How has sustainability influenced the decision for the design of the building? Is it something you feel you “must do” because of trends, or the feeling of you need to be part of the “green wave” to perceived at a modern company now, or public regulations, or is a part of a true vision at your company?

How do you think the building will withstand the ever so rapid speed of consumerism of things or experiences?

What research did you do, or use as you background material?

Has Finnish design tradition played a role in your designing of the building?

FNs bærekraftsmål, are there taken any special consideration with thoughts regarding the UN sustainability goals? And if so which ones?

Is Oodi in your mind a generational building, and if so...how or in what way?

Vedlegg 3 – Utklipp av kodeskjema

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
Alle aldre					Livskvalitet og behov				Offentlig rom	Multifunksjonalitet		Atmosfære	Bærekraft	
Arkitektur					Alle aldre				Avstandsskaper til publikum	Bred kompetanse		Atmosfære	Bred kompetanse	
Avstandsskaper til publikum					Hvilke behov har brukerne				Makt	Erfaring		Arkitektur	Sosial bærekraft	
Atmosfære					Hvilke "type" brukere				Begrensninger undervis	Forundersøkelser		Estetikk	Endring i tankesett	
Begrensning					Endring i tankesett				Arkitektur	Funksjonalitet		Fientlighet arkitektur	Erfaring	
Behov					Kvalitet i tilbudet				Beslutningstakere	Lavterskel - gratis		Fysisk utforming av omgivelsene	Klima	
Beslutningstakere					Lavterskel - gratis				Biblioteks lov	Kunnskapsbredning		Kvalitet	Penger	
Biblioteks lov					Medvirkning publikum				Bred kompetanse	Menneskelig kvalitet		Menneskelig kvalitet	Samfunnsus/ferbruk	
Bred kompetanse					Menneskelig kvalitet				Endring i tankesett	Motsetninger kan forhindre multimed		Penger	Tidsperspektiv i variet på design	
Brukere					Møteplass for mennesker				Ekskludering	Muligheter		Føle tilhørighet	Tilrette legger for selvhjelp	
Bærekraft					Samarbeid med sted/bygg				Erfaring	Møteplass			Utdanningsystem	
Endring i tankesett					Tilbudsbredden til publikum				Fientlighet arkitektur	Programmering av bygg			Viktig grunn pilar i samfunnet	
Ekskludering					Tilgjengelighet for brukerne				Forundersøkelser	Penger				
Erfaring					Føle tilhørighet				Funksjonalitet	Samarbeid		Arkitektur, atmosfære, estetikk og opplevelse		
Estetikk					Utrygghet				Fysisk utforming av omgivelsene	Samfunnsus		Fysisk utforming av omgivelsene, føle tilhørighet eller trygghet på stedet		
Fiendtlighet					Trygghet				Hovedansvar for prosesser	Samfunnskritisk tjeneste		Fientlig arkitektur, avstandsskaper til publikum, ekskludering gjennom "her hører ikke"		
Forundersøkelser									Lang prosess rundt alt med byggingen av biblioteket					
Funksjonalitet									Medvirkning publikum	Tidsperspektiv i variet på design				
Fysisk utforming av omgivelsene					Kunnskap om brukere og deres behov/livsfaser				Motsetninger	Tilbud til publikum			Sosial bærekraft og tilrettelegger for selvhjelp	
Grunnleggende					Føle tilhørighet og trygghet				Muligheter	Tilgjengelighet for brukerne			Endring i tankesett og spedning av kunnskap	
Hovedansvar					Tilgjengelighet og inkludering				Møteplass	Tilrettelegger for aktivitet/publikum				
Klima					Menneskelig kvalitet og møteplasser				Offentlig regelverk	Tjene offentligheten				
Kompetanse					Samarbeid mellom mennesker og sted/bygg - respekt - percieve				Organisering av content/bedrift	Utdanningsystem				
Kunnskap									Programmering av bygg	Variasjon				
Kvalitet									Penger	Viktig grunn pilar i samfunnet				
Lang prosess rundt alt med byggingen av biblioteket									Samarbeid mellom enheter	Ønsker fra bibliotekets side				
Lavterskel/gratis									Tidsperspektiv i variet på design					
Ledererfaring									Tilbud til publikum	Lavterskel/gratis og variet tilbud/innhold til publikum				
Makt									Tilgjengelighet for brukerne	Samfunnskritisk tjeneste, muligheter og programmering av bygg				
Medvirkning publikum									Tilrettelegger for publikum	Et multifunksjonelt bibliotek en viktig grunnpilar i samfunnet i sammenheng med utdanning og tilgang på kunnskap for alle				
Medvirkende rådgivere									Tjene offentligheten	Tilrettelegger for menneskelig aktivitet, kreativitet og møteplass for mennesker av alle bakgrunner				
Menneskelig kvalitet									Utrygghet					
Motsetninger									Variasjon i innhold/tilbud					
Motsetningsdialog over flere år														